

Torsdagen den 11 december

Torsdagen den
11 december 1975

Kl. 09.00

*Om följderna av
nedläggning av
sjömanskyrka*

§ 1 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 2 Om följderna av nedläggning av sjömanskyrka

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 2 december anmälda fråga, 1975/76:139, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om regeringen avser att vidtaga åtgärder för att mildra verkningarna av att en nordisk sjömanskyrka upphör med sin verksamhet eller flyttar sitt arbete.

Det finns f. n. omkring 65 nordiska sjömanskyrkor i olika delar av världen. Under de senaste fem åren har sju nordiska sjömanskyrkor lagts ner. Tre av dessa var svenska, nämligen kyrkorna i Aberdeen, Southampton och Szczecin. I stället har under samma tid tre nya nordiska sjömanskyrkor tillkommit, varibland en svensk. Det har alltså inte rört sig om någon betydande minskning av antalet nordiska sjömanskyrkor. Dessutom har under senare år svenska kyrkor upprättats på betydelsefulla turistorter.

Detta hindrar naturligtvis inte att det på orter där nedläggning sker kan uppstå vissa övergångsproblem. Bl. a. kan ökade krav på service komma att ställas på det svenska konsulatet på platsen. Våra konsulat är emellertid regelmässigt beredda att, inom ramen för sina personella resurser, ta på sig ansvaret för att svenska medborgare på platsen får den hjälp de behöver. I konsulatens uppgifter ingår ju att bistå svenskar som blivit sjuka eller som råkat i svårigheter av annat slag. Är det fråga om brådskande angelägenheter, är våra konsulter och deras personal beredda att lämna erforderligt bistånd även utanför vanlig kontorstid. Självfallet kan man härvidlag förvänta sig större insatser av våra utsända, lönade konsulter än av våra olönade honorärkonsulter.

Våra hittillsvarande erfarenheter tyder knappast på att det är nödvändigt för utrikesdepartementet att vidta några särskilda åtgärder för att mildra verkningarna av att en nordisk sjömanskyrka upphör med sin verksamhet. Våra utlandsmyndigheter är redan nu beredda att ge svenska medborgare den hjälp som de rimligen kan förvänta sig.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret, som var värdefullt.

Torsdagen den
11 december 1975

*Om följderna av
nedläggning av
sjömanskyrka*

Den närmaste anledningen till min fråga är ett av många fall som inträffat. I oktober drabbades ett äldre svenskt par på turistresa av en olycka. Mannen fick hjärtbesvär. De irrade omkring i Hamburg och lyckades hitta svenska konsulatet. Där blev de av en vakt hänvisade till svenska sjömanskyrkan, som tog emot dem. Vi är förtvivlade, sade kvinnan – ett yttrande som är mycket vanligt bland dem som kommer och söker hjälp. Sedan kom frågorna: Hur skall man ordna hemresan? Kan vi ordna flyg? Finns det pengar? Vem betalar? – Det fanns ingen försäkring.

Ett ökat antal resenärer far ut på kontinenten och även till andra världsdelar, ofta utan försäkringar. Frågan är om det inte för pensionärerna, vid köp av biljett för sådana här resor, skulle vara obligatoriskt att ta försäkring. Det skulle pensionärerna tjäna på. Kostnaderna vid sjukdom eller olycksfall kan bli mycket stora, och 35 kr. om dagen är allt man får från svensk sjukkasse i vanliga fall.

Personalen vid sjömanskyrkorna består av präst, assistent och husmor. De ger service hela veckan, medan konsulatet stängs i veckohelgerna och efter kontorstid. Särskilt under lördag-söndag har kyrkorna mycket arbete. Det kan anmärkas att knappt 50 % av dem som kommer till kyrkorna är sjöfolk. Det största antalet besökare är i regel andra – och många kyrkor har 25 000 besök om året.

Vi kan ta det aktuella landet Libanon som exempel. I Beirut fanns präst och husmor, som höll ut till i oktober i år, då kyrkan måste stängas. Nu finns det ambassad, men jag råkar veta att svenskt sjöfolk som drabbas av sjukdom i Beirut hamn har det svårt. De vågar sig inte upp till staden, och sjömansprästen kommer inte ner till hamnen nu som förr.

Initiativet till svensk sjömansvård togs av Fosterlandsstiftelsen redan 1869, när arbetet började i Alexandria och Istanbul. Sedan har dess sjömansmission bedrivits i fem världsdelar. Det är beklagligt att denna organisation, som var först ute, nu har svårt att vara med av ekonomiska skäl. Viss verksamhet har avvecklats. Jag vet att det här arbetet upphört i Grimsby efter att ha bedrivits i 80 år och i Bremerhafen efter 67 år. Vidare såg jag en uppgift i tidningen EFS-Budbäraren för någon vecka sedan att det är fråga om att avveckla även i Hamburg.

Stängda sjömanskyrkor är en negativ faktor för svenska intressen i utlandet, och det betyder ökat arbete för konsulatet. Det är inte heller någon motsättning mellan sjömanskyrka och konsulat. Konsulerna har stundom drivit på när det kyrkliga arbetet började i hamnarna. Så var det t. ex. när konsul H. Haagensen uppmanade till arbete i Grimsby 1878. Stundom har sjömansprästen också varit svensk vicekonsul. Ett enda namn räcker som exempel: den legendariske pastorn Albin Hansson i Lübeck, som utförde sin gärning under hela kriget.

Jag vill ställa en följdfråga till utrikesministern: Finns det inom ramen för personella resurser möjligheter för konsulatet att ta på sig mera arbete, och hur blir det på helgtid och efter kontorstid? Det är väl ofta då som kyrkorna har fått rycka in. Jag hoppas nu att detta svar betyder att man

t. ex. när man blivit sjuk i utlandet och kommer till ett svenskt konsulat inte bara skall mötas av en vakt, som knappast kan svenska och som svarar, om också kanske mycket vänligt: Sök kyrkan!

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Om följderna av
nedläggning av
sjömanskyrka*

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara på det sättet instämma i vad herr Nilsson i Agnäs sade, att vi utan vidare kan erkänna att sjömanskyrkorna gör en ytterst betydelsefull gärning, framför allt naturligtvis när det gäller att hålla samman våra nordiska sjömän men också när det gäller att hjälpa enskilda svenskar som av olika anledningar har behov av det. Men normalt skall denna hjälp lämnas genom våra olika konsulat, och det sker ett samarbete mellan dessa.

Jag förstår den ängslan som kommer fram i herr Nilssons anförande inför tanken att vi skulle mista ytterligare sjömanskyrkor, men de uppgifter jag fått tyder knappast på att så skulle bli fallet. Sjömanskyrkan i Hamburg t. ex. står såvitt vi vet inte inför nedläggning. Det är andra frågor som är aktuella där, men kyrkan kommer säkerligen att vara kvar. Det är en fråga om ekonomiska resurser, privata och statliga. Men ett faktum är ju att vi även upprättar nya sjömanskyrkor, vilket visar att intresset både från enskilda och från myndigheterna finns.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar för kompletteringarna till det lämnade svaret.

Då det gäller sjömanskyrkan i Hamburg vill jag nämna att själva kyrkobyggnaden ägs av Evangeliska fosterlandsstiftelsen under det att svenska kyrkan har bedrivit verksamheten där. Vad det nu gäller är en reparation för bortåt 1 milj. kr. som man inte anser sig ha råd med. Oro har därför uppstått på grund av osäkerheten om man skall kunna finna andra lokaler, där verksamheten kan fortsätta. Jag hoppas att utrikesministerns optimism är befogad.

Jag tackar också för de vänliga orden om svenska sjömanskyrkor. Jag har besökt några sjömanskyrkor på mina resor, och jag har fått den uppfattningen att de utför ett mycket bra arbete. Jag hoppas också att det skall bli möjligt att lösa de problem som uppstår på grund av att svenska konsulat, som utför ett värdefullt arbete, inte kan ha öppet veckan runt.

Vad gäller beskedet i utrikesministerns svar att man kan vända sig till konsulaten även utanför vanlig kontorstid är väl detta sant, men såvitt jag vet är det ofta så att det finns svenskt folk på konsulaten bara under kontorstid. Därför hoppas jag att problemen skall kunna lösas på något sätt, eventuellt genom att personella förstärkningar sätts in, särskilt på viktiga platser.

Jag hoppas också att nedläggningen av sjömanskyrkor inte skall accelerera. Svaret från utrikesministern visar att det inte är fråga om någon stor nedläggning, men det förekommer ändå en viss nedläggningstrend. Det kan man inte komma ifrån.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 december 1975

*Om eventuellt
deltagande av PLO
i FN-debatt*

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Lindhls* i Hamburgsund (fp), dels herr *Wijkmans* (m) den 4 december anmälda frågor, 1975/76:143 resp. 1975/76:147, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig hur regeringen ser på PLO:s eventuella deltagande i säkerhetsrådets debatt om Mellanöstern. Herr Wijkman har frågat hur regeringen ser på PLO:s eventuella deltagande i FN:s säkerhetsråds kommande överläggningar om Mellanösternproblemet.

Jag avser besvara dessa båda frågor i ett sammanhang.

FN:s säkerhetsråd beslutade den 30 november att förlänga mandatet för FN-styrkan på Golanhöjderna och att den 12 januari 1976 inleda en debatt om Mellanöstern, inbegripet den palestinska frågan. I samband härmed uttalade säkerhetsrådets president att majoriteten av rådsmedlemmarna stödde tanken på att PLO skulle inbjudas att delta i januaridebatten.

Sedan frågorna framställdes har säkerhetsrådet på nytt sammanträtt, nu på begäran av regeringarna i Egypten, Libanon och Syrien, med anledning av Israels flyganfall den 2 december mot palestinska flyktingläger i Libanon. Härvid beslutade rådet att PLO skulle inbjudas att delta i debatten i denna fråga.

Vid dessa båda tillfällen uttalade sig Sverige för att PLO skulle inbjudas att delta i säkerhetsrådets överläggningar.

Motiven för dessa ställningstaganden är i korthet följande. En varaktig lösning på Mellersta Östern-problemet kan endast nås under medverkan av alla berörda parter. Till dessa parter hör uppenbarligen också palestinaaraberna. Enligt vår uppfattning är PLO den mest auktoritativa företrädaren för detta folk. Denna uppfattning har vi hävdad vid flera internationella möten, bl. a. under palestinadebatten vid förra årets generalförsamling. PLO måste få delta i de rådslag som gäller konflikten i Mellersta Östern. Denna vår inställning innebär inget godkännande av PLO:s politik.

Som Sverige framhöll i den senaste debatten i säkerhetsrådet kan våldspiralen i Mellanöstern upphöra först om de direkt berörda parterna avhandlar de bakomliggande problemen. En förutsättning för en utveckling mot fred är att parterna talar med varandra. Att en dialog kommer till stånd ger inga garantier för framgång, men att vägra delta i en debatt med en motpart bäddar för ett misslyckande i fredssträvandena. Detta gäller både för Israel och för det palestinska folkets företrädare.

Denna debatt måste utgå från de grundläggande politiska realiteterna i området. Israels existens som stat kan icke ifrågasättas. Det palestinska folket har rätt till en egen statsbildning.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Den sista delen av det, som handlar om de grundläggande principerna att Israels existens som stat inte kan ifrågasättas och om det palestinska folkets rätt till en egen statsbildning, är vi ense om. Men tyvärr, herr talman, är det väl ungefär bara så långt som vi är överens. Det finns många frågetecken som man kan sätta i kanten på utrikesministerns svar.

Jag kan börja med meningen "Enligt vår uppfattning är PLO den mest auktoritativa företrädaren för detta folk." Uttrycket "den mest" tyder på att det finns flera företrädare. Det är ju egentligen ingenting annat än arabstaternas stora uppbackning av terrororganisationen PLO som säger att det är den största och mest representativa organisationen. Det har heller inte alls gjorts några ansträngningar för att söka kontakt med och få fram några företrädare för t. ex. de många araber som bor på Västbanken. Sverige har inte på något sätt strävat efter att genom FN försöka finna någon som representerar palestinaaraberna.

Vidare säger utrikesministern: "En förutsättning för en utveckling mot fred är att parterna talar med varandra." Det är fullständigt riktigt! Men tror verkligen utrikesministern att det kan bli fråga om några vettiga samtal när PLO har ett enda stående krav – ett genomgående krav i allt PLO företar sig – nämligen Israels utplånande? Tror utrikesministern verkligen att det är möjligt att få till stånd meningsfulla samtal när PLO har den utgångspunkten? Finns det några reella möjligheter att göra det? Men "att vägra delta i en debatt med en motpart bäddar för ett misslyckande i fredssträvandena", säger utrikesministern sedan. Ja, så kan det vara, men är det meningsfullt att ställa upp för att försöka föra en debatt och samtal med en part som bara kräver den andra partens utplånande?

Jag skulle vilja ställa några frågor till utrikesministern. Är det möjligt för Israel att inleda förhandlingar med en terrororganisation som har Israels utplånande som ett krav? Har regeringen fått några försäkringar av PLO om att PLO är berett att ge vika från sitt centrala mål, Israels utplånande? Och hur kan Sverige i FN avge en röstförklaring som utslutande talar om palestinernas rättigheter men inte med ett ord berör Israels rättigheter och inte heller innehåller skymten av kritik mot PLO:s mål, Israels utplånande?

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Majoriteten av FN:s medlemmar tar numera varje tillfälle i akt att brännmärka Israel. Sionismen har i höst jämförts med rasism. Israels attacker mot södra Libanon har fördömts. Men när PLO mördar israeliska kvinnor och barn, då är det tyst i FN. När PLO spränger hotell och butiker i luften i israeliska städer, senast i Jerusalem, då är det också tyst i FN. Situationen är, herr talman, anmärkningsvärd, för att inte säga grotesk.

Det senaste utslaget av diskrimineringen mot Israel är åtgärden att

Torsdagen den
11 december 1975

*Om eventuellt
deltagande av PLO
i FN-debatt*

låta PLO delta i säkerhetsrådets överläggningar. I den frågan har Sverige dess värre spelat en avgörande roll. Sverige har som enda västland röstat för att PLO skulle inbjudas. En organisation som – det har herr Lindahl i Hamburgsund nyss konstaterat – som första punkt på sitt program har staten Israels utplåning vill Sverige se i FN:s säkerhetsråd. En organisation som också främst på sitt program har terrorn, den väpnade kampen, vill Sverige utbyta synpunkter med. Till råga på allt, herr talman, röstade sedan Sverige för en resolution där Israel ensidigt stämplades, låt vara efter försök att få en mera balanserad skrivning.

Motiven har nu som tidigare varit att en dialog med PLO skulle gagna freden. Vidare påstår man att PLO är det mest representativa organet för palestinaaraberna.

Mina frågor blir:

1. Hur kan man gagna freden genom att föra en dialog med den som absolut inte accepterar en fredlig lösning?
2. Hur kan man säga att PLO bäst representerar palestinaaraberna?
3. Hur vill man förklara att Sverige återigen avviker i den här frågan från den övriga västvärlden?
4. Hur kan man försvara sitt stöd för en resolution där endast en part i en konflikt – i det här fallet Israel – fördöms?

Regeringen har hävdat att frågan om PLO:s deltagande i säkerhetsrådet endast skall ses som en procedurfråga. Det var litet av regeringens argumentation även förra året, då PLO inbjöds till generalförsamlingen. Men det var ett för enkelt resonemang då, och det är lika enkelt nu. Låt oss anta att så vore fallet – jag delar alltså inte den uppfattningen. Bör man då inte även se till den effekt som beslutet får? Israel känner i dag stor bitterhet och har kallat hem sin ambassadör. PLO-ledningen jublar och sänder tacktelegram via olika media till den svenska regeringen. Det är ju så uppenbart för var och en att detta skulle bli följden. Men det kan väl ändå inte ha varit regeringens avsikt?

Sanningen är den att Israel gång på gång lidit bittra nederlag i FN. Samtidigt har de mest extrema krafterna på arabsidan ständigt stärkts genom FN-agerandet. För denna utveckling har den svenska regeringen en definitiv skuld.

Till sist: Efter den gångna veckans reaktioner på Sveriges röstning hade jag väntat mig en klarare solidaritetsförklaring för Israel i herr statsrådets svar, en förklaring där man inte bara konstaterade att regeringen stöder själva existensen av staten Israel utan med engagemang och värme uttalade just solidaritet med det judiska folkets kamp och dess arbete för demokrati. Men tyvärr fick vi i stället det vanliga, utslätade konstaterandet om de politiska realiteterna i området.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Vi har gång efter annan i FN och här i kammaren uttalat vår solidaritet med Israel, och vi har i FN-avgöranden, både i säkerhetsrådet och i generalförsamlingen, röstat mot försöken att isolera Israel.

att förklara att sionism är rasism, osv. Den svenska regeringen behöver väl inte i varje uttalande framhäva denna solidaritet, som är en självklarhet och som alla vi i denna kammare är överens om.

Varför har vi sedan ganska länge sagt att även palestinaaraberna bör vara företrädare i diskussionerna om Mellanöstern och företrädare genom PLO? Därför att det inte finns någon annan organisation som kan företräda palestinaaraberna. Vi är fullständigt medvetna om att det inte finns någon demokratiskt vald organisation som företräder palestinaaraberna. Men det råder inget tvivel om att PLO är den organisation som har de bästa skälen att göra anspråk på ställningen som talesman. Så ser de andra arabländerna på PLO.

PLO deltar i en mängd internationella fackorgan, där även västvärldens länder har röstat för att de skall delta. Dessutom är det ju numera praktiskt taget en självklarhet för västvärldens länder att betrakta PLO som den mest auktoritativa representanten för palestinaaraberna. Det uttalade bl. a. Frankrike och Italien i säkerhetsrådsdebatten.

Herr talman! Frågestundens tider är så korta att man inte hinner utveckla sina synpunkter.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Statsrådet säger att den svenska regeringen gång på gång har försökt arbeta i FN mot isoleringen av Israel. Då har ni misslyckats. Då har ni definitivt använt felaktiga metoder. Det är ett faktum i dag att Israel är isolerat i FN.

Man måste fråga: Kan över huvud taget en fredlig lösning nås? Kan vi komma särskilt långt på den vägen inom FN med dagens politiska realiteter, som innebär att hela den tredje världen – efter ett enormt tryck från arabsidan och med stöd av östblocket – konsekvent går in för att stämpla endast Israel i omröstning efter omröstning? Det kan ha funnits sakliga motiv i det enstaka fallet att stödja en resolution eller en del av en resolution. Men ser vi det hela i stort, så är utvecklingen den att man gång på gång bara har ett enda syfte – att stämpla Israel, att stärka de mer extrema arabkrafterna. Och extrema krafter är i detta sammanhang PLO.

Det finns bara PLO, säger herr statsrådet, så ser de andra arabländerna det. Jag behöver kanske inte redogöra för den historiska utvecklingen. Det är ju de andra arabländerna som har bildat PLO en gång – 1964 – för att verka som en terrororganisation mot Israel. Jag betvivlar inte att PLO har ett visst stöd i vissa flyktingläger. Men att de skulle vara de mest representativa, att de skulle tala för en majoritet av palestinaaraberna, att en majoritet av palestinaaraberna som första mål har Israels förintelse och som enda medel har den väpnade kampen – har man den inställningen, herr talman, då finns det inte mycket att diskutera om. Då går det inte att få till stånd någon dialog.

Sedan säger statsrådet att västvärldens länder ser det precis på samma sätt. Det märkliga var ju att västvärldens länder i det här fallet – Frankrike och Italien – lade ned sina röster. De accepterade inte PLO:s deltagande.

Torsdagen den
11 december 1975

*Om eventuellt
deltagande av PLO
i FN-debatt*

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Vi är ju eniga om Israels rätt att existera, och det är glädjande. Men det är faktiskt så att PLO kräver Israels upphörande. Det finns verkligen anledning att vid varje tillfälle påminna PLO om att vi inte kan acceptera något sådant. Vi måste varje gång förklara för denna organisation att Israels rätt att existera är ovillkorlig.

Jag hoppas att statsrådet får chans att besvara frågan om han tror att det är möjligt att få i gång meningsfulla diskussioner så länge PLO styvnackat håller fast vid sitt krav att Israel skall utplånas.

Det finns krafter bland palestinaaraberna, bl. a. på den ockuperade Västbanken, som är för fred, som är för en separat palestinsk stat vid sidan av Israel. Dessa krafter tystnade när PLO förra året inbjöds till FN:s generalförsamling och Sverige hade inget att anmärka då. De började komma igen litet försiktigt i höstas men har genom den senaste utvecklingen i de här frågorna återigen tystats.

Varför lyckas Sverige alltid i det här fallet stödja extremisterna? Varför ville man inte i FN:s regi försöka få fram en folkomröstning som gör att man kan få representativa, demokratiskt valda representanter för palestinaaraberna? Varför har man inte gjort ett sådant försök?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! När herr Wijkman säger att västvärldens länder inte röstar på samma sätt som Sverige vill jag erinra om att säkerhetsrådet i den första röstningen om att debattera Mellersta Östern-frågan var enhälligt, så när som på Kina och Irak, som inte deltog i omröstningen. Till denna röstning kopplades uttalandet av säkerhetsrådets president, att majoriteten i rådet var för att PLO skulle delta den 12 januari i säkerhetsrådets debatt om Mellersta Östern. Att Sverige sedan någon vecka därefter röstade för att PLO också skulle få delta i den debatt som gällde bombningarna mot palestinska byar beror bara på att vi konsekvent hävdar att varje gång som Mellanösternproblem av olika slag behandlas bör palestinaaraberna få närvara, och vi har ingen annan organisation än PLO att hänvisa till.

Vi ogillar PLO:s metoder. Vi delar inte dess åsikter. Detta säger vi klart ifrån, och vår ambassadör Olof Rydbeck sade det väl så klart man kan säga det i debatten i säkerhetsrådet under den här veckan.

Men vad har vi för alternativ? Vad har herr Wijkman för alternativ när det gäller att låta palestinaaraberna bli representerade? Herr Wijkman menar väl inte att det palestinaarabiska folket skall utestängas från möjligheten att yttra sig i en fråga som för palestinaaraberna är en livsfråga och där de också har hela Förenta nationerna bakom sig genom en mängd uttalanden?

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Till för drygt ett år sedan var det otänkbart, tror jag, för de flesta människor i världen – utom i delar av arabvärlden – att

PLO skulle uppträda som så att säga jämställd part i olika överläggningar. Jag upprepar att det var otänkbart. Det herr statsrådet nu säger innebär att han dödförklarar hela den tidigare politiken. Man skulle uppenbarligen ha släppt in PLO för tio år sedan och då börjat förhandla med PLO.

Men hela det fredsarbete som föregick det senaste årets utveckling kan ju inte ha varit meningslöst. Vidare tycker jag att man måste ställa vissa minimikrav på PLO. För det första skall PLO acceptera Israels existens och för det andra skall PLO avstå från vålds- och terrorhandlingar åtminstone under förhandlingsperioden. Men så sent som i slutet på november sprängde PLO folk i luften i Israel, och minst två gånger under den senaste månaden har man tagit livet av folk och tagit på sig ansvaret för terrordåden.

Jag vill som aktuellt exempel bara återge en del av en intervju i Newsweek den 17 november, då PLO:s utrikesminister yttrade: "Det sionistiska gottot måste förstöras. Vi har inget annat alternativ än att slåss, och ni kan förvänta er att vi trappar upp striden."

Det är en sådan organisation ni förhandlar med.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Nu hoppas jag verkligen att utrikesministern får chans att svara på min fråga, om han tror att det är möjligt att få i gång meningsfulla förhandlingar med en part som kräver Israels utplånande.

Jag håller med om vad herr Wijkman sade här, och jag kan bara komplettera med ytterligare ett citat, nämligen av Yassir Arafat den 16 maj i år:

"Bara med geväret kan man befria Palestina. Till slut kommer den arabiska nationen att segra. Det kommer bara att finnas plats för arabisk närvaro i området, eftersom detta är en historisk sanning som ingen kan ändra på."

Det är den inställningen PLO har. Är det inte dags för Sverige att kräva att PLO ändrar denna inställning?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Ja, men detta har ju Sverige krävt, och detta är vi fullständigt eniga om. Vi ställer krav på PLO. Det måste vi göra – vi delar inte PLO:s åsikter och vi fördömer PLO:s våldsmetoder. Men för att få fred inom området måste man ju ändå försöka diskutera, och här gäller det inte en diskussion direkt mellan PLO och Israel utan en diskussion inom Förenta nationerna. Det är den enda väg man kan gå.

När man ställer krav på PLO måste man också ställa krav på Israel. Den senaste diskussionen i säkerhetsrådet gällde de bombningar med moderna flygplan mot palestinska byar, vid vilka hundratals människor skadades eller omkom. Även detta måste man ta in i bilden. Man kan inte ställa krav bara åt ena hållet.

Torsdagen den
11 december 1975

*Om eventuellt
deltagande av PLO
i FN-debatt*

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är ingen som har krävt det heller. Men genom att underlåta att driva de ursprungliga kraven tillräckligt hårt, alltså att PLO accepterar Israels existens och förhandlar i stället för att använda terrorvapen, har man ju nu givit bara den ena sidan en propagandaseger. Och, herr talman och herr statsråd, det är väl en ganska märklig dialog som nu förs och kommer att föras. PLO deltar i diskussionen, Israel är inte med. Men Israel är en statsbildning, representativ för det judiska folket – PLO är extremistorganisationen, representativ för endast delar av palestinaaraberna.

Regeringen sade förra året i denna kammare, både statsministern och utrikesministern, att vi hoppas att vi genom en dialog med PLO, bl. a. i FN, skall få en uppmjukning av dess attityd. Tycker utrikesminister Andersson nu, ett år efteråt, att detta har skett? Har man fått en uppmjukning i attityden? Har man sett att PLO nu börjar använda sig av andra medel och att den organisationen nu i första hand accepterar förhandlingar?

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Vi är eniga om att fördöma PLO:s metoder, sade statsrådet. Ja, det är mycket glädjande. Jag antar att vi också är eniga om att fördöma PLO:s mål.

Nu blir jag ovanligt tjugig i dag, men jag tänker hålla på till dess jag får ett svar: Tror utrikesministern att det är möjligt för Israel att föra en vettig dialog med PLO, alltså med en part som kräver Israels utplånande?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Den israeliske premiärministern säger, att även om PLO ändrar sig och erkänner Israels existens, så kommer Israel att vägra att förhandla med PLO. Jag tror inte att Israel har fäst sig särskilt mycket vid vad PLO säger eller vilka stadgar PLO har, utan det är handlingarna som räknas. Och det pågår ett krig i området. Det är det kriget Sverige vill medverka till att försöka få ett slut på. Och då föredrar vi att förorda förhandlingar, samtal och resonemang via förmedlare, antingen det nu är Kissinger eller FN. Det är den enda vägen. Det andra alternativet är krig. Och vi föredrar förhandlingar framför krig.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är väl en alltför enkel framställning att säga, att alternativet till den väg som den svenska regeringen företräder i FN är krig. Då finns det tydligen här inga mellanlägen. Om inte PLO får delta i FN-arbetet, säkerhetsrådet och generalförsamlingen, så blir det krig, menar utrikesministern. Men jag vill påstå att det som har skett i FN under denna höst har försvårat möjligheterna att – i varje fall inom FN:s ram – få till stånd en verklig dialog om fred och att uppmjuka

ståndpunkterna, ty nu har den ena parten, Israel, systematiskt isolerats. Den andra parten, vars metoder och politiska mål vi dessutom inte gillar – det har utrikesministern gång på gång understrukt – har ensidigt fått propagandastöd.

Vi kommer väl nu inte längre i debatten. Vi har skilda uppfattningar om hur man bäst gynnar freden i området. Eftersom tiden är knapp skall jag därför sluta med att bara säga, att jag har ställt många frågor men ännu inte fått något svar på varför Sverige, mot Frankrike och Italien, mälde sig ut när det gällde den avgörande frågan och gav PLO rätt att delta i den gångna veckans debatt.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tycker det kan vara rimligt att kräva att båda parter skall delta i en förhandling. Men minimivillkoret är ju att man kan acceptera varandras existens. Gör man inte det är förhandlingar fullständigt meningslösa. Enligt min mening är det orimligt att begära att Israel skall gå till förhandlingar med en part som bara har ett mål: Israels utplånande.

Och jag har faktiskt ännu inte fått något svar på den fråga som jag ställt till utrikesministern.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Vi kan väl vara överens om att båda parter måste ändra sig.

Jag vill svara på herr Wijkmans senaste fråga om varför Sverige röstade men andra väststater lade ned sin röst. Sverige ingick i den majoritet i säkerhetsrådet som var för att PLO skulle få delta i debatten den 12 januari. När vi intog den ståndpunkten spelade vår röst ingen roll; den avgjorde inte frågan. Skulle vi sedan vid nästa avgörande ändra oss därför att vår röst plötsligt var avgörande? Nej, herr Wijkman, det skulle icke överensstämma med svensk utrikespolitik att vingla fram på det sättet.

Herr WIJLMAN (m):

Herr talman! Jag hade varit tacksammast om regeringen hade röstat mot PLO när det gäller både januaridebatten och decemberdebatten. Där råder väl ingen tvekan, hoppas jag.

Sedan kan man ha olika förklaringar till Frankrikes och Italiens agerande – den saken har jag inte försökt penetrera. Men faktum är att Sverige i den här uppmärksammade affären i hela världen har skyltat som det enda västland som röstat för PLO. Om vi bortser från själva sakfrågan tycker jag att detta är ganska betänkligt ur allmän imagesynpunkt när det gäller Sveriges utrikespolitiska anseende.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 december 1975

*Om svenska
åtgärder i samband
med tvåhundraårs-
minnet av Förenta
staternas självstän-
dighetsförklaring*

§ 4 Om svenska åtgärder i samband med tvåhundraårsminnet av Förenta staternas självständighetsförklaring

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius* (m) den 4 december anmälda fråga, 1975/76:146, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har frågat mig om vilka åtgärder som planeras från svensk sida i samband med 200-årsminnet av Förenta staternas självständighetsförklaring under nästa år.

Den 4 juli firar Förenta staterna 200-årsjubileet av sin självständighet. Den amerikanska regeringen har inbjudit stater, med vilka landet har förbindelser, att delta i jubileet. Jag anser det lämpligt att Sverige uppmärksammar detta jubileum.

Konungen kommer att besöka USA den 2–28 april 1976.

Utrikesdepartementet har haft samråd med ett antal svenska organisationer och institutioner med reguljära kontakter med Amerikas förenta stater rörande ytterligare åtgärder för att uppmärksamma jubileet.

Inom den ordinarie upplysningsverksamheten har medel – ungefär en halv miljon kronor – avsatts för vissa åtgärder under jubileumsåret.

Bl. a. förbereds utställningar om den svenska emigrationen och om aktuell svensk miljövårdsteknik. En bok om svenska insatser i USA under landets tillvaro har även publicerats med statliga svenska bidrag. Likaså förbereds vissa vetenskapliga insatser inom ämnesområdena historia, statskunskap osv.

Över huvud har vi velat markera och stödja mångsidigheten inom främst det vetenskapliga området. Det kan gälla historia och det kan gälla så aktuella frågor inom samhällsområdet som arbetsmiljö och skydd mot hälsorisker i denna. För att stimulera utbytet förbereder stat och näringsliv påfyllning av den s. k. Kennedyfonden. Regeringen avser att återkomma härtill i annat sammanhang.

Vad som sålunda från svensk sida planeras under Amerikas jubileumsår är snarare en serie åtgärder än högtidliga engångsmanifestationer. Kanske just denna form av kontakt på olika områden av gemensamt intresse är väl ägnad att förstärka de mångsidiga förbindelserna mellan Sverige och USA.

Herr *HERNELIUS* (m):

Herr talman! Det finns många skäl till att Sverige värdigt och mångsidigt firar 200-årsjubileet nästa år av den amerikanska författningen.

Ett skäl är samhörigheten mellan de båda folken, som tar sig uttryck i att kanske tio miljoner amerikaner på ett eller annat sätt räknar svenskt ursprung, ett förhållande som medfört att någon eller några av Sveriges största städer vad beträffar befolkningen ligger i Förenta staterna.

Det finns de historiska, traditionella skälen som belyses av att Sverige var det första land som erkände den nya republiken och av att Sverige år 1783 var det tredje landet i världen som slöt handels- och vänskapsavtal med samma republik. Det finns det kulturella utbytet från 1800-talet och vidare

*Om svenska
åtgärder i samband
med tvåhundraårs-
minnet av Förenta
staternas självstän-
dighetsförklaring*

det amerikanska inflytandet på vår debatt i samhällsfrågor och andra frågor, där Fredrika Bremer som bekant gjorde ett pionjärbete med sin reseskildring. Det finns också kontakterna i det nutida amerikanska samhället, bl. a. med den amerikanska vetenskapen och tekniken på områden där Amerika står främst i världen. Inte nog med att man står främst, särskilt i fråga om naturvetenskapen, man har också en öppenhet som gör att man delar med sig av sina resultat praktiskt taget till var och en som vill komma dit för att lära.

Under sådana omständigheter, herr talman, är det inte bara som utrikesministern sade – jag tackar för svaret – lämpligt att Sverige deltar, utan det är också självklart att så skulle vara fallet på ett värdigt sätt. Den lista som utrikesministern läste upp är onekligen mångsidig och ger många infallsvinklar. Jag skulle ändå vilja fråga utrikesministern om han inte borde komplettera förberedelsearbetet med att tillse att detsamma kommer i händerna på en kommitté, en beredning eller ett arbetsutskott, vilket han nu väljer, som inrymmer i sig representanter för det svenska moderna samhället: organisationer, frikyrkorörelser, fackliga organisationer etc. som på så vis i Sverige kan bidra med den kännedom och de kontakter som utrikesministern själv talar om.

Jag skulle också vilja uttrycka min glädje över meddelandet om Kennedyfonden men tillägga att det självfallet måste bli en kontinuerlig påspädning av denna fond, så att den inte blir en engångsföreteelse utan något som kan ha verkan för generationer framåt och för utbyte mellan länderna.

Min fråga är alltså: Behöver inte utrikesministern en kommitté, en beredning eller ett arbetsutskott som står för detta arbete i fortsättningen?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Arbetet tillgår sedan ett år tillbaka på det sättet att utrikesdepartementet, som har en särskild arbetsgrupp som sköter detta – ambassadör Tallroth leder arbetet –, sammankallar representanter för de svenska folkrörelserna och näringslivet och med dem diskuterar olika åtgärder. Det har inte direkt bildats någon kommitté, utan det är sammanträden som hålls. Någon s. k. nationalkommitté för firandet osv. har inte tillsatts, men det här samarbetet går så långt jag förstår utmärkt.

Det är ett mycket omfattande program man försöker att få verkställt under året. Redan nu pågår sådan verksamhet. F. n. är Stockholms filharmoniska orkester i Amerika, och det anser vi ingår i jubileumsfirandet. Det har beviljats anslag med anledning av detta. Vi anser att den metod som vi använder är lämplig.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Min tanke var inte att det enbart skulle vara en nationalkommitté – sådana har åtskilliga länder inrättat, men det kanske inte vi behöver göra – utan någon beredning eller fastare form för kontakter bakåt för utrikesdepartementet i dess arbete i denna fråga. Jag

Torsdagen den
11 december 1975

*Om användningen
av arbetsmiljö-
fondsmedel*

undrar om inte sådant skulle ge litet form och fasthet åt arbetet och bidra till en ökad kännedom om detsamma inte minst i Sverige.

Jag vill också tillägga att det finns många uppslag man kan pröva i sammanhanget. Åtskilliga gånger har ju sagts att Sverige skulle anslå ett antal bokgåvor, ställa böcker till förfogande för universitet och högskolor i Förenta staterna för att ge en bild av det svenska moderna samhället och på så sätt öka kontakterna.

Låt mig fråga herr utrikesministern än en gång, om han inte vill fundera över denna fråga beträffande en beredning, en kommitté, ett arbetsutskott eller vad man nu kallar det.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! När vi för något år sedan tog itu med den här frågan var beslutet att vi icke skulle skapa en nationalkommitté utan att utrikesdepartementet skulle hålla i det hela och samarbeta med folkrörelserna på det sätt som skedde när vi första gången i början på detta år sammankallade representanter för organisationer, kyrka, fackföreningsrörelse, näringsliv osv. Vad jag kan se är vi nu så långt framme i förberedelserna att det inte finns någon anledning att ändra den arbetsformen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om användningen av arbetsmiljöfondsmedel

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Hagbergs* i Borlänge (vpk) den 27 november anmälda fråga, 1975/76:133, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge har – mot bakgrund av pressuppgifter om att Stora Kopparberg skulle ha anslagit medel ur arbetsmiljöfonden för att bygga fritidshus för vissa tjänstemän – frågat chefen för arbetsmarknadsdepartementet om han anser det riktigt att miljöfonds-pengarna får en sådan användning och om han vill stödja en lagändring, så att det blir den lokala fackföreningen och skyddsombuden som får avgöra pengarnas användning. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Ett villkor för att ett företag skall kunna utnyttja medel ur arbetsmiljöfonden är att ansökningsen har tillstyrkts av flertalet av arbetstagsidans ledamöter i skyddskommittén eller företagsnämnden. De anställda har således ett avgörande inflytande på miljöfondernas användning.

Hur fördelningen av miljöfondens medel sker mellan olika arbetsställen i de större företagen varierar. Det vanligaste är att överenskommelse därom träffas i ett centralt organ med representanter för de anställda, t. ex. en central skyddskommitté eller företagsnämnd. Därefter behandlas

*Om användningen
av arbetsmiljö-
fondsmedel*

de enskilda investeringsobjekten i den lokala kommitté eller nämnd som närmast är berörd av investeringen. I tillståndsärendena krävs också som regel att de anställdas representanter på det lokala planet skall ha yttrat sig.

Jag har inhämtat att det ärende som herr Hagberg åsyftar har handlagts hos arbetsmarknadsstyrelsen. Ur bolagets arbetsmiljöfond – som totalt uppgår till 70 milj. kr. – har ett belopp på 240 000 kr. anslagits för uppförande av två fritidsstugor i Sälenfjällen. De anställda har haft del i beslutet genom representanter på såväl det centrala som det lokala planet.

Det finns enligt min mening inte någon anledning att aktualisera lagändring av det slag som herr Hagberg föreslagit.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

De anställda vid Stora Kopparberg anser det moraliskt förkastligt att bygga fritidsstugor i fjällen för pengar ur arbetsmiljöfonden, eftersom det finns viktiga arbetsmiljöåtgärder att vidta inom industrin. Så säger de fackliga företrädarna vid en av de stora enheterna, nämligen Kvarnsvedens pappersbruk.

Stora Kopparberg har avsatt 70 milj. kr. till arbetsmiljöfonden. Fullt berättigade krav på förbättringar av arbetsmiljön har avvisats på grund av att man har nått något slags tak i och med denna fond. När man då samtidigt ser hur lättsinnigt en del av pengarna ur denna fond används, blir förbittringen naturligtvis stor.

Inom ett så stort bolag som Stora Kopparberg är meningen hos de arbetarrepresentanter som får vara med och handlägga dessa frågor och diskutera medlens användning att de inte har så mycket att säga till om beträffande fördelningen. Bolagets experter har initiativet.

Arbetarrepresentanterna, bl. a. från Kvarnsvedens pappersbruk, säger att de har blivit överspelade i denna fråga. De har angelägna arbetsmiljöprojekt att ta till. När sedan en liten del inom samma bolag, huvudkontoret, kan begåna medel på detta lättsinniga sätt, blir det naturligtvis en reaktion som väl kan förstås. Man frågar sig: Har de anställda inom den egentliga industrin någon möjlighet att fördela medlen inom ett så stort bolag? Det har de naturligtvis inte, eftersom man inom en sådan liten enhet som huvudkontoret utgör kan ta pengar till en sådan här verksamhet.

Jag beklagar givetvis att finansministern inte anser det angeläget att vidta några åtgärder. Det innebär osäkerhet att man kan göra så inom stora bolag att man, fastän det samtidigt finns angelägna projekt på andra håll, fördelar och använder pengarna på ett sätt som måste anses moraliskt förkastligt. Det skulle då vara en säkerhetsåtgärd att de anställda fick avgörande inflytande över fondernas användning. På så sätt skulle arbetstagarrepresentanterna i hela koncernen – och därmed arbetarna i den egentliga industrin – kunna fördela pengarna.

Inte bara jag utan också de som arbetar inom den egentliga industrin

Torsdagen den
11 december 1975

*Om användningen
av arbetsmiljö-
fondsmedel*

och som behöver arbetsmiljöförbättringar beklagar att finansministern inte vill vidta några åtgärder för att förhindra att fonderna används till mindre angelägna ändamål och för att tillförsäkra arbetarrepresentanterna det inflytande som de skall ha.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag förstår över huvud taget inte herr Hagbergs inlägg. Det är klart och definitivt utsagt att de anställda har att suveränt avgöra hur miljöfondernas pengar skall användas. Det släpps inte en krona ur dessa fonder med mindre än att det föreligger ett protokoll där de anställda genom sina valda representanter har sagt att de accepterar att pengarna används så eller så – vilket ändamål det än må vara.

Har man lagt avgörandet hos de anställda, så är det min bestämda uppfattning att finansministern inte skall korrigera de anställdas egna uppfattningar och ställningstaganden. Det vore ju meningslöst att lägga en rättighet och ett ansvar hos de anställda, om finansministern i de enskilda fallen skulle kunna korrigera besluten. Man kan ha vilken uppfattning som helst om värdet av ett par semesterstugor i fjällen, men har personalens företrädare sagt att de är inställda på att av fondens 70 miljoner skall 240 000 kr. användas för att bygga sådana stugor avsedda att utnyttjas av de anställda, så skall självfallet den ståndpunkten respekteras.

Om en del av de anställda är missnöjda med vad deras representanter har beslutat, så skall de missnöjda gå till sina representanter och inte ha herr Hagberg som skickebud i riksdagen. Grunderna är alldeles klara. Det är de anställda som avgör.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Finansministern tar till brösttoner och menar att jag inte borde ta upp den här saken, men nu råkar jag vara anställd i bolaget i fråga.

Det här är inte så väldigt enkelt. Jag har ställt frågan om inte de anställda kunde ha hela avgörandet när det gäller arbetsmiljöfondernas användning just därför att bolaget tar initiativet när pengarna skall fördelas. Vid fördelningen av de 70 miljonerna avsattes 10 miljoner till en felräkningspott, och de som arbetar inom stålsektorn och skogssektorn trodde att dessa 10 miljoner fanns i reserv. När de sedan begärde redovisning sades det att en del av dessa pengar gått till stugor i fjällen. Är det ett tillfredsställande sätt att fördela arbetsmiljöfondens pengar, att det finns sådana här vattentäta skott och att de som arbetar inom skogssektorn inte får veta vart de s. k. felräkningspengarna gått förrän det begärs en redovisning? Det är sådant som gör att förhållandena måste ändras. Bolaget skall inte kunna ta sig avgörande inflytande över pengarna genom sina olika initiativ.

Bara en liten del av bolagets anställda, nämligen de som arbetar vid huvudkontoret, har tillstyrkt stugprojektet. Ingen från skogssektorn och

ingen från stålsektorn har gjort det. Därför frågar jag: Är detta ett tillfredsställande sätt att använda arbetsmiljöfondspengar?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Enligt de uppgifter som jag har fått och som jag har skrivit mitt svar på har personalrepresentanterna på såväl det centrala som det lokala planet accepterat fördelningen. Jag står fast vid vad jag sade förut: Om några är missnöjda, har de att vända sig till sina representanter.

Det må vara att företaget tar initiativ till hur pengarna skall fördelas, men det är de anställda som säger ja eller nej. I det här fallet har de accepterat initiativet.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag vill underrätta finansministern om att den förtroendemän inom Kvarnsvedens pappersbruk som tycker det är moraliskt förkastligt att använda pengarna på det viset tillhör skogssektorn och har deltagit i dessa sammanträden, men då inte vetat om att man använt pengarna till stugor i fjällen. Det är just detta som är ytterst beklagligt. Det måste finnas något fel i den handläggning som sker när det gäller arbetsmiljöfondens pengar. Man kanske måste ändra på handläggningen för att säkerställa att förtroendemän som finns med i dessa nämnder har en fullständig kontroll över hur pengarna används.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om följderna av konstruktionsfel hos flygplanet Viggen

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Måbrinks (vpk) den 4 december anmälda fråga, 1975/76:150, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat vad jag anser om följderna i ekonomiska och andra avseenden av de konstaterade konstruktionsfelen hos flygplanet Viggen.

Med hänsyn till att undersökningarna om orsaker till och konsekvenser av de inträffade flygplanshaverierna inte slutförts är det inte möjligt för mig att nu göra den av herr Måbrink önskade bedömningen.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar först försvarsministern för svaret, som ju inte blev något svar, på herr Måbrinks fråga. Då herr Måbrink är förhindrad att nu ta emot svaret, har vi överenskommit att jag skall göra det i hans ställe.

Det är självfallet inte vare sig möjligt eller ens lämpligt att inom ramen för en fråga ta upp en debatt om den svenska produktionen av försvarsmateriel och förutsättningarna för att upprätthålla en sådan produktion

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Om följderna av
konstruktionsfel
hos flygplanet
Viggen*

Torsdagen den
11 december 1975

*Om anslutning av
värnpliktigas
privatbilar till
motorvärmarruttag
på förbanden*

i framtiden: Jag vill emellertid med anledning av de inträffade händelserna med Viggensplanen kort beröra de frågor som vanligt skattebetalande folk ställer sig.

Det står väl helt klart att vi också i vårt lilla, men högt industriellt utvecklande land har en miniatyr av stormaktens militärindustriella komplex. Detta komplexa förhållande gäller på ett alldeles särskilt sätt just i fråga om produktion av militära flygplan. Det området har också särskilt intresse för den skattebetalande allmänheten genom de oerhörda kostnader det slukar. Från vpk-håll har vi kritiserat hela uppläggningsen av Viggensprojektet och ifrågasatt om det kunde te sig vettigt för ett så litet land som Sverige. Två tredjedelar av planens beståndsdelar är importerade, vilket innebär ett betydande utlandsberoende även om sammansättningen sker inom landet. Kostnaden per producerat plan blir också mycket hög. Enligt Aftonbladet kostar varje Viggensplan 23 miljoner. Den summan skulle räcka till driften av 1 150 daghemsplatser för barn i ett år, till fritidshemsplatser för 2 300 barn under ett år eller till 11,5 miljoner skolfrukostar.

Det är förklarligt om människorna frågar sig om vi verkligen måste ha så dyra militära flygplan. Det lär också enligt en nästan ett år gammal statistik kosta 5 560 kr. i timmen att flyga ett sådant plan.

En annan fråga som folk ställer sig är om inte alltför mycket av de trots allt nödvändiga militära anlagen dras från andra försvarsgrenar som har betydelse för ett uthålligt motstånd om landet skulle invaderas.

Det torde väl nu stå ganska klart att det inte blir möjligt med någon fortsättning med än mer avancerade svenskyggda flygplan efter Viggens. Från vpk-ledamöter har tidigare under åren väckts frågan om en omställning av försvarsmaterialindustrin till civil produktion. Jag frågar nu igen försvarsministern om det inte är hög tid att börja planera för civila sysselsättningar för de anställda inom den svenska flygindustrin med inriktningen att det avancerade tekniska kunnandet inom denna industri tillvaratas?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om anslutning av värnpliktigas privatbilar till motorvärmarruttag på förbanden

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöi ordet för att besvara herr *Stridsmans* (c) den 4 december anmälda fråga, 1975/76:151, och anförde:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder som gör det möjligt för värnpliktiga vid i första hand Norrlandsförbanden att ansluta sina privata bilar till eluttag för motorvärmare.

Byggnadsstyrelsen utreder för närvarande frågan om avgiftsbeläggning av bilplatser vid statliga arbetsplatser. Utredningen kommer även att beröra de värnpliktigas behov av biluppsättningsplatser med eluttag för

motorvärmare.

Överbefälhavaren har på uppdrag av regeringen under de två senaste vintrarna bedrivit försök med batterikärror inom de norra militärområdena för att vintertid hjälpa de värnpliktiga som på grund av kyla har svårigheter att starta sina fordon. Försöken som har givit positiva resultat kommer att fortsätta även denna vinter.

I avvaktan på utvärderingen av pågående försök och slutförande av byggnadsstyrelsens utredning är jag inte beredd att vidta några ytterligare åtgärder.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Min fråga är ställd mot bakgrund av de svårigheter som möter de värnpliktiga när de vintertid inte kan ansluta sina bilar till motorvärmare. Störst är dessa svårigheter vid förbanden i övre Norrland.

Jag kan exempelvis nämna att man vid Luleå luftvärnsregemente, Lv 7, har en ny parkeringsplats för de värnpliktiga som är förberedd för motorvärmare uttag bl. a. genom att rörledningar för kabeldragning anbringats under asfaltbeläggningen. Men längre än så har man inte kommit. Pengar saknas nämligen för att få kabeldragningen utförd. Det innebär att de värnpliktiga får sätta sig i kalla bilar med de risker det kan innebära från bl. a. hälsosynpunkt.

Nu säger statsrådet i sitt svar att den försöksverksamhet med batterikärror som pågår inom de norra militärområdena har gett positiva resultat, och det är bara att hälsa med tillfredsställelse.

Det enda man skulle kunna beklaga i svaret är att försöket inte kan utökas till att omfatta exempelvis Lv 7, som nu väntar på att få möjlighet till motoruppvärmning. Jag hoppas i alla fall, när jag än en gång tackar för svaret, att den utvärdering som skall göras går snabbt så att samtliga förband framför allt i övre Norrland får sådan möjlighet.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill bara lämna en kort upplysning. Sedan denna fråga aktualiserades har vi allesamman blivit medvetna om nödvändigheten av att spara på elenergi. Att skaffa motorvärmare till alla värnpliktiga är mycket kostsamt. Investeringarna per plats går ungefär till 800 kr. bara för uttagen. Men vi får räkna med att det för de norra militärområdena rör sig om kostnader på mellan en halv och en miljon om året för uppvärmningen.

I ett läge där vi vill spara anser jag att vi skall vara mycket återhållsamma och vänta med att ta ställning i denna fråga tills vi får klart besked.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Man gör ju mycket för de värnpliktiga på alla områden, men i övre Norrland har de värnpliktiga t. ex. inte stor möjlighet att

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Om anslutning av
värnpliktigas
privatbilar till
motorvärmare uttag
på förbanden*

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet
m. m.*

anlita allmänna kommunikationsmedel för att resa hem över veckosluten. Därför tror jag det är viktigt att bereda dem som t. ex. gruppvis åker hem med privata bilar möjlighet att ansluta dessa till motorvärmare vid de olika förbanden.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! De värnpliktiga får hjälp så att bilarna kommer i gång genom att det tillhandahålles batterikärror. I nedre Norrland var det 60 värnpliktiga som utnyttjade den möjligheten under det senaste året, men det var kanske en ovanligt mild vinter. De värnpliktigas möjligheter att komma hem över veckosluten är sålunda på intet sätt begränsade utan de får hjälp och service.

Frågan är bara: Skall vi besluta om en så energislukande åtgärd som den som här aktualiserats av herr Stridsman? Jag är tveksam till det.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att på föredragningslistan återstående frågor skulle besvaras efter behandlingen av utskotts-
betänkanden.

§ 8 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1975/76:86 till näringsutskottet

§ 9 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:30
justitieukskottets betänkande 1975/76:15
lagutskottets betänkanden 1975/76:3-6
inrikesutskottets betänkanden 1975/76:22-26

§ 10 Försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:57 med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. jämte motioner.

Herr talmannen meddelade att samtliga avsnitt och punkter i näringsutskottets betänkande nr 15 skulle debatteras i ett sammanhang och att yrkanden beträffande hela betänkandet fick framställas under den gemensamma överläggningen.

I propositionen 1975/76:57 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de åtgärder för försörjningsberedskapen

på beklädnadsområdet m. m. som chefen för handelsdepartementet förordad.

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att omedelbara åtgärder vidtas för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Bl. a. föreslås tidigareläggning av statliga industribeställningar, ökad statlig lagerhållning samt ökad medelsram för statligt kreditstöd. Vidare föreslås förstärkta åtgärder för att främja teko- och skoindustriernas strukturomvandling. För att täcka de i propositionen angivna utgiftsbehoven begärs medel på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår. Därutöver anmäls vissa handelspolitiska åtgärder.”

*Försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet
m. m.*

Åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

I detta avsnitt hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:58 av herr Carlstein m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2).

1975/76:59 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1975/76:57 i vad gällde importbegränsningar och licenstväng för skor och tekoprodukter,

2. anslå 50 milj. kr. för temporärt produktionsstöd till skoindustrin,

3. begära att statens industriverk och överstyrelsen för ekonomiskt försvar tillsammans med försörjningsberedskapsutredningen gavs i uppdrag att lägga fram förslag om åtgärder för att långsiktigt trygga den från försörjningssynpunkt nödvändiga produktionskapaciteten inom skoindustrin samt att sådana förslag redovisades för riksdagen våren 1976,

4. i övrigt godkänna propositionen 1975/76:57,

1975/76:60 av herr Lothigius (m),

1975/76:61 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), såvitt avsåg hemställan (A)

1. att riksdagen hos regeringen begärde att inom ramen för GATT, EG och EFTA licensgivningen avseende import tillämpades effektivare och på fler varugrupper än hitintills,

2. att riksdagen beslutade att statliga beställningar av sko- och tekoprodukter under innevarande och närmast kommande budgetår placerades inom landet,

3. att riksdagen beslutade att arbetsmarknadsmyndigheten i samarbete med ÖEF bereddes möjlighet att genom utjämning av arbetskostnaderna medverka till att landstings- och primärkommunernas beställningar av sko- och tekoprodukter under innevarande och närmast kommande bud-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet
m. m.*

getår blev föremål för upphandling inom landet så långt som möjligt samt att medel härför tills vidare disponerades av AMS-medel,

1975/76:62 av herr Siegbahn m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen
A. uttalade

1. att de i propositionen anmälda importrestriktionerna gällande skor borde avvecklas samt

2. att överläggningar borde upptas inom EFTA, EG, OECD, och GATT i syfte att utröna vilka restriktioner Sverige kunde vidta utan att bli utsatt för handelspolitiska motåtgärder,

B. hos regeringen skulle anhålla om nya förslag i enlighet med vad i motionen anförts,

C. i övrigt skulle bifalla propositionens förslag, och

1975/76:63 av herr Sjönell m. fl. (c), såvitt avsåg hemställan att riksdagen i anslutning till propositionen 1975/76:57 skulle

2. hos regeringen begära förslag till program för att genom offentlig upphandling stödja beklädnadsindustrin ur regionala sysselsättningspolitiska aspekter,

3. besluta att textilindustrin fick statliga, räntefria lån för lageruppbyggnad uppgående till högst 70 milj. kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande upphävande av restriktioner för import av skor att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:59 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

b) motionen 1975/76:62 yrkandet A 1,

2. beträffande upphävande av beslut om licenstvång för import av vissa tekovaror att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:59 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

3. beträffande överläggningar med internationella organisationer att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:62 yrkandet A 2,

4. beträffande utökat licenstvång för import av tekovaror att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:61 yrkandet A 1,

5. beträffande antidumpingåtgärder att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:62 yrkandet B i ifrågavarande del,

6. beträffande räntefria lån för lageruppbyggnad att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:63 yrkandet 3,

7. beträffande produktionsstöd till skoindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:59 yrkandet 2,

8. beträffande program för stöd åt beklädnadsindustrin genom offentlig upphandling att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:63 yrkandet 2,

9. beträffande åtgärder för ökad offentlig upphandling i Sverige av beklädnadsvaror att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:61 yrkandet A 2,

10. beträffande bidrag till företag för lönekostnader att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1975/76:61 yrkandet A 3.
- b) motionen 1975/76:62 yrkandet B i ifrågavarande del.

11. beträffande statliga inköp av skor att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1975/76:60 yrkandet 1,
- b) motionen 1975/76:60 yrkandet 2,

12. beträffande långsiktiga åtgärder med avseende på konfektionsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:58 yrkandet 2.

13. beträffande långsiktiga åtgärder med avseende på skoindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:59 yrkandet 3.

14. beträffande i propositionen föreslagna åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:57, utom i vad avsåg anslagsfrågor, samt motionen 1975/76:59 yrkandet 4 och motionen 1975/76:62 yrkandet C som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande upphävande av restriktioner för import av skor av herrar Hovhammar (m), Nyquist (fp) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:62 yrkandet A 1 och med anledning av motionen 1975/76:59 yrkandet 1 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

2. beträffande upphävande av beslut om licenstväng för import av vissa tekovaror av herrar Hovhammar (m), Nyquist (fp) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:59 yrkandet 1 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

3. beträffande överläggningar med internationella organisationer av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:62 yrkandet A 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

4. beträffande utökat licenstväng för import av tekovaror av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:61 yrkandet A 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

5. beträffande antidumpingåtgärder av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:62 yrkandet B i ifrå-
gavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna
anfört,

6. beträffande räntefria lån för lageruppbyggnad av herrar Gustafsson
i Byske (c), Sjönell (c) och Nyquist (fp) fru Oskarsson (s) samt herr An-
dersson i Falun (c) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:63 yrkandet 3 till Rän-
trefria lån för lageruppbyggnad inom textilindustrin på tilläggsbudget I
för budgetåret 1975/76 under fonden för låneunderstöd anvisade ett in-
vesteringsanslag av 70 000 000 kr.,

7. beträffande produktionsstöd till skoindustrin av herrar Hovhammar
(m), Nyquist (fp) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 7 bort
hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:59 yrkandet 2 till Pro-
duktionsstöd för skoindustrin på tilläggsbudget I för budgetåret 1975/76
under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000
kr.,

8. beträffande åtgärder för ökad offentlig upphandling i Sverige av
beklädnadsvaror av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett
att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:61 yrkandet A 2
som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande bidrag till företag för lönekostnader av herrar Gustafsson
i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m), Nyquist (fp) och Siegbahn (m),
fru Oskarsson (c) samt herr Andersson i Falun (c) som ansett att utskottet
under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:61 yrkandet A 3
och motionen 1975/76:62 yrkandet B i ifrågavarande del som sin mening
gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande långsiktiga åtgärder med avseende på skoindustrin av
herrar Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m), Nyquist (fp)
och Siegbahn (m), fru Oskarsson (c) samt herr Andersson i Falun (c)
som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:59 yrkandet 3 som sin
mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Anslagsfrågor

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överlägg-
ningen framstälts särskilda yrkanden.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Industridepartementet: Företags- och branschfrämjande åtgärder

Regeringen hade i propositionen 1975/76:15 under rubriken Trettonde huvudtiteln, punkten B 7 (s. 26–29), föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för industridepartementet förordade riktlinjer för branschfrämjande åtgärder för teko- och skoindustrierna,
2. till Företags- och branschfrämjande åtgärder på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 3 200 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:63 av herr Sjönell m. fl. (c), såvitt avsåg hemställan att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:57 skulle

1. uttala att målsättningen för de näringspolitiska insatserna på beklädnadsområdet borde vara att avvärja fortsatt nedgång i sysselsättningen,
4. avslå förslaget om ökade insatser för ett planmässigt överförande av resurser från tekoindustrin till andra produktområden.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle
 - a) med avslag på motionen 1975/76:63 yrkandet 4 godkänna i propositionen 1975/76:57 förordade riktlinjer för branschfrämjande åtgärder för teko- och skoindustrierna,
 - b) avslå motionen 1975/76:63 yrkandet 1,
2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Företags- och branschfrämjande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 3 200 000 kr.

Reservation hade avgivits

11. beträffande riktlinjer för branschfrämjande åtgärder för teko- och skoindustrierna av herrar Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m), Nyquist (fp) och Siegbahn (m), fru Oskarsson (c) samt herr Andersson i Falun (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975/76:57 i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1975/76:63 yrkandet 4 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande riktlinjer för branschfrämjande åtgärder för teko- och skoindustrierna,

b) med bifall till motionen 1975/76:63 yrkandet 1 som sin mening ge regeringen till känna att målet för de näringspolitiska insatserna på beklädnadsområdet borde vara att avvärja fortsatt nedgång i sysselsättningen.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 15 om åtgärder för försörjningsberedskap beträffande beklädnadsartiklar öppnar en stor mängd

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

frågor såväl av principiell och konkret natur som av inrikes- och utrikespolitisk art. Jag skall heller inte dölja att det är mycket svåra frågor, där man t. o. m. inom de olika partierna kan ha olika uppfattningar om lämpliga lösningar.

Utgångspunkten för propositionen 57, som utskottet behandlat, är att produktionen av textilier och skor i Sverige nu nått en så låg nivå att en fortsatt nedgång skulle innebära icke acceptabla risker för vår försörjning i en kris- eller krigstid. Detta i sin tur skulle eventuellt kunna äventyra våra utrikespolitiska målsättningar. Jag vill till en början hålla mig till dessa frågeställningar och inte diskutera de berörda industriernas problem från företagens lönsamhetssynpunkt osv.

Under årens lopp har flera utredningar gjorts rörande försörjningsberedskapen under krig. På nu ifrågavarande område är standardverket den utredning som avslutades 1972. I såväl denna utredning som andra analyser har man utgått från att man skall från beredskapssynpunkt räkna med en avspärning på ett, två och tre år. I realiteten är det den längre tidsperioden som blivit avgörande för de krav man ställt på beredskapen från försörjningssynpunkt.

Det sägs att generalstaberna alltid planerar för ett krig av närmast föregående typ. Detta har ofta visat sig vanskligt och ibland katastrofalt för ifrågavarande land. När det gäller beredskapsplaneringen är läget allvarligare. Vi har i vårt land aldrig haft att brottas med en treårig avspärning. Under det senaste stora kriget, alltså andra världskriget, var Sverige i realiteten aldrig under någon betydande tidsperiod avspärrat från handel med alla sidor. Vi hade visserligen begränsade möjligheter – inte minst på grund av tonnagesvårigheter – att importera varor västerifrån, men sådana kom under hela kriget. Och då skall man betänka att vår situation var speciellt ogynnsam. En av de stridande parterna behärskade hela Centraleuropa samt vår utförselväg väster ut – Danmark, Norge och havet där emellan. Icke desto mindre kunde vi driva fram överenskommelser om handel i denna riktning. Skälet härtill var naturligtvis att Sverige inte var helt utan handelspolitiska trumfkort när det gällde att söka träffa avtal med de stridande parterna.

Vad framtiden beträffar vet vi självfallet ganska litet. Man kan uttrycka en förhoppning om att vårt läge kommer att bli mindre utsatt från ekonomisk synpunkt för den händelse ett krig åter skulle bryta ut.

Under alla förhållanden är det svårt att tänka sig att vi skulle råka ut för något som ännu aldrig har inträffat, nämligen en avspärning av mer eller mindre total natur på intill tre år. Även om kalkyler för behovet under en så lång avspärning kan ha sitt intresse tror jag att det i framtiden blir nödvändigt att basera politiken på något mindre pessimistiska alternativ. Skall man t. ex. gå ned till ett antagande om en ettårig avspärning kan man nog för den stora majoriteten av produkter säga, att – även om avspärningen blir total – behövs ingen planering av den mycket genomgående typ som vi nu diskuterar beträffande kläder och skor. Självfallet är läget annorlunda beträffande mycket volymkrävande

produkter som t. ex. olja.

En minskning av ambitionsgraden i dessa frågor är så mycket mer önskvärd som vi ännu bara befinner oss i början av den analys som vederbörande försörjningsmyndighet företar beträffande planeringen för avspärning. I ett tekniskt alltmer komplicerat samhälle är det allt fler produkter som blir centrala för att över huvud taget produktionen – och samhällslivet i sin helhet – skall kunna fungera. Det är också klart att inget land – och i all synnerhet inte ett litet land som Sverige – självt skall kunna tillverka alla sådana hel- och halvfabrikat. Det blir inte i fredstid lönande. Några kan vi tillverka och måste då även exportera för att få lönsamhet, andra måste vi importera.

Det är troligt att fortsatta undersökningar skulle visa att vi för att klara en treårig avspärning skulle vara tvungna att ha i gång, eller sätta i gång, en produktion av specialartiklar som skulle överstiga alla rimliga gränser. Och vi måste ha klart för oss att kostnaderna härför kommer att drabba medborgarna och deras levnadsstandard under alla år fram till det läge då möjligen en sådan kritisk situation uppstår. Jag tror – för att sammanfatta detta resonemang – att vi i framtiden tvingas att något inskränka våra ambitioner på dessa områden och i första hand inrikta oss på en viss lagerhållning.

Jag vill i detta sammanhang med några ord beröra den s. k. trovärdigheten i den svenska neutralitetspolitiken. Det sägs att vår trovärdighet skulle minska om utlandet såg att vi inte var i stånd att åtminstone på papperet uthärda en längre avspärningsperiod. Då skulle ekonomiska påtryckningar från den ena sidan kunna hos den andra parten skapa oro, som i sin tur skulle kunna föranleda åtgärder mot Sverige. När det gäller vår rent civila försörjning tror jag farhågorna är högst överdrivna. I vad gäller den rent militära apparaten är det givet att en uppbyggnad av reserver och en speciell produktionskapacitet i viss utsträckning måste äga rum och att redan från denna synpunkt en svensk försvarsindustri är av stor betydelse, i rak motsats till en del populära idéer som f. n. grasserar på vänsterhåll. Det finns emellertid många olika sätt att i krigstid öva påtryckningar på Sverige om en stormakt så önskar, och jag tror det vore ett allvarligt felperspektiv att inbilla sig att beredskapssynpunkterna skulle vara de allvarligaste i detta sammanhang.

I majoritetens utlåtande framhåller man att vår neutralitetspolitik inte är förhandlingsbar och att det måste vara vi själva som bestämmer vad denna kräver. I åtskilliga avseenden är denna ståndpunkt självklart riktig och behöver inte diskuteras. Det måste uteslutande vara vi själva som bestämmer – för att uttrycka det allmänt – hur många kanoner, krigsfartyg, brigader osv. vi vill och orkar finansiera. Men problemet är betydligt mer komplicerat. Det finns ett stort antal frågor, där utlandets bedömningar blir en väsentlig del av neutralitetspolitiken.

Jag skall självfallet inte gå in på de rent militära aspekterna. Kanske kan man dock säga att vår neutralitetspolitik har två ben men att vi liksom maraboun bara står på ett ben i sänder. Å ena sidan talar sålunda

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

regeringen om att det endast är vi själva som bestämmer vilka åtgärder neutralitetspolitiken kräver. I andra sammanhang talar man om att vår neutralitetspolitik skall te sig trovärdig. Denna sista tankegång är ju då helt förknippad med hur omvärlden uppfattar den och vad den anser om den politik vi för. Jag tror att detta måste vara en viktig del av neutralitetspolitiken.

Jag vill i det sammanhanget än en gång föra in trovärdighetsbegreppet i ett mera speciellt avseende. Om vi hävdar att vissa handelspolitiska åtgärder, som i det här fallet, skulle vara nödvändiga uteslutande av beredskapsskäl, så är det önskvärt, ja kanske nödvändigt, att omvärlden också uppfattar dem så – att man där blir övertygad om att vi handlar bona fide. Det är sålunda inte alls att ge avkall på vår neutralitetspolitik eller något liknande utan endast att uppträda på ett förtroendefullt sätt mot omvärlden, av vilken vi ju på många sätt är beroende. Vi samarbetar ekonomiskt med ett flertal organisationer såsom GATT, OECD, EFTA och EG. Alla dessa organisationer strävar mot en bättre ekonomisk utveckling och borttagande av skrankor i det internationella handelsutbytet. De är mycket restriktiva när det gäller kvantitativa begränsningar av medlemsstaternas import och inskränker dem i allmänhet till akuta betalningsbalanssvårigheter eller när man i undantagsfall kan göra troligt att säkerhetspolitiska skäl föreligger.

I de konventioner eller avtal som vi undertecknat med berörda organisationer finns sålunda utrymme för importbegränsningar dels av säkerhetspolitisk natur, dels med hänsyn till ekonomiska svårigheter av kortare eller längre varaktighet. Nu har regeringen under återopande av vår självständiga rätt att bedöma säkerhetspolitikens krav deklarerat att de handelspolitiska restriktioner som vidtagits skett i enlighet med de klausuler som berörda avtal innehåller rörande säkerhetsfrågor. Och man har, som handelsminister Lidbom framhöll i denna kammare i slutet av november, sagt att dessa åtgärder är av så stor betydelse för vår försörjning att "de måste genomföras oavsett risken för motåtgärder". Under den diskussion som följde på detta yttrande i kammaren kritiserade handelsministern herr Ullsten för att använda kategoriska och onyanserade yttranden. Jag har svårt att tänka mig något mer odiplomatiskt och onyanserat yttrande än herr Lidboms nyss citerade uttalande.

Även om det rör sig om från svensk – eller jag kanske skall säga regeringens – synpunkt nödvändiga åtgärder på beredskapens område och man således bör använda sig av de paragrafer i våra avtal som syftar på sådana, är det väl ändå en helt naturlig och självklar sak att man i förväg – och jag vill ännu en gång understryka orden *i förväg* – söker få förståelse hos sina avtalspartner för riktigheten av en sådan tolkning. Utvecklingen av denna fråga förefaller mig vara ett skolexempel på konsekvensen av hur det kan gå om man handlar på det sätt som nu skett. – Statsministern har nyligen givit ny livskraft åt ett svenskt ord, nämligen klantighet. Det är nog ett ord som även kan användas om regeringens handlande i detta sammanhang.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Också andra länder kan brottas med beredskapsproblem. Men det gäller då att från svensk sida göra trovärdigt att våra problem som icke allierad stat, och kanske inte minst det förhållandet att vi står utanför EG:s handelspolitik, förtjänar speciell förståelse. Våra nyss berörda ambitioner beträffande treårig omfattande avspärrning är naturligtvis inte ägnade att underlätta en sådan förståelse. Inte heller det förhållandet att beslutet genomförts på ett utomordentligt brådstörtat sätt är ett övertygande bevis för att det här rör sig om långsiktiga beredskapsplaner.

Reaktionen har heller inte låtit vänta på sig. I uttalanden från såväl myndigheter som press t. ex. i EG-länderna – och även i andra länder – har det med bestämdhet hävdats att vi endast sökt krypa bakom beredskapssynpunkter och i realiteten velat skydda vissa industrier från akuta svårigheter. Genom den olyckliga tidpunkten för beslutets offentliggörande – dagen före sammanträdet med EFTA:s ministerråd – hade ministerrådet en naturlig möjlighet att uttala sin starka kritik av de svenska åtgärderna och uppdra åt organisationens tjänstemän att framlägga förslag till eventuella åtgärder mot Sverige. Det var något förvånande att handelsministern i den av mig tidigare berörda diskussionen i kammaren häromdagen inte nämnde denna EFTA-reaktion när han ombads att ge en samlad bild av reaktionen på regeringens beslut. Vad som kan komma ut senare av EFTA:s överläggningar vet vi ännu inte.

Det hade dessutom kanske varit på sin plats att för fullständighetens skull berätta att Malaysia redan före de nya restriktionerna mött en viss nedskärning av svensk import av gummiskor från Malaysia med att både klaga på diplomatisk väg och införa en allmän fördröjning av licenser för svensk export till Malaysia. Det visar också att man på sådant håll är känslig för sin export, eftersom ju dessa länder alltid brottas med svårigheter. Att däremot u-länderna i övrigt helt allmänt inte klagat på de svenska restriktionerna, som jag tror att statsminister Palme – eller möjligen handelsministern – belåtet konstaterat i kammaren, säger i sig ingenting. Dessa länder är inte utrustade för att spontant framföra diplomatiska protester förrän de råkar i akuta svårigheter.

Från moderat håll har vi begärt att diskussioner av berörda typ nu – tyvärr i efterhand – bör tas upp. Denna fråga berörs i vår reservation nr 3 till betänkandet.

Vad som gör det i så eminent grad känsligt och viktigt att övertyga omvärlden om den speciella karaktären av svenska åtgärder på förevarande områden är ju att vi f. n. genomgår en internationell ekonomisk kris där alla, eller nästan alla, länder brottas med betalningsbalansproblem. Det är därför naturligt att vad t. ex. EG fruktar kanske mer än de beslutade sanktionerna är att lusten att införa handelsrestriktioner skall sprida sig till andra länder och att detta inte skall kunna mötas genom en klar övertygelse om att våra restriktioner är av speciellt säkerhetspolitisk natur.

Jag vill därefter övergå till att nämna en del om de åtgärder som är lämpliga, och framför allt mindre lämpliga, för att nå de beredskaps-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

politiska målen.

Utskottsmajoriteten hänvisar till handelsministerns proposition 1972:127 där denne konstaterat att försörjningsberedskapsutredningen i sitt betänkande år 1972 konstaterat att "man inte får bortse från att åtgärder vid gränsen kan behöva övervägas som en sista utväg för att bevara en ur försörjningssynpunkt nödvändig produktionskapacitet inom landet". Det är visserligen riktigt att en liten passus härom finns med på ett undanskymt ställe i 1972 års utredningsbetänkande, men det måste betecknas som en typisk brasklapp, och det är verkligen att ge en total felbild av utredningens resultat när man för fram endast denna synpunkt. I sin sammanfattande bedömning av olika åtgärder till skydd för beklädnadsindustrin säger utredningen: "De betydande handelspolitiska nackdelar som är förenade med höjda tullar och ett generellt tillämpande av kvantitativa importrestriktioner för att skydda en nedläggningshotad industri i förening med att åtgärder av dessa typer inte får anses vara ändamålsenligt för ett sådant syfte har medfört att vi, som närmare utvecklats i kap. 11, i princip avstyrker generella stödåtgärder av de nämnda slagen."

I dagens läge har alla eller så gott som alla sakkunniga instanser också uttalat sig mot införande av handelspolitiska åtgärder, dvs. i första hand kvantitativa importrestriktioner, för att lösa de berörda industriernas problem.

Nu har regeringen trots detta under åberopande av en kungörelse 1947 rörande allmänt importförbud infört importrestriktioner för skor samt licenstvång från den 1 januari, t. v. dock utan importbegränsning, för textilier.

Handelsministern hävdade i den förut berörda debatten att de sakkunniga må ha haft vissa synpunkter, men att det i sista hand ändå var en politisk fråga och att denna politiska bedömning måste göras av regeringen. Det är verkligen att sätta sig på sina höga hästar. Givetvis finns det vissa frågor även i ett problemkomplex av denna natur som innebär en rent politisk bedömning. Men det är en beklaglig felsyn, om man tror att sakkunniga organ på detta område inte väger in alla de konsekvenser, fördelar som nackdelar, vilka följer av olika åtgärder. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att låta förre handelsministern, herr Feldt, äta upp sina överlägsna uttalanden beträffande handelspolitiska restriktioner. I replik till herr Åsling, som frågat hur Sverige kunde medverka till att förhindra införandet av handelsrestriktioner utomlands, svarade herr Feldt i april i år i denna kammare bl. a. följande: "Sedan kan jag tillfoga att herr Åsling kan göra en personlig insats genom att rösta ner den moderatmotion som är ett mycket oroande tecken på protektionism i den här riksdagen, nämligen en motion undertecknad av herr Magnusson i Borås som första namn och som kräver en utvidgning av det svenska importlicenssystemet för att skydda svensk industri. Jag rekommenderar herr Åsling att studera den motionen. Hotet är närmare än vad han tror."

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Det var nog alldeles riktigt talat. Enligt Ibsen höll inte en sanning i mer än 20 år. Men för den socialdemokratiska regeringen har sanningen i handelspolitiken en livslängd av endast omkring åtta månader.

Den som i likhet med mig på nära håll fått insyn i de konsekvenser handelsrestriktionerna 1947 och åren därefter hade både internationellt och på den svenska marknaden tycker sig här kunna se ett hemskt spöke åter glida över scenen. Särskilt textilkvoteringen innebar och måste innebära speciella problem. Det rör sig om hundratals eller kanske tusentals importörer. Dessa skall då tilldelas importkvoter i något slags relation till tidigare import. År 1947 var detta problem speciellt absurt, eftersom man strax innan hade befunnit sig i mycket speciella krigsförhållanden och importkvoterna fick baseras på importen 1936–1938, alltså i medeltal tio år innan importregleringen genomfördes. Nu kan man självfallet använda sig av färskare data. Inte desto mindre låser man handeln och ger tidigare importörer en stor fördel. Man måste ändå hitta på ett system enligt vilket även nya importörer skall få släppas in. Men vilka grunder skall man då gå efter? Systemet är också ägnat att klavbinda importen till tidigare affärsförbindelser som existerat.

Nu är det visserligen sant att handelsministern t. v. avser att alla ansökningar om licens på textilområdet skall beviljas. Förhoppningen är synbarligen att genom det administrativa krånglet en viss importinskränkning skall komma till stånd. Det är vad man brukar kalla för icke-tariffära handelshinder. Man har motiverat licenstvånget dels med att man då kan få en bättre överblick över importen, dels med att man vill ha det som beredskap för den händelse verklig nedskärning genom licenstvånget senare skulle införas. Det är klart att ett licenstvång från importsynpunkt kan ha ett visst värde. Licenserna måste begäras en viss tid före importtillfället, och man får sålunda på ett ganska tidigt stadium inblick i importutvecklingen. Men självfallet ger också vår tullstatistik lika god insikt i hur importen utvecklas för alla varuslag, även om denna statistik kommer några månader senare. Man skulle möjligen ha kunnat överväga att acceptera ett sådant licenssystem i och för sig om syftet endast varit av informationskaraktär – och om systemet varit av tillfällig karaktär. Sedan propositionen framlades har emellertid kommerskollegium, som skall handha verksamheten, redovisat att den redan enligt nuvarande planer under ett och ett halvt år skulle komma att kosta över 6 milj. kr. och att man redan i utgångsläget måste rekrytera ett femtiotal tjänstemän. Detta är en alltför hög kostnad för att få denna tidigare information. Ännu viktigare är väl att det är svårt att tänka sig att man inte senare kommer att utnyttja licensregistreringen för framtida nedskärning genom dessa handelspolitiska åtgärder vid importen.

Under hänvisning till dessa synpunkter kan jag inte acceptera införande av importlicenstvång av den allmänna natur som föreslagits – och dessutom inte över huvud taget importlicensiering för skor, som redan har genomförts. Detta framgår av reservationerna 1 och 2.

Jag skall i övrigt inte gå in i detalj på de olika frågor där moderata

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

samlingspartiet – i flera fall tillsammans med de andra borgerliga partierna eller något av dem – tagit avstånd från regeringspropositionen. Vi har godkänt flera åtgärder som jag för min personliga del ställer mig tveksam till. Men det gäller ju ändå att kompromissa sig fram till lösningar för att bibehålla en beklädnadsindustri av viss storlek. Vi har t. ex. föreslagit att man skall ha noggrannare kontroll av dumping, som lär förekomma från vissa länder, där man alltså exporterar varor till Sverige till priser som ligger under halvfabrikatpriserna eller kanske t. o. m. under råvarupriserna. En viss begränsning och en viss försiktighet kan i sådana sammanhang kanske åstadkommas, särskilt när det gäller stora partier som plötsligt kastas in i Sverige sedan de inte har kommit in i något annat land. I många avseenden har vi också accepterat regeringens förslag. Men vår allmänna inställning är att det inte är genom handelspolitiska restriktioner som vi kan lösa dessa problem, utan det måste ske på hemmamarknaden, i den mån så över huvud taget kan ske.

Vad den handelspolitiska avspärrningen beträffar vet vi ju redan i dag att vi från EG:s sida drabbats av svårigheter beträffande vår pappersexport just av det skälet att importrestriktioner upplevs som speciellt irriterande. Ingenting säger, särskilt om man sätter i kraft verkliga importrestriktioner beträffande textilier, att inte även den textilexport vi nu ändå har kommer att drabbas av utländska bannstrålar. Genom dessa restriktioner riskerar vi således, som vi redan har sett, att pappersexporten hotas. Det är kanske i dagens situation inte så allvarligt med hänsyn till det dåliga läget för pappersexport över huvud taget, men läget kan svänga. Dessutom hotas andra exportindustrier, inkl. textilindustrin, av exportsvårigheter. Det är alltså svårt att överblicka alla de konsekvenser som kan följa av handelspolitiska åtgärder.

Det är också något förvånande att statsministern tydligen inte har någon känsla för problemställningarna beträffande handelspolitiska restriktioner resp. åtgärder som man vidtar på hemmaplan. I förra veckan deltog han i en interpellationsdebatt rörande den nya ekonomiska världsordningen. Han löjliggjorde sig då över att fru af Ugglas kritiserade just importlicenstanken och sade sig föredra stöd i andra former till de berörda industrierna. Herr Palme förklarade att resultatet ju ändå i så fall skulle bli detsamma, nämligen att man begränsade möjligheterna för andra länder – det var speciellt fråga om u-länderna – att exportera till Sverige. Detta kan vara riktigt, men det finns ju andra, viktigare aspekter på olika åtgärder av den natur jag här har berört. Det är således inte alls likgiltigt om man kan behålla en beklädnadsindustri på villkor av den ena eller den andra arten. Somliga är farliga, andra är mindre farliga, och därför är det ytterst befogat att på nytt tänka över problemet.

Vad som i detta sammanhang speciellt diskuterades var som sagt verkan för u-ländernas del av de svenska importrestriktionerna. Det har sagts att sådana restriktioner särskilt skulle drabba just u-länderna. Helt allmänt måste man självfallet hävda att det icke är acceptabelt om en uppblomstrande industri i något u-land hindras från att avsätta vad som

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

är möjligt på den svenska marknaden med det argumentet att arbetslönerna är lägre i u-länderna. Men det är naturligtvis inte säkert att just i detta fall u-länderna kommer att drabbas av speciella svårigheter för sin export. Det är möjligt – och det får nog övervägas – att om man verkligen skulle tillgripa dessa kvantitativa restriktioner u-länderna kommer att ha möjlighet att hålla eller öka sin andel i den svenska importen. Men det är en fråga som ingalunda är besvarad genom det resonemang som hittills har förts av regeringen.

Jag nöjer mig med det sagda, herr talman, och ber att få yrka bifall till de reservationer vid utskottsbetänkandet där moderata samlingspartiets ledamöter står antecknade.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! I alla länder är beklädnads- och skoindustrierna nyckelindustrier av den enkla och mycket naturliga anledningen att de i stor utsträckning svarar för det absolut nödvändigaste av livets nödtorft. Det är också industrier som i en rad länder har uppvisat mycket tvära och ibland mycket hastiga kastningar.

Vi i vårt land har kanske den bästa illustrationen till det sistnämnda. Framför allt tekoindustrierna, beklädnads- och trikåindustrierna, uppvisade strax efter kriget – ja delvis under krigets slutår – en blomstring som närmast var av drivhuskaraktär. Det uppkom en rad produktionsföretag i den här branschen som man redan då kunde förutse skulle ha mycket små möjligheter att överleva när konkurrensbetingelser och annat blev mera normala.

Sedan har vi upplevt tekokris efter tekokris. Ibland har beteckningarna varit överdrivna, ibland har de varit helt korrekta.

En sak är fullständigt klar: Om vårt land skall ha några möjligheter att på ett förtroendeingivande sätt försvara sin neutralitet måste vi inte bara ha mat – vi måste också ha kläder och skor. Detta är bakgrunden till hela det åtgärdsprogram som föreslås av regeringen och som vi från centerpartiet i princip och i stor utsträckning har tillstyrkt och vill vara med om att genomföra.

Det är alldeles klart – som många gånger har framhållits – att tilltron till vår neutralitetspolitik bygger i stor, ja, nästan i största utsträckning på vår förmåga att trygga folkförsörjningen. Herr Siegbahn talade här rätt mycket om trovärdigheten i neutralitetspolitiken och hur omvärlden ser på oss, och det är härvidlag alldeles uppenbart att om vi inte kan trygga vår folkförsörjning, så finns det heller ingen som kan ha någon som helst tilltro till vår förmåga att försvara neutraliteten. Men det hänger också på vår vilja och förmåga att självständigt och utan sidoblickar suveränt avgöra vad detta vaktslående om neutraliteten ur försörjningsberedskapssynpunkt kräver och vad neutraliteten över huvud taget kräver. Jag vill mycket kraftigt understryka att detta är en mycket väsentlig synpunkt för oss i centern.

Regeringens förslag är ett led i arbetet att trygga folkförsörjningen

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

i kris- eller krigslägen. Det är så vi i centern har sett det också, och det är därför som vi har slutit upp på denna linje. Det gäller helt enkelt ett mycket viktigt led i vår beredskapsplanering.

Jag tycker också att man genast skall konstatera, att det inte kan vara någon som helst diskussion om vår rätt att vidta sådana här åtgärder. Jag skulle här kunna hålla långa utläggningar och läsa upp motiven och förarbetena osv., men jag tror det räcker med att återge vad som står i frihandelsavtalet mellan Sverige och EG, artikel 21, punkten c, nämligen att ingen bestämmelse i detta avtal skall hindra en avtalslutande part – jag markerar att det står just part, inte parter – att vidta åtgärder som parten anser väsentliga för sin säkerhet i krigstid eller vid allvarlig internationell spänning. Det är alldeles uppenbart att den bestämmelsen i avtalet har tillkommit främst på svenskt initiativ och som ett svenskt krav, så att vi fick möjligheter att hävda vår beredskapsplanering och därmed även vår neutralitet.

Dessutom är det intressant att riksdagen så sent som för ett par år sedan, nämligen 1972, behandlade frågan om gränsskydd som ett medel att främja försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Den frågan behandlades av försörjningsberedskapsutredningen, som avgav sitt betänkande 1972. Utredningen konstaterade där att man inte fick bortse från "att åtgärder vid gränsen kan behöva övervägas som en sista utväg för att bevara en från försörjningsberedskapssynpunkt nödvändig produktionskapacitet inom landet". Jag tycker att detta i ett nötskal ger hela situationen. Det uttalandet hade också dåvarande handelsministern med i sin proposition, som riksdagen lämnade utan erinran. Riksdagen har alltså tagit principiell ståndpunkt i den mycket viktiga frågan om gränsskyddet och vilka åtgärder vid gränsen som kan behöva övervägas för att bevara en från försörjningsberedskapssynpunkt nödvändig produktionskapacitet. Riksdagen har godkänt principen att man kan göra så. Jag tycker att det egentligen inte behöver tilläggas så mycket mer – om man inte kräver att riksdagen skall upphäva ett principbeslut ganska snart efter det att beslutet fattats.

För centerns del ser vi emellertid denna åtgärd från statsmakternas sida inte bara som ett medel att stärka försvarsberedskapen – även om det är den huvudsakliga inriktningen när det gäller dessa åtgärder – utan också som en vilja att stärka tekobranschen och skobranschen och som en tilltro till att branschernas företagare och anställda har förmåga och i framtiden kommer att ha förmåga att utveckla sin produktion, till nytta och fromma för landet i många avseenden, i dag främst från beredskaps-synpunkt men också och inte mindre väsentligt från sysselsättningssynpunkt.

Centern stöder alltså på de viktigaste punkterna den bedömning av situationen som det aktuella åtgärdsprogrammet innehåller. Men på ett par punkter – och en av dem är av mycket väsentlig betydelse – har vi ett avvikande synsätt, som jag här vill kommentera litet närmare.

Vi i centern anser att den allra väsentligaste målsättningen för de nä-

ringspolitiska insatserna, i första hand på tekoområdet men även när det gäller skobranschen, måste vara att avvärja en nedgång i sysselsättningen. Om man har den målsättningen klar för sig och lyckas genomföra den i praktiken när man två väsentliga mål. För det första hindrar man att ett par regioner i det här landet – särskilt en bygd; jag tänker på Sjuhäradsbygden där folket sedan gammalt är känt för arbetsamhet och energi – utarmas på grund av arbetslöshet. I vårt parti kan vi aldrig någonsin godta att sådant sker. Min partikollega herr Persson i Heden kommer att närmare utveckla den saken ur regionalsynpunkt. För det andra når man, genom att upprätthålla och hävda sysselsättningen, det mål som är aktuellt för dagens åtgärder, nämligen att värna om beredskapsstyrkan och i sista hand möjligheterna för oss att skapa förtroende för och trovärdighet kring vår neutralitet. Har man inte en industri som har en tillräcklig sysselsättningsgrad för att kunna upprätthålla en något så när kontinuerlig produktion är det fullkomligt meningslöst att tala om beredskapssynpunkter. Då kommer man snart i det läge som skobranschen är så hotande nära, nämligen att man inte har någon bransch att värna om.

Vi vänder oss därför, herr talman, utomordentligt starkt mot den enligt vår mening fullkomligt orealistiska och faktiskt förflugna idé som framkommer i industriministerns uttalande: "Som ett nytt inslag i strukturstödet" skall man sätta in ökade insatser även för ett "planmässigt överförande av resurser från tekoproduktion till andra produktområden."

Det här finner vi som sagt vara fullständigt orealistiskt. Om man lyckas med detta dröjer det inte särskilt länge förrän vi har fullständigt raserat grunden för och även motivet för och möjligheterna att genomföra de åtgärder som vi diskuterar i dag. Det kommer inte att finnas någon tekobransch kvar längre. Det är för mig fullkomligt obegripligt hur man kan tro att man skall kunna överföra resurser från en bransch, som redan i dag är utomordentligt hårt ansträngd och där både de anställda och företagaren kämpar för överlevnaden, till andra produktionsgrenar och samtidigt tro att man skall stärka den branschen!

Herr talman! Utskottsmajoriteten gör nästan som i den gamla katekesen när man tar ställning till detta departementschefens uttalande. I katekesen står det: "Vad är det?" Det är verkligen anledning att ställa den frågan, och det gör också utskottsmajoriteten. I betänkandet sägs det då att genom att – som det så fint heter – diversifiera produktionen inom teko skall man öka dess överlevnadsmöjligheter. Möjligen kan det ske i den företagsekonomiska teorin. I ett strikt akademiskt resonemang kan man tro på en sådan sak, men i den kalla verkligheten är det helt annorlunda. Där har man inte råd att börja splittra sina krafter på att försöka med den mödosamma vägen att ta upp en annan produktion och börja analysera andra marknader. Man har all anledning – och man är piskad till det – att koncentrera sig på det man kan och som man har erfarenheter och kunskaper av, nämligen tekoproduktion. Det är en förflugna idé – och vi avstyrker den mycket bestämt – att man skall

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på beklädnadsområdet m. m.*

överföra resurser till andra produktionsgrenar.

Vi har också krävt offentlig upphandling för att stärka beklädnadsindustrin ur regionalpolitiska aspekter. Om det säger utskottsmajoriteten att man i stort sett bekräftar riktigheten i vår inställning och att sådana här åtgärder kan tänkas vara nödvändiga. Man anför dock – och det har vi full förståelse för – att det kanske inte är så enkelt att genomföra det på grund av vårt lands internationella åtaganden. Det kan vara besvärligt att satsa för ensidigt på en viss region. Då får man sanktioner eller i varje fall reaktioner utifrån. Men vi har, herr talman, bara begärt ett program från regeringen på den här punkten. Då måste regeringen, innan det programmet kan utarbetas, undersöka vilka möjligheter som kan finnas att komma runt de svårigheter som de internationella förpliktelseerna medför just i detta sammanhang.

Vi har också föreslagit statliga räntefria lån på 70 miljoner för lageruppbyggnad. Bakgrunden till det förslaget är helt enkelt beredskapsskäl som framförts av överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som liksom statens industriverk har tillstyrkt förslaget. Eller rättare sagt: Överstyrelsen har kommit med förslaget och statens industriverk har tillstyrkt det. Vi tycker att det är en rimlig åtgärd, som kanske inte får så fantastiskt stora effekter men dock en väsentlig psykologisk effekt: Man får möjlighet till lageruppbyggnad inte minst beredskapsändamål. Och man får möjlighet att bättre överleva dagens krissituation och med friska krafter bygga upp sin konkurrensförmåga längre fram.

Departementschefen går inte närmare in på varför han avstyrker överstyrelsens förslag, som industriverket velat vara med om och som vi framfört i vår motion. Han bara säger att han inte vill vara med om det. Det hade varit önskvärt och lämpligt att han närmare motiverat detta ställningstagande. När det gäller produktionsstöd till skofabrikation kan jag förstå synpunkten att de föreslagna 50 miljonerna inte räcker till, men nu talar jag om det tekostöd på 70 miljoner som vi vill införa och som departementschefen avstyrkt utan någon motivering. Vi anser det angeläget att detta stöd införs.

Herr talman! Den genomgång som jag nu gjort avser de punkter som återfinnes i vår motion nr 63, där vi sagt att målsättningen för de näringspolitiska insatserna på beklädnadsområdet måste vara att avvärja en fortsatt nedgång i sysselsättningen. Det är för oss den huvudsakliga principiella punkten vid sidan av de beredskapsåtgärder som är nödvändiga att vidta i det här läget. Vi har också begärt att den offentliga upphandlingen skall kunna stödja beklädnadsindustrin, sedd ur de oerhört viktiga regionala sysselsättningspolitiska aspekterna. Vi har sagt att textilindustrin måste få de av överstyrelsen föreslagna räntefria lånen för lageruppbyggnaden. Vi har mycket starkt – jag understryker det än en gång – tagit avstånd från den konstiga idén att överföra resurserna till andra i det här krisläget. Alla tänkbara resurser måste finnas kvar på detta område för att beklädnadsindustrin skall ha en chans att överleva.

Jag måste avslutningsvis med hänsyn till herr Siegbahns anförande

något uppehålla mig vid moderaternas reservation nr 3. Herr Siegbahn har i ett utförligt anförande närmare kommenterat och utvecklat vad som sägs i reservationen. Kärnpunkten är helt enkelt, som det står i reservation nr 3, att det är ett naturligt komplement till kravet på att de nu vidtagna importrestriktionerna skall upphävas att man här fastslår som en principdeklaration vilken ordning som skall följas vid ett fall då åtgärder till skydd för svensk industri aktualiseras av säkerhetspolitiska skäl.

Den principdeklaration som moderaterna i sin reservation nr 3 vill ha fastslagen är för vår del fullständigt oacceptabel. För mig är den närmast motbjudande. Den innebär nämligen, som det mycket riktigt står i reservationen, att vi skall fastslå en princip enligt vilken vi skall ta upp resonemang med internationella organisationer om åtgärder när vi kommer i en situation då vår beredskap kan tänkas bli mindre god, då vi måste vidta åtgärder för att klara vår försörjning. Det är inte bara fråga om den militära beredskapen utan i lika hög grad den civila beredskapen, försörjningsberedskapen. Då skall vi enligt moderaterna ta upp resonemang. Vi skall fråga representanterna för EG, EFTA och OECD hur de ser på de åtgärder som vi kan tänkas vidta för att hävda vår försörjning och, i sista stycket, vår neutralitet. Detta är, herr talman, fullständigt oacceptabelt, därför att vår beredskap – som här har sagts i många sammanhang – inte är förhandlingsbar.

Herr Siegbahn talar om trovärdigheten. Ja, det är den det gäller. Vårt land har jämte Schweiz och ett par andra länder deklarerat neutraliteten såsom en princip. Men ingen tror på vår förmåga att klara neutraliteten, om exempelvis våra soldater inte har tillgång till flygplan, kanoner m. m. utan endast utrustas med primitiva vapen. Precis lika litet trovärdighet får vi, om våra soldater och de som skall jobba bakom fronterna vid en avspärrning eller i en krigssituation saknar skor på fötterna eller har dåliga kläder. Ingen tror då att vårt land kan upphålla sin försörjning, beredskap och neutralitet.

Det enklaste sättet enligt vår syn att fastställa denna princip utan alla analyser av vilka aspekter av statsrättsligt eller annat juridiskt slag som eventuellt kan komma in är att man kort och gott säger: Vår neutralitet är inte förhandlingsbar. Vi får inta en tuff attityd i detta avseende, när vi fastslår den principen. Jag har velat göra denna deklaration från centern, eftersom vi inte kan acceptera den ordning som föreslås i reservation 3.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 6, 9, 10, och 11.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det förelåg något missförstånd från herr Sjönell. Han sade att jag hade talat ganska länge. Det kanske jag gjorde men tydligen inte tillräckligt länge. Om herr Sjönell hade hört på, hade han förstått min tanke. Om vi, som i detta fall, befinner oss i en situation med avtal som ger oss rätt att av beredskapsskäl och av militära sä-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

kerhetsskäl vidta åtgärder, måste det ligga i vårt intresse att förklara för andra parter – inte fråga dem – vad som ligger bakom och få dem att inse vår goda tro och vårt bona-fide-agerande.

Det är inte så enkelt som herr Sjönell tror, att vår neutralitet inte är förhandlingsbar och att vi kan göra vad vi vill. Ett sådant agerande kan få konsekvenser som försvårar vår neutralitetspolitik lika mycket som om man skulle förhandla.

Antag att det blir restriktioner beträffande vår export eller beträffande leveranser av andra varor – herr Sjönell nämnde flygplan. För massvis av varor är vi beroende av samarbete med utlandet. Det är önskvärt att vi får ett rykte om oss att vi i den konkreta situationen och helt allmänt uppträder på ett korrekt sätt vid tolkning av avtal, så att inte på andra områden konsekvenser uppstår som kan försvåra vår säkerhetspolitik.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Siegbahn och jag har tydligen helt olika syn på denna fråga och kanske även olika värderingar. Jag skall i denna replik fatta mig utomordentligt kort. Jag ansluter mig till texten i utskotts-majoritetens skrivning. Där skrivs följande:

”Utskottet finner det därför angeläget betona att frågor som berör tolkningen av den svenska neutralitetspolitiken och de krav som denna medför inte är förhandlingsbara.”

Sedan kommer det, herr Siegbahn, och detta är väsentligt: ”Konsultationer om olika handelspolitiska åtgärder sker däremot regelmässigt inom ramen för våra internationella förpliktelser.” Om det är sådana konsultationer som herr Siegbahn är ute efter och som möjligen kan återfinnas mellan raderna i reservation 3, då kan vi vara ense – men inte annars.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är precis sådana konsultationer jag menar. Vi ser i dag hur motiven för våra handelspolitiska åtgärder har misstänkliggjorts. Det hade därför varit utomordentligt värdefullt om konsultationer hade ägt rum *innan* åtgärderna vidtogs, innan de blev en överraskning för ett stort antal länder runt om i världen. Reservanterna vill inte gå längre. Herr Sjönell och jag står kanske egentligen på samma linje.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! I så fall hade det varit angeläget att skriva reservationen betydligt mindre kategoriskt. Man skall väl ändå läsa reservationen så som den är skriven.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja anknyta där herr Sjönell slutade: Det är angeläget att den svenska armén har ordentligt på fötterna när den

kommer ut i krig. Det sägs i Örebroområdet att skomakarna i Örebro och Kumla medverkade till skapandet av Nationernas förbund när de under första världskriget tillverkade så dåliga skor till tyska armén att den endast kunde marschera en mil och därmed förlorade kriget.

Nog om detta. Vi är alla överens om att det skall finnas hyggliga försörjningsmöjligheter i ett avspärrningsläge. Men ändå vill jag ifrågasätta om importregleringar är rätta medicinen för att rädda den svenska beklädnadsindustrin. Regeringens beslut att införa globala importbegränsningar för skor och licenstväng på tekovaror, vilket senare kan leda till liknande restriktioner, har väckt irritation i utlandet och motåtgärder från våra handelspartner.

Det är allmänt omvittnat att i de flesta industriländerna har beklädnadsindustrin länge varit ett sorgebarn. För många länder har också frestelsen legat nära att mildra strukturomvandlingen och skydda sig mot den internationella konkurrensen genom att hålla tillbaka importen. Men inte desto mindre har industriländerna varit angelägna om att få med även denna känsliga sektor i arbetet på världshandelns frigörelse. Som en följd därav fick vi 1973 det s. k. internationella multifiberavtalet, som fastslår de villkor under vilka importrestriktioner mot tekovaror får tillämpas. Det avtalet utgör en kompromiss mellan u-länderna och i-länderna och tillgodoser i ganska stor utsträckning de exporterande u-ländernas intresse av att få tillgång till de rika ländernas marknader. Det finns ett särskilt organ, Textile Surveyor Body i Genève, som granskar de olika avtalen.

Från folkpartiets sida anser vi att regeringens förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet som behandlas i detta betänkande från näringsutskottet utgör en vändpunkt i svensk handelspolitik. Tidigare gick den svenska regeringen i täten när det gällde liberaliseringssträvanden inom handelns område. Vi har haft lägre tullskydd på tekovaror och skor än de flesta andra industriländer, och vi avvecklade importrestriktioner på dessa produkter snabbare än EG-länderna. Därför blev ju också den svenska marknaden speciellt intressant för utländska exportörer av tekovaror och skor.

Det har förts otaliga diskussioner här i kammaren om olika åtgärder för att ge den svenska teko- och skoindustrin stöd så att den kan överleva. Riksdagen har också i olika omgångar beslutat om branschstödjande åtgärder för de här bägge industrigrenarna. Syftet har då varit att skapa en företags- och produktionsstruktur som skulle göra de svenska varorna mera konkurrenskraftiga både i Sverige och utomlands. Vi har ju under ett par omgångar haft ett särskilt exportstöd för tekobranschen. Regeringen var optimistisk i våras och ville avveckla stödet, eftersom man ansåg att det inte behövdes längre. Från branschens sida och även från kommerskollegium ansågs det dock utomordentligt värdefullt, och där ville man bibehålla det.

Framför allt är det ju viktigt att det finns någon kontinuitet i regeringens åtgärder. Man bör inte ha ett treårigt program, som sedan plötsligt

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

rycks undan och därefter ersätts av ett ettårigt program. Det är rätt svårt att få personal på de olika byråerna som skall sköta detta och är insatta i problemen. Det behövs trots allt en inkörningsperiod.

Nu blev det lotten som här i kammaren avgjorde frågan till förmån för ett fortsatt treårigt stöd.

Vi har i vår motion utvecklat varför vi av principiella skäl går emot importbegränsningar och licenstvång för skor och tekoprodukter. Vi anser att uppbyggnaden inom kommerskollegium av en särskild licensenhet, som kommer att omfatta ett varuvärde på ungefär 3,2 milj. kr. – 2,8 för teko och 0,4 för skor – kommer att innebära ungefär 125 000 licenser om året, inkluderande ca 20 000 enligt nuvarande regleringar. Framställningar har gjorts om utökning av personalsidan med ca 43 tjänster.

Från folkpartihåll har vi också anslutit oss till vad kommerskollegium sagt – att man bör satsa på interna marknads- och produktionsstödjande åtgärder. Enligt vår uppfattning hade det varit viktigare. Sveriges image som frihandelsland har vi förlorat en hel del av genom denna åtgärd. Statens positiva insatser bör inriktas på stödköp, lånemöjligheter, utbyggnad och förlängning av nuvarande branschprogram och liknande som finns med i propositionen. Dessa åtgärder ligger också i linje med vad kommerskollegium föreslagit.

Statsrådet Lidbom har här i kammaren sagt att de svenska importbegränsande åtgärderna helt förestavats av säkerhetspolitiska skäl. Låt gå för det. Men borde inte regeringspropositionen också ha haft en plan för hur man skall skapa en livskraftig beklädnads- och skoindustri som motsvarar den ekonomiska försvarsberedskapens krav?

Under en följd av år har en fortlöpande uppföljning och kartläggning gjorts av skoindustrins problem. Statens industriverk har under några år följt skoindustrin, och i sin rapport 1974-06-24 redogör man ingående för problemen. Vi är nu nere i en produktion av 3,5 miljoner par läderskor, medan man räknar med att behöva tillverka 6–7 miljoner par läderskor här i landet. Men det finns ingenting i propositionen om hur man skall klara detta.

Den importbegränsning av skor som föreslås skall beräknas med utgångspunkt i de senare årens genomsnittliga import. År 1972 importerade vi 11 miljoner par, 1973 8 och 1974 också 8 miljoner par. Genomsnittet blir 9 miljoner par läderskor, och så många skall vi få ta in. Det är alltså en ökning med 1 miljon par i förhållande till 1973 och 1974. Skoindustrins företrädare, som uppvaktade utskottet, ansåg självklart att det inte hade någon speciellt positiv inverkan på deras möjligheter att öka den egna volymen.

Men vad man kan fråga sig är om regeringen anser att den låga produktion som vi nu har inom skoindustrin är tillräcklig. Vi vet ju att framtidstron inom branschen är mycket svag. Kvarvarande företag inom branschen är, med två undantag, små familjeföretag. Det är också att märka att både statliga, KF-ägda, bankägda och multinationella företag har dragit sig ur skotillverkningen. Därför har det varit mycket angeläget

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

att få fram en plan för hur vi skall klara den egna försörjningen utan att tillgripa importbegränsningar.

Det avgörande problemet – och det tyckte jag att finansministern klart redogjorde för i den ekonomiska debatten i går – är det höga kostnadsläget inom tekoindustrin. Jag vill tillägga även skoindustrin. Och det är något som vi får leva med. Vi har ju varit överens om – och det har understrukits inte minst från regeringshåll – att de industriföretag som inte kan klara lönestegringarna får lägga ned. Så har också följden blivit på teko- och skosidan.

Skoindustrin har ju fått ett branschstöd, men det är alldeles uppenbart att detta varit otillräckligt för att trygga försörjningsberedskapen inom det området.

Vi har i vår motion föreslagit att industriverket och överstyrelsen för ekonomiskt försvar tillsammans med försörjningsberedskapsutredningen får i uppdrag att lägga fram förslag om åtgärder för att långsiktigt trygga den nödvändiga produktionskapaciteten på skoområdet. Resultatet av arbetet bör kunna läggas fram för riksdagen under 1976. Det är mot bakgrund härav som vi föreslår ett produktionsbidrag på 10 kr. per skopar och att riksdagen för det ändamålet under innevarande budgetår beviljar ett anslag på 50 milj. kr.

Det är väl också bedömningen inom skobranschen att det finns tillräckligt underlag för att man snabbt skall kunna komma fram till ett beslut om vilka åtgärder man behöver vidta för att klara en fortsatt hygglig svensk tillverkning av läderskor. Som jag påpekat tidigare är emellertid den primära anledningen till dagens uppmärksammade kris inom skoindustrin det höga kostnadsläget. De svenska skotillverkarna har inte möjlighet att konkurrera ens med våra grannländer. Ett par finska läderskor ligger ungefär 20 kr. under den svenska tillverkningskostnaden. Om man nu inte skall ta in italienska, spanska och portugisiska skor, som ligger mellan 30 och 40 kr. lägre i inköspris.

Folkpartiet står bakom några av reservationerna vid utskottets betänkande, nämligen 1, 2, 6, 7, 9, 10 och 11, vilka jag yrkar bifall till.

Herr Sjönell har berört reservationen 6, som gäller problemet med de räntefria lånen för lageruppbyggnad inom tekoindustrin. Beträffande långsiktiga åtgärder med avseende på skoindustrin anser vi, som framgår av reservationen 10, att man snabbt bör få fram ett förslag, eftersom skobranschen har det exceptionellt besvärligt. Av rapporten från SIND framgår klart att skobranschen har mycket små möjligheter att överleva i nuvarande situation. Tyvärr måste jag vara så här pessimistisk, och anledningen till detta är att jag har haft kontakter dels med utredaren, dels med skobranschens företrädare.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till våra reservationer 1, 2, 6, 7, 9, 10 och 11.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Fru HANSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 15 om åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet behandlas proposition 1975/76:57 och sex motioner, som väckts med anledning av den.

Propositionen har lagts med anledning av den försämrade försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet och föreslår att omedelbara åtgärder skall vidtas. Bl. a. föreslås en tidigareläggning av statliga industribeställningar, ökad statlig lagerhållning samt ökad medelsram för statligt kreditstöd. Man föreslår vidare förstärkta åtgärder för att främja teko- och skoindustrins strukturuomvandling. För detta begärs medel på tilläggsbudget till statsbudgeten innevarande år. Utöver dessa förslag anmäls i propositionen vissa handelspolitiska åtgärder.

Det konstateras i propositionen att en allvarlig försämring av den svenska beklädnadsindustrin har inträffat och enligt regeringens bedömning skulle, om denna utveckling får fortsätta utan ingripande från samhället, produktionskapacitet gå förlorad i sådan utsträckning att det finns risk för att i en eventuell framtida krissituation de försörjningsmål som uppställts inte skulle kunna uppfyllas. Det är mot denna bakgrund som omedelbara åtgärder har aktualiserats.

Näringsutskottet delar regeringens uppfattning att en i fred producerande beklädnadsindustri måste utgöra basen för vår försörjningsberedskap på detta område.

Näringsutskottet konstaterar vidare, med anledning av motionerna, att det föreligger en bred enighet om vad samhällets åtgärder på försörjningsberedskapens område skall syfta till. Enighet råder också i betydande utsträckning om vilka medel som bör användas för att detta syfte skall uppnås. Motionerna som väckts med anledning av propositionen gäller delar av regeringens program men riktar sig inte mot detta i stort. I flera fall begärs ytterligare åtgärder utöver dem som föreslås i propositionen. Kritik mot programmet framförs huvudsakligen på en punkt, nämligen beträffande de handelspolitiska åtgärderna.

I propositionen har lämnats en redogörelse för de handelspolitiska åtgärder regeringen har vidtagit eller planerar för att begränsa importen av teko- och skovaror. Dessa åtgärder ligger inom regeringens kompetensområde och underställs inte riksdagen för godkännande. Givetvis är riksdagen oförhindrad att lämna direktiv om hur handelspolitiken med avseende på beklädnadsvaror bör utformas i fortsättningen.

Två motioner riktar kritik mot de handelspolitiska åtgärder som regeringen vidtagit – dels motion 1975/76:62 av herr Siegbahn m. fl., i vilken man föreslår att riksdagen skall uttala att de i propositionen anmälda restriktionerna för skoimporten bör avvecklas, dels motion 1975/76:59 av herr Helén m. fl., i vilken yrkas avslag på propositionen vad gäller importbegränsningar av skor och licenstväng för skor och tekoprodukter.

Utskottets majoritet avstyrker yrkandena i motionerna och avvisar den kritik som riktats mot regeringens handelspolitiska åtgärder. Det är nödvändigt att här slå fast att den importbegränsning som regeringen beslutat

om är föranledd helt av säkerhetspolitiska skäl och inte innebär något principiellt avsteg från den frihandelslinje som sedan länge är kännetecknande för svensk handelspolitik.

Det är helt enkelt fråga om huruvida vi skall ha någon skoindustri i det här landet.

När det gäller licenstvänet på tekovaror, som motionen 59 yrkat avslag på, vill jag bara säga att detta licenstväng skall ses som en beredskapsåtgärd som är avsedd att underlätta en begränsning av tekoimporten om en sådan skulle bli nödvändig, och att tekoimporten skall kunna övervakas på ett effektivare sätt än hittills. Utskottets majoritet har samma uppfattning, och jag yrkar alltså bifall till utskottets skrivning, innebärande avslag på reservationerna i denna del.

I motionen 62 av herr Siegbahn m. fl. förslås också att överläggningar från svensk sida skall upptas med EFTA, GATT, OECD och EG i syfte att utröna vilka restriktioner Sverige kan vidta utan att bli utsatt för handelspolitiska åtgärder.

Utskottsmajoriteten avvisar motionärernas förslag och vill betona att frågor som berör tolkningar av den svenska neutralitetspolitiken och de krav som denna medför inte är förhandlingsbara. Sverige skall inte behöva gå ut i Europa och fråga hur vi skall sköta neutralitetspolitiken. Det är vi själva suveräna att bedöma. Herr Sjönell har i sitt anförande bemött herr Siegbahn på denna punkt. Jag vill bara säga att jag inte tror att vår neutralitetspolitik blir mer trovärdig, om vi anser det nödvändigt att t. ex. vända oss till Bryssel för att be om hjälp med uttolkningen av neutralitetsbegreppet.

I motionen 61 av herr Magnusson i Borås m. fl. yrkas bl. a. att riksdagen hos regeringen begär att inom ramen för GATT, EG och EFTA licensgivningen avseende import skall tillämpas effektivare och på fler varugrupper än hittills. Det kan i och för sig inom vissa delar av tekoindustrin vara motiverat genom det utomordentligt dåliga läge den befinner sig i, men med hänsyn till att handelspolitiska ingrepp i största möjliga utsträckning bör undvikas har regeringen avstått från sådana. Utskottsmajoriteten finner inte heller anledning att nu föreslå åtgärder av detta slag utan avstyrker detta yrkande i motionen.

I motionen 62 yrkas att import av klar dumpingkaraktär bör kunna begränsas effektivare än vad som framgår av propositionen. Utskottsmajoriteten utgår från att ansvariga myndigheter uppmärksammar frågan, och avstyrker yrkandet.

Till det program för åtgärder inom landet som föreslogs i propositionen och som jag i korthet redogjorde för inledningsvis har i motionen 63 av herr Sjönell m. fl. fogats begäran om ett beslut av riksdagen att statliga räntefria lån för lageruppbyggnad på högst 70 milj. kr. skall medges. Utskottsmajoriteten finner inte detta vara rätta vägen att främja försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet och avstyrker därför yrkandet.

I motionen 59 yrkas att skoindustrin skall få ett temporärt produk-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

tionsstöd. Utskottsmajoriteten anser här liksom i det föregående att direkt produktionsstöd inte bör komma i fråga.

Ökade statliga, kommunala och landstingskommunala inköp av svensktillverkade beklädnadsvaror är, som jag tidigare nämnt, en av punkterna i det stödprogram som presenteras i propositionen. Flera motionsyrkanden går ut på att stöd åt beklädnadsindustrin skall ges genom ökad offentlig upphandling. Motionerna 61, 62 och 63 innehåller sådana yrkanden. Regeringens förslag innebär en kraftig satsning på ökad offentlig upphandling som ett medel att uppehålla produktionsnivån inom beklädnadsindustrin. Utskottet räknar med att regeringen även i fortsättningen kommer att eftersträva att den svenska beklädnadsindustrin så långt som möjligt skall få en betydande andel av beställningarna av skor och tekovaror för det allmännas behov och avstyrker motionsyrkandena.

Särskilda anslag för stödbeställningar till skoindustrin föreslås i motionen 60 av herr Lothigius. Motionären vill dels att 4 milj. kr. skall anvisas för inköp av lågskor till de värnpliktiga att behållas som personlig egendom efter grundutbildningen, dels att 10 milj. kr. skall anvisas för inköp av skor för att skänkas till u-länderna. Försvarsutskottet säger i sitt yttrande till näringsutskottet vad gäller det första yrkandet att det enligt nu gällande ordning anskaffas lågskor till de värnpliktiga med utgångspunkt från att varje par skor skall kunna användas av mer än en värnpliktig. Den planerade anskaffningen för femårsperioden avser endast omsättning i samband med normal förslitning och beräknas kosta ca 15 milj. kr.

Försvarsutskottet anser inte att riksdagen i detta sammanhang bör besluta om anslag för inköp av lågskor till värnpliktiga. Däremot, säger man, kan det finnas anledning att myndigheterna beräknar vad en tilldelning av nya skor enligt motionärens förslag skulle innebära i ekonomiskt hänseende med beaktande även av de nuvarande kostnaderna för förrådshållning och reparationer. Försvarsutskottet understryker också betydelsen av långsiktiga lösningar.

Näringsutskottet instämmer i vad försvarsutskottet sagt och anser inte att något särskilt uttalande om mera långsiktiga lösningar, som yrkas i motionen 58 av herr Carlstein, är erforderligt. Det kan tas för givet att regeringen sörjer för fortsatt planering under medverkan av berörda myndigheter.

Vad jag här har sagt är också tillämpligt på yrkandet i motionen 59. Utskottets majoritet avstyrker således motionsyrkandena på denna punkt.

Vad gäller yrkandet i motionen 60 om 10 milj. kr. till skor för u-länderna står ett sådant förslag inte i överensstämmelse med principerna för svenskt varubistånd inom det internationella utvecklingssamarbetet, och utskottet avstyrker därför detta yrkande.

När det sedan till sist, herr talman, gäller företags- och branschfrämjande åtgärder har regeringen föreslagit att en förstärkning och förlängning av åtgärdsprogrammet för tekoindustrin måste övervägas. Det

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

föreslås att inom ramen för en kraftig ökning av strukturstödet ökade insatser i första hand skall göras med inriktning på s. k. delbranschprojekt. Detta går ut på att engagera grupper av företag med gemensamt produktsortiment i ett långsiktigt planerings- och omstruktureringsarbete, som skall leda fram till konkreta handlingsprogram för berörda företag. Som ett nytt inslag i strukturstödet, och för att mildra verkningarna av en eventuell tillbakagång för branscherna, bör ökade insatser även kunna avse ett planmässigt överförande av resurser från tekoproduktion till andra produktområden. Det skall ses som ett komplement till arbetsmarknadspolitiska insatser.

På detta förslag har herr Sjönell i motionen 63 yrkat avslag.

Jag vill i detta sammanhang säga att herr Sjönell kanske är litet för pessimistisk när det gäller just det nya inslaget i strukturstödet. I propositionen talas ingenting om att vi nu skall sätta i gång med att överföra resurser för detta ändamål, utan detta stöd syftar till att klara sysselsättningen. Det är meningen att produktionen inom tekoindustrin skall bibehållas – så har åtminstone jag uppfattat propositionens förslag – och den kan naturligtvis också ökas, men vi vet inte om det under dessa omständigheter behövs lika mycket folk i fortsättningen i tekoindustrin som nu. Tekniken förbättras, och det blir bättre maskiner. Jag har fattat det så, att det är i sådana lägen som detta strukturstöd skall kunna användas, och det skulle även kunna sättas in på andra områden inom branschen, så att säga.

I ett annat yrkande föreslår motionärerna att riksdagen skall uttala att målsättningen för de näringspolitiska insatserna på beklädnadsområdet bör vara att avvärja fortsatt nedgång i sysselsättningen.

Jag vill i det sammanhanget framhålla, att innebörden av det förslag som motionärerna kritiserar är att befintliga företag inom tekoindustrin skall få ökade möjligheter att överleva genom att stöd kan utgå för en vidgning av deras produktprogram. Det är fråga om en diversifiering inom tekoindustrins ram, inte om en minskning av sysselsättningen. F. ö. vill jag påpeka att förslagen i propositionen inte är sysselsättningspolitiskt motiverade, även om de i praktiken kommer att innebära att riskerna för en fortsatt nedgång av sysselsättningen i beklädnadsindustrin minskar – en positiv effekt, alltså. Utskottets majoritet anser det inte motiverat att riksdagen gör ett sådant uttalande som motionärerna begär och avstyrker därför motionsyrkandena i denna del.

Herr talman! Jag vill med anledning av det anförda yrka bifall till näringsutskottets förslag på alla punkter, vilket innebär avslag på de till betänkandet nr 15 fogade reservationerna.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hansson säger att det är helt av säkerhetspolitiska skäl som regeringen har infört licenstvånget för tekoprodukter och importbegränsningen för skor. Jag skall uppehålla mig litet grand vid skorna.

Menar verkligen fru Hansson att man genom att öka importkapaciteten

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

med en miljon par skor möjliggör för den svenska skoindustrin att bättre överleva? Fru Hansson säger ju att åtgärderna har enbart säkerhetspolitiska skäl och att frågan gäller om vi skall ha en skoindustri. Men såvitt jag kan förstå medför – det är rätt enkelt att räkna ut – den aktuella importvolymen, jämfört med genomsnittet av 1972, 1973 och 1974 års siffror, att man kan importera en miljon par läderskor mera.

Vi i folkpartiet har ifrågasatt, varför i fridens namn man skall vända kinden till för att få en eller flera örfilar från EG och Rest-EFTA, när effekten blir ± 0 för skoindustrin. Just detta är ett av de stora problemen. Licenstvånget för tekoprodukter har inte mött några alltför starka protester, men skoområdet är besvärligt. EG-kommissionen har hittills lyckats hålla tillbaka de protektionistiska tendenser som har dykt upp i vissa medlemsländer. Vi vet att Irland vill införa något liknande skydd, för där har man också problem med sin skoindustri.

Jag har tidigare sagt att förslaget i den proposition som har lagts fram är något av kejsarens nya kläder när det gäller skoindustrin. Både från branschhåll och bland övriga som kan branschen anser man att det inte har något effekt. Problemet ligger ju, som jag också sagt förut, på kostnadssidan.

Jag tycker att det finns ett bra underlag i de branschundersökningar som SIND har gjort. De visar i ett nötskal hela skobranschens problem. Men situationen blir inte bättre av de här importbegränsningarna.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ta upp en liten punkt i fru Hanssons anförande. Om jag fattade henne rätt, påstod hon att i den motion som har mig som första namn, motion 1975/76:62, föreslås det att vi skall begära tillstånd av olika länder för att få införa restriktioner av beredskapsnatur. Därför vill jag läsa upp den passus hon syftar på: "Det kan uppenbarligen råda delade meningar om i vilken mån skyddsåtgärderna för den svenska skoindustrin står i överensstämmelse med dessa regler. Regeringen hade därför bort, med vidhållande av den svenska regeringens rätt att slutligen själv bedöma vilka krav den svenska neutraliteten ställer, försöka nå enighet med EG i tolkningsfrågan. Detta är inte minst påkallat med hänsyn till den eljest föreliggande risken för motåtgärder från EG:s sida ägnade att på lång sikt skada inte blott vår ekonomi utan också vårt beredskapsläge."

Vi är alltså ute efter samma sak. Det gäller nämligen den risk vi kan löpa genom bristande samråd – att vi får hot mot både vår försörjning, våra exportmöjligheter och vår militära beredskap. Jag tror att vi har samma uppfattning på den här punkten.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Centern och regeringspartiet är överens på de flesta punkterna i detta åtgärds paket, framför allt när det gäller den principiella bakgrunden till de insatser som skall göras.

I fråga om de punkter där vi har avvikande meningar, som jag närmast kommenterade i mitt första inlägg, har nu fru Hansson anmält vad hon och utskottsmajoriteten har för invändningar.

Den första invändningen gäller lageruppbyggnadsstödet på 70 milj. kr. Därvidlag gjorde sig fru Hansson skyldig till ett litet missförstånd, efter vad jag kan förstå. Hon sade att utskottsmajoriteten avvisar detta förslag av den anledningen att man inte vill vara med om prissubventioner. Nu är det, herr talman, i detta sammanhang inte fråga om prissubventioner på tekosidan. Här är det fråga om ett rent lageruppbyggnadsstöd på 70 milj. kr. Vid flera tillfällen när det varit konjunkturedgång har regeringen via finansministern föreslagit olika former av lageruppbyggnad. Det har inte varit och är inte heller någon prissubvention. Det är något helt annat, det är att stödja motståndskraften i en lågkonjunktur. Däremot – och det är det som utskottsmajoriteten talar om – är produktionsstödet till skoindustrin en prissubvention. Det är den sammanblandningen som fru Hansson kanske gjorde sig skyldig till och som jag bara här ville rätta till.

Vi i centern vidhåller fortfarande att de 70 miljonerna är nödvändiga av de skäl som jag anförde i mitt förra anförande. Jag upprepar att det är beklagligt att departementschefen inte lämnade någon motivering till att man just på tekosidan inte vill ge detta stöd på 70 milj. kr. Det finns inget motiv. Det sägs bara att departementschefen inte vill vara med om detta.

Den kraftigaste kritiken från vår sida gäller, som jag sade, den märkliga idén att överföra resurser från en hårt trängd bransch till andra branscher i syfte, egendomligt nog, att få bättre sysselsättning – när man rycker undan resurser. Fru Hansson har det inte lätt när hon skall förklara detta, det medger jag. Hon säger att det inte är fråga om att man nu skall sätta i gång med att överföra resurser, utan det hela skall fortgå ungefär som vanligt. Om i framtiden rationaliseringen ökar i denna bransch, då blir det folk över och då kan det vara naturligt och riktigt med sådana åtgärder. Men, herr talman, det är nog ändå, om man läser vad departementschefen säger, meningen att alldeles på stubben sätta i gång med dessa åtgärder. Han säger ordagrant: "För att mildra verkningarna av branschernas tillbakagång bör ökade insatser som ett nytt inslag i strukturstödet kunna avse även ett planmässigt överförande av resurser från tekoproduktion till andra produktområden." Det är ingenting att missförstå. Avsikten är att man skall göra detta, och det är det vi vänder oss mot och inte kan godta.

Slutligen vill jag påpeka att om rationaliseringarna ökar och man får folk över i branschen, är det ju en naturlig process att de gradvis utan tvång överförs till andra områden. Jag erinrar om att tekoindustrin år 1960 hade 95 000 anställda och i dag har under 45 000.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på beklädnadsområdet m. m.*

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Andersson i Örebro vill jag säga beträffande importbegränsningen på skor att man har föreslagit en högsta nivå för att få ett bättre underlag för skoindustrins långsiktiga planering och för att statsmakternas åtgärder skall leda till en för svensk försörjningsberedskap tillfredsställande lösning. Inom skoindustrin bör man också få ett klart begrepp över vad man har att rätta sig efter. Om det råkar vara så – jag vet inte om herr Anderssons siffror är riktiga – att man får importera en miljon skor mer, så är det väl egentligen inte detta det gäller. Det är i stället fråga om att skoimportörerna skall veta hur mycket skor de får importera. Skofabrikanterna har då en klar överblick, och man vet hur man skall planera inom skoindustrin. Om det blir nödvändigt kan vi naturligtvis skärpa importbegränsningarna ytterligare.

Till herr Siegbahn vill jag säga att när det gäller vår neutralitetspolitik måste man, som jag sade i mitt anförande, tolka herr Siegbahns uttalande på det sättet att vi skall gå till Bryssel, låt vara att vi skall ha överläggningar. Vi skulle alltså gå dit och fråga huruvida det kan vara riktigt att vi genomför en restriktion från neutralitetssynpunkt.

Det finns ingen anledning att vi skall göra det. Men om det är som herr Siegbahn sade till herr Sjönell, att det är just konsultationer och överläggningar han är ute efter, så står det ju klart och tydligt i näringsutskottets betänkande att sådana sker regelmässigt inom ramen för våra internationella förpliktelser. Där är alltså herr Siegbahn tillgodosedd.

Slutligen vill jag till herr Sjönell säga att om jag har blandat ihop begreppen när det gäller de 70 miljonerna ber jag om ursäkt för det.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hansson motiverar nu utskottsmajoritetens och propositionens förslag till importbegränsningar med att skoimportörer och fabrikanter skall veta hur man skall planera. Jag trodde att det i huvudsak var av beredskapsskäl som de här åtgärderna skulle vidtas.

De siffror som jag har nämnt visar att det finns möjligheter till ökning. Det framgår av importstatistiken. Vi har en väldigt bra importstatistik i det här landet, så jag tycker inte det är speciellt nödvändigt med licensbyrån; det har jag tidigare sagt.

Men faktum kvarstår att man vet så mycket om skoindustrin i dag. Och i SIND:s rapport, som jag tidigare redovisat – fru Hansson är ju suppleant i industriverkets styrelse och kunde kanske ha tagit del av rapporten – står det på s. 11:

”Stödformerna är teoretiskt sett bra men kan inte utnyttjas av industrin p. g. a. dennas svaghet. Möjligheter för utomstående att kunna gå in i företagen med någon form av ägande- och driftskapital efterlyses. En samordning av stödåtgärderna i form av det *skosekretariat* som beredskapsutredningen 'Kläder och skor' föreslog, men som sedan avlogs i propositionen 127:1972 vore önskvärd. Nuvarande splittring på den statliga sidan verkar effektivitetshämmande och fördröjande samt förvirrande

för industrin.”

Detta säger alltså industriverkets branschutredning, som väl kan de här problemen. Kvar står i alla fall det faktum att importökningen blir 1 miljon par.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Sverige har i sin säkerhetspolitik sedan länge varit inriktat på att, om fred hotas, om möjligt stå utanför krig i omvärlden. Vi för en neutralitetspolitik.

En förutsättning för neutralitetspolitiken är att vi har ett allsidigt försvar – ett totalförsvar. Ett sådant försvar drar stora kostnader, inte bara räknat i anslagsmedel utan också på många andra sätt. Värnplikten och civilförsvarsplikten medför ingrepp i den personliga friheten och tar tid från arbete eller studier då fredsutbildningen pågår. I all samhällsplanering måste vi se till att försvarsaspekterna inte glöms bort, och ibland måste vi välja lösningar som är dyrare än om vi kunde bortse från försvaret och säkerhetspolitiken.

Nu finns det, som alla vet, de som hävdar att det militära försvarets betydelse överbetonas. Särskilt jämför man då med civilförsvaret och med det ekonomiska försvaret. Dessa kritiker kan t. ex. mena att vi politiker av bara farten ägnar huvudintresset åt det militära försvaret, trots att andra former av hot än de rent militära blir relativt sett mer och mer sannolika. Oljekrisen och vår sårbarhet inom olika delar av folkförsörjningen brukar tas upp vid sådana resonemang. Det kan ligga en hel del sanning i den kritiken. Visst kan det finnas svaga punkter i vårt totalförsvar, som ännu inte har blivit tillräckligt uppmärksammade.

I dag behandlar vi regeringens förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Båda de utskott som har arbetat med frågan anser liksom regeringen att denna beredskap har direkt betydelse för vår neutralitetspolitik. Jag vill stryka under detta ytterligare. Liksom mat och bränsle hör kläder och skor till livets absoluta nödtorft i ett klimat som vårt. Om vi inte tryggar vår försörjning med dessa förnödenheter blir det svårt att få tilltro utomlands till vår förmåga att som neutrala uthärda även en hård avspärrning. Det är inte bara vår handelspolitik man följer utomlands. Vår säkerhetspolitikskilleshälar är också kända.

Försvarsutskottet har i sitt yttrande särskilt pekat på situationens allvar inom skosektorn. Vi har där en svag punkt i vårt totalförsvar som det sannerligen är på tiden att se upp med. År 1973 producerades inom Sverige läderskor, som motsvarade ett halvt par per invånare, alltså en sko per invånare. Av europeiska OECD-länder var det bara Turkiet som gjorde förhållandevis färre. I Norge tillverkades 0,8 par per invånare, i Danmark 0,9, i Finland 1,5, i Västtyskland 1,6, i Frankrike 1,7 och i Nederländerna 0,9. Genomsnittet i fråga om läderskor bland EG-länderna var 2,1 par per invånare.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar gjorde för några år sedan en gar-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet, m. m.*

derobsinventering, som visade att hemmens förråd av grova skor inte är särskilt goda. I ett beredskapsläge med avspärning blir det genom förändringar i sysselsättning och samhällsfunktion fråga om ökat slitage på skor.

Nå, men beredskapslagring av skor då, vore inte det bättre? Ett lager som motsvarar bara ett par skor per invånare beräknas kosta minst en halv miljard kronor i inköp. För lagerlokaler och förrådspersonal tillkommer stora kostnader. När man skall omsätta lagret uppstår nya kostnader och problem. Bl. a. får man räkna med svårigheter för skohandel och skoimport när staten måste sälja ut delar av lagret – förmodligen till realisationspris.

Mot denna bakgrund häpnar man när man finner att vissa människor ifrågasätter motivet för regeringens förslag eller menar att de ansvariga ser för mörkt på läget för vår försörjningsberedskap på bekläd-nadsområdet. Här gäller det verkligen att inte fastna i den handelspolitiska snårskogen utan att även i en praktisk försörjningsfråga som denna hålla en fast kurs mot vårt säkerhetspolitiska mål. Vi behöver av beredskaps-skäl ha en fredsproduktion av kläder och skor. Regeringens förslag är väl motiverade.

Herr talman! Jag vill liksom näringsutskottets företrädare fru Hansson i alla delar yrka bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets be-tänkande nr 15.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! När jag satt och lyssnade på herr Siegbahns anförande undrade jag om han över huvud taget har tagit del av försvarsutskottets enhälliga yttrande, som är undertecknat av herr Siegbahns partivän, ord-föranden i försvarsutskottet herr Per Petersson i Gäddvik. För den hän-delse herr Siegbahn inte gjort det skall jag be att få föredra några rader ur detta yttrande:

”Sveriges alliansfria utrikespolitik syftar till neutralitet i ett eventuellt krig i vår omvärld. För att denna säkerhetspolitik skall vara trovärdig och realistisk måste den genomföras med stöd av ett totalförsvaret som är avpassat och uppbyggt för att värna vårt oberoende. Totalförsvarets olika delar skall samverka och understödja varandra. Det ekonomiska försvaret skall bidra till att trygga vår försörjning om Sverige på grund av krig eller avspärning blir hänvisat till egna försörjningsresurser.”

Detta har enhälligt uttalats av försvarsutskottet i det yttrande som är fogat som bilaga till det betänkande från näringsutskottet som vi nu behandlar. Om herr Siegbahn närmare studerar detta uttalande skall han finna att det inte går ihop med hans anförande.

Hur är det med ”våra egna försörjningsresurser” i nuläget? Under en följd av år har tekoindustrin här i landet varit utsatt för en mördande konkurrens, speciellt från låglöneländer. Men dessutom har en viss dum-pingimport från olika länder förekommit. Detta har medfört svåra sys-selsättningsproblem för tekoföretagen. Redan under 1960-talets senare

del medförde denna import av textilvaror stor skada för näringsgrenen. Många mindre företag fick läggas ner eller minska antalet sysselsatta. På den tiden var problemen dock inte så alarmerande som nu.

Den socialdemokratiska regeringen ville emellertid under 1960-talets senare del inte höra talas om några importrestriktioner. När vi från centern påtalade lägesförhållandet och hemställde om åtgärder deklarerade bl. a. dåvarande handelsministern, att det strider mot våra principer att vidtaga importregleringar. Vissa stödåtgärder och visst skydd infördes dock temporärt. Men åtgärderna var helt otillräckliga. Därför är tillståndet för teko- och skoindustrin ytterst bekymmersamt i nuläget. När centern på 1960-talet krävde skyddsåtgärder för tekoindustrin var moderaterna av samma uppfattning och medverkade i förslag om importrestriktioner.

I nuläget kan man säga att det är ombytta roller. Regeringen har insett det riktiga i vad centern har hemställt om gång efter annan, då vi hävdade att det inte går att fortsätta med denna ohämmade import. Hela den svenska tekoproduktionen liksom skotillverkningen försvinner från vårt land om detta får fortgå. Beklädnadsindustrin är ett av tre speciellt viktiga försörjningsområden, som inte minst från beredskapssynpunkt måste upprätthållas inom landet. Dessa tre är beklädnadsindustrin, livsmedelsförsörjningen och energiförsörjningen. Dessa tre områden är de viktigaste för vår försörjningsberedskap.

Nu har som sagt regeringen i propositionen 1975/76:57 föreslagit riksdagen godkänna åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Jag hälsar med tillfredsställelse detta regeringsförslag. Visserligen kommer det sent, men det är ändå ett försök att rädda återstoden av tekoindustrin för att fortsätta tillverkning av dess viktiga produkter inom vårt land.

Men vad som för mig är synnerligen svårt att förstå är att moderaterna ändrat ståndpunkt sedan 1960-talet. Moderaterna har nämligen i reservationer fogade till näringsutskottets betänkande nr 15 bl. a. föreslagit att restriktionerna för skoimporten bör avvecklas, vidare att beslutet om licenstvång för import av vissa tekovaror bör upphävas. Vidare anser jag det egendomligt att Sverige skall överlägga med internationella organisationer om hur vi skall ordna vår beredskapsmässiga försörjning. De förslag som regeringen nu framlagt strider inte på något sätt mot bestämmelserna i EG-avtalet. Detta moderaternas ställningstagande är helt motsägande mot tidigare åsikter. Man frågar sig vad grundorsaken kan vara till detta ändrade ställningstagande.

Centern står fast vid uppfattningen att riksdagen måste besluta om åtgärder som begränsar en ohämmad import av textilvaror och skodon. Om inte så sker ödelägges dessa näringsgrenar i vårt land, och det blir inte möjligt att upprätthålla en nödvändig försörjningsberedskap inom beklädnadsområdet.

Nu är det emellertid inte bara från beredskapssynpunkt som åtgärder för upprätthållande av teko- och skoindustrin måste vidtagas. Från sysselsättningssynpunkt är läget också prekärt. År 1960 sysselsatte teko-

industrin nära 100 000 människor i vårt land. I dag är siffran mindre än 45 000. Inom skoindustrin är de ändrade proportionerna än mer påtagliga. Där sysselsätts nu ca 2 000 människor – jag tror för resten att det är ett något lägre antal i dag. De här industrigrenarna är starkt koncentrerade till vissa regioner i landet. Tekobranchen är starkt knuten till Älvsborgs läns södra del, den s. k. Sjuhäradsbygden. Som ett exempel kan nämnas att tekoindustrin år 1974 svarade för ca 60 % av de totalt 20 000 arbetstillfällena inom tillverkningsindustrin i Borås kommun, dvs. ca 12 000. I dag är det knappast 9 000 – sålunda en starkt accelererande nedgång. Detta betyder självfallet stora problem för de kommuner och regioner som så kraftigt drabbas av en minskning av arbetstillfällena. Som sagt inte minst för Borås är läget ytterst bekymmersamt. Under den allra senaste tiden, i november och december månader i år, har varsel skett om uppsägning från industrier inom Borås kommun som berör kanske 200 människor, i varje fall mellan 100 och 200 människor.

Genom denna utveckling avhändes dessutom svensk beklädnadsindustri ett stort antal skickliga yrkesutövare. Jag kan vittna om att Boråsbygden, som jag särskilt känner till, har utomordentligt skickliga yrkesmän och yrkeskvinnor på det här området. Om vi avhänder oss dessa yrkeskunniga människor verkar det också mycket hämmande när det gäller att behålla det goda namn och rykte som vårt land har i fråga om textilvaror. Svenska textilvaror är kända för god kvalitet. En sådan utveckling främjar inte en fortsatt export av textilprodukter.

Herr talman! Regeringens förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet är i många stycken bra. Men det behövs ytterligare åtgärder om fortsatt sysselsättning skall kunna garanteras för de inom denna industrigren verksamma och om en säker garanti skall kunna åstadkommas för att industrigrenen kommer att kunna fylla sin uppgift bl. a. från beredskapsmässig försörjningssynpunkt.

Herr Sjönell har tidigare redogjort för centerns syn på detta och för den motion som vi har framlagt. Jag skall därför nöja mig med att än en gång framhålla vikten av riktiga och väl avpassade åtgärder, som kan rädda denna industriverksamhet i vårt land. Förslagen är framförda i sista timmen, men trots detta hoppas vi på dem såsom räddningsåtgärder för sysselsättningen för de inom denna industrigren kvarvarande människorna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de till näringsutskottets betänkande nr 15 fogade reservationerna 6, 9, 10 och 11 samt i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fröken Pehrsson (c).

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Heden har något missförstått mitt anförande. Under minst ett tiotal år har jag sysslat med militära frågor av olika slag. Jag har läst och förstått försvarsutskottets yttrande i detta

ärende.

Jag ifrågasatte vilka åtgärder som var lämpliga. Vi har skrivit under på flertalet av regeringens förslag och har dessutom, delvis tillsammans med centerpartiet, lagt fram reservationer, där vi begär fler åtgärder.

Vad jag i första hand vände mig mot var metoden att använda handelspolitiska medel för att lösa dessa problem. Där har jag stöd inte bara i den centrala utredning som förevarit utan också i andra sakkunniga instanser. Det kan givetvis finnas olika meningar inom ett parti. Några kanske anser att handelspolitiska åtgärder är den bästa vägen även i dag. Men det finns inte någon anledning för mig att gå in på sådana saker.

Beträffande vår beredskapsplanering sade jag att det kanske är ett för ambitiöst mål att räkna med tre års avspärrning och att detta kan skapa vissa problem.

Jag vill varna herr Persson för att alltför mycket tala om sysselsättningsfrågan som sådan, framför allt för att med nostalgi tala om sysselsättningsläget för en del år sedan. Vi är väl alla överens om att textilindustrin expanderade för mycket under och efter kriget. Därefter har en rimlig krympning ägt rum. Men vi skall givetvis ha kvar en beklädnadsindustri. Talar man för mycket om sysselsättningen, kan det emellertid skapa misstro mot regeringens tal om beredskapsskäl.

Sysselsättningen skall ses endast i relation till den nödvändiga beredskapsproduktionen, en produktion som medger en rimlig beredskap. Den kräver i sin tur en sysselsättning, men den kan variera beroende på rationalisering och mekanisering. Det är farligt att genom ett ensidigt tal om sysselsättning skapa en uppfattning i utlandet att man i realiteten på visst håll inte tänker på beredskapssynpunkterna i detta sammanhang utan på helt andra saker. Men naturligtvis kräver de regionala synpunkter, som bl. a. herr Persson företräder, helt allmänt ett särskilt beaktande.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Textilvaror från lågprisländerna väller fram över våra gränser praktiskt taget utan någon som helst kontroll. Jag vill då fråga herr Siegbahn: Hur skall man bära sig åt för att klara av detta i en akut situation, när man måste dämna upp på en gång? Man måste förhindra fortsatt uppsägning av anställda inom textilindustrin som föranleds av att industrier läggs ner. Kan man gå till väga på annat sätt än att ha denna kontroll av både dumpingimport och annan import, vilken gör det omöjligt för hemmainsustrin att klara situationen i det höga kostnadsläget? Jag är som sagt förvånad, herr Siegbahn, över det ställningstagande som moderaterna i detta sammanhang har gjort. Jag har funderat mer än en gång på orsaken till denna förändring från tidigare år.

Vi skall inte tala om sysselsättningen, säger herr Siegbahn. Ja, det kan den säga som kommer från ett område där man inte har sysselsättningsproblem. I Boråsregionen blir den ena anställda efter den andra i textilindustrin uppsagd. Bara i den del av Borås kommun där jag bor sade ett textilföretag upp 75 anställda på en gång häromdagen. Det finns

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

flera liknande fall.

Nog torde det vara nödvändigt att också ta upp frågan om sysselsättningen. Den har visst att göra med EG-avtalet. När våra företag i tekobranschen säger upp den ena efter den andra av sina anställda finns det inte längre underlag för att klara försörjningsberedskapen. Därför anser jag det helt enkelt nödvändigt att också föra in sysselsättningsproblematiken i de här resonemangen.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi diskuterar i dag försörjningsberedskapen och vilken produktion den kräver. Det var detta jag ville understryka. Den frågan har sedan konsekvenser för sysselsättningen, och det kan prövas även i andra sammanhang.

Sedan vill jag påpeka för herr Persson i Heden att regeringen inte har föreslagit någon allmän importbegränsning för textilier. Den har föreslagit att man skall registrera licenser. Vad framtiden kommer att bära i sitt sköte vet vi inte.

Slutligen vill jag påpeka att moderaterna som enda parti, om jag minns rätt, har i reservation strukit under att vi måste ha en utbyggd kontroll av dumpingåtgärder. Vi är alltså medvetna om att här kanske finns en del att vinna.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har sagt från centern att det räcker inte med de åtgärder som regeringen föreslagit i detta avseende. Vi anser att det fordras inte bara en kvotering utan också eventuellt importavgifter för att vi skall kunna klara situationen.

Det är inte så mycket fråga om dumping här. Herr Siegbahn vet lika bra som jag att svenska företagare inom tekobranschen har etablerat sig i lågprisländer för att tillverka varor som de sedan exporterar till Sverige. Dessa tekofabriker – jag har inte nämnt några namn – kan sälja betydligt billigare på den svenska marknaden än de företag kan göra som har sina anläggningar i Sverige. Om det skulle bli avspärningstider kan vi inte importera ens vad dessa svenska företagare i utlandet har att sälja, och då står vi där, för under tiden har den svenska industrin i denna bransch helt ödelagts.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Under många år har vi haft anledning att diskutera tekoindustrins problem i riksdagen. För oss som företräder Boråsregionen har det varit angeläget att påvisa hur utomordentligt problematiskt det är att ha en näringslivsstruktur som är så ensidig som den vi har. Det allvarliga i en sådan situation är naturligtvis ännu mer påtagligt, när det samtidigt rör sig om en bransch som årtionde efter årtionde drabbas av kriser med ständigt återkommande nedläggningar och konkurser som följd.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Framför allt har det inneburit och innebär fortfarande i mycket hög grad att de anställda ständigt befinner sig i en mycket otrygg situation. Oändligt många textil- och konfektionsarbetare har friställts från företag efter företag, och många har t. ex. efter en nedläggning inte fått något nytt jobb därför att de varit uppe i en ålder när de inte ansetts attraktiva för nya arbetsgivare. Med den starka koncentration som tekoindustrin har i kommunerna i södra Älvsborg så är det självklart att den nedgång som kännetecknar branschen slår mycket hårt i dessa kommuner. Under perioden 1966–1974, dvs. under nio år, sjönk antalet tekoanställda i Borås kommun med 6 500 personer eller från 18 500 till 12 000.

Herr Persson i Heden nämnde att det skulle vara aktuellt nu i dagarna med en friställning av 200 personer. Jag menar dock att med de varsel som utfärdats och hoten om nedläggning av flera företag eller delar av företag, nyss inträffade konkurser och den s. k. naturliga avgången som allt fler företag praktiserar, innebär det i realiteten en ytterligare sysselsättningsnedgång i Borås med minst ett par tusen personer. Det rör sig verklingen inte om några små siffror. Algots Nord-etableringen har t. ex. inneburit en sysselsättningsminskning i Borås med 900 personer, och det slår naturligtvis mycket hårt i en kommun med ständiga arbetsmarknadsbekymmer.

Det allvarligaste just nu är att de stora företagen lägger ned vissa delar av sin tillverkning i allt snabbare takt. Det behövs sannerligen åtgärder från statsmakternas sida, både på kort och på lång sikt, om vi skall kunna komma till rätta med problemen. Ur den synpunkten är naturligtvis det paket till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet som vi nu behandlar av värde. En tidigareläggning av beställningar, ökad statlig lagerhållning och ökat kreditstöd kan åtminstone innebära att vissa företag får en andningspaus. Att vi nu kommit dithän att vi får diskutera teko- och skobranschens problem ur beredskapssynpunkt visar att det är hög tid att gå in för mer långsiktiga bedömningar och lösningar av branschens problem.

I motionen 58 har vi framhållit nödvändigheten av att riktlinjer för mer långsiktiga lösningar av branschens problem med det snaraste föreläggs riksdagen. Utskottet har inte funnit att det är erforderligt med något särskilt uttalande i denna riktning, utan tar för givet att regeringen sörjer för fortsatt planering under medverkan av berörda myndigheter och att riksdagen bl. a. i budgetsammanhang får del av de förslag som denna planering leder fram till. Jag tänker inte yrka bifall till motionsyrkandet men jag vill starkt understryka nödvändigheten av ett långsiktigt program, dels naturligtvis av beredskapsskäl men också av regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska skäl. En fortsatt snabb krympning av tekobranschen kommer nämligen att innebära mycket svåra problem för kommunerna och invånarna i Boråsregionen på grund av den starka koncentrationen av företagen till denna region.

I Borås kommun är mer än en fjärdedel av de förvärvsarbetande direkt beroende av tekoindustrin och indirekt naturligtvis många fler. I Marks

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

kommun torde en ännu större andel av de förvärvsarbetande vara direkt beroende av teko. Om det bedöms att det kan ske en ytterligare krympning av branschen utan att detta skulle vara menligt ur beredskapssynpunkt är det, enligt min uppfattning, nödvändigt att denna krympning sker i en betydligt lugnare takt än vad som skett under de senaste åren, då den legat på en genomsnittlig årlig nedgång på ca 6 %. Man måste framför allt mildra verkningarna för de anställda, varav många i relativt hög ålder, och de behöver tid för att klara nödvändiga omställningar.

Under den tiden bör statsmakterna därför, enligt min uppfattning, vara beredda att sätta in ytterligare snabba åtgärder i likhet med det paket som nu föreligger men samtidigt arbeta med att finna långsiktigare åtgärder. Bortsett från stödet till tekoindustrin är vi utomordentligt beroende av statsmakternas medverkan för att få ett differentierat näringsliv i Boråsregionen och för att ersätta de många arbetsplatser vi redan förlorat och kommer att förlora under den närmaste tiden. Utan statlig medverkan genom nylokaliseringar kommer vi knappast att klara upp den besvärliga situation i vilken vi befinner oss. Regeringen har varit lyhörd för våra problem, och vi är tacksamma för det stöd som vi har fått. Med det ensidiga näringsliv som vi har och med en bransch som ständigt krymper är det faktiskt tusentals arbetstillfällen som måste ersättas, om inte utflyttningen från exempelvis Borås kommun skall ta oanade proportioner. Bl. a. är det nödvändigt att tillse att utlokaliseringen av Sifu fullföljs och att Volvo fullgör sitt åtagande om etablering i Borås, där man bl. a. har fått använda investeringsfundsmedel.

Herr talman! Jag har inte gått närmare in på det utskottsbetänkande som vi nu behandlar eller på dess enskilda delar. Det har många andra talare gjort. Jag har närmast ansett det angeläget att framhålla att frågan om tekoindustrins framtid inte bara är en beredskapsfråga, även om detta skulle vara allvarligt nog. Den är också en mycket viktig sysselsättningsfråga och en regionalpolitisk fråga av stor vikt. Därför skulle jag vilja rikta en vädjan till industriministern, som själv har framhållit att de förslag vi behandlar i dag närmast har tillkommit för att skapa rådrum. Låt oss så snart som det är möjligt få ett program med mer långsiktiga lösningar av tekobranschens problem. Det skulle innebära större trygghet för de många som arbetar inom branschen och som i dag känner stor oro inför framtiden.

Till sist skulle jag också vilja uttala den förvåning jag kände när jag upptäckte att herr Hovhammar finns med på de reservationer som går emot importrestriktioner och licenstväng. Under många år har herr Hovhammar tillsammans med andra moderater motionerat i riksdagen om importbegränsande åtgärder och även talat här i kammaren i den frågan. Det skulle vara intressant att veta vad som ligger bakom den åsiktsförändring som nu tycks ha drabbat herr Hovhammar. Är det möjligen därför att regeringen har lagt förslaget som herr Hovhammar har intagit denna nya ståndpunkt eller har han låtit lura sig av herr Siegbahn?

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Få branscher, om ens någon, har varit föremål för så omfattande utredningsverksamhet som just tekobranschen. Praktiskt taget sedan andra världskrigets slut har det pågått utredningsverksamhet om teko- och skoområdet. Utredningarna har tagit upp problemen om importkonkurrens, struktur- och rationaliseringsfrågor, konsumtionsfrågor, arbetsmarknad, löner, distribution, beredskapssynpunkter och mycket annat. Problemen torde vid det här laget vara ganska väl kända och ventilerade.

En rad åtgärder har under åren satts in för att om möjligt mildra verkningarna av den alltför snabba strukturomvandlingen med åtföljande omställnings- och sysselsättningsproblem, som de anställda har drabbats av.

Åtgärderna har varit av skiftande slag och haft varierande inriktning och syften – från åtgärder för att lokalisera ersättningsindustrier till områden med sysselsättningsvårigheter på grund av tekonedläggningar till direkta stödåtgärder för att klara tekoföretag.

Stödåtgärderna har bl. a. tagit sig uttryck i statligt exportstöd, lånegarantier, omställningsstöd, avskrivningslån för investeringar, lokaliseringsbidrag, utbildningsstöd m. m.

Genom Investeringsbanken, AB Industrikredit och AB Företagskredit har staten underlättat den långfristiga kapitalförsörjningen, särskilt den som är av mer riskbetonad natur. Statliga beställningar har lagts ut för att medverka till säsongutjämningar. Investeringsbanken har tillsammans med andra kreditinrättningar medverkat till företagsamgående inom teko för att få bättre och stabilare företag.

Staten har direkt engagerat sig i tekoföretag och äger f. n. 50 % av aktierna i AB Eiser – landets största trikåtillverkande företag – genom Investeringsbanken äger man SweTeco – näst störst i landet på konfektionssidan – inom förenade fabriksverken finns centrala beklädnadsverkstaden som tillverkar uniformer samt Trivab som syr sjukhuskläder. Vidare finns Stigtex spinneri där staten äger två tredjedelar och Eiser en tredjedel. Staten har alltså ett omfattande engagemang inom tekoområdet.

Anledningen till detta omfattande engagemang är väl närmast att söka i en bestämd vilja att medverka till att mildra verkningarna av en alltför snabb strukturomvandling och även givetvis att se till att inte försörjningsgraden på tekosidan krymper under vad som kan accepteras.

Under 1960- och 1970-talen har självförsörjningsgraden inom teko- och skoområdet stadigt gått utför. Importen har tagit en allt större del av marknaden. Den svenska tekoindustrin har inte kunnat kompensera detta genom ökad export även om betydande framgångar kunnat noteras för svensk tekoindustri på utlandsmarknaderna.

När det gäller den grundtextila tillverkningen – spinning och vävning – konstaterade försörjningsberedskapsutredningen 1972 att läget var bekymmersamt och att åtgärder måste till så att inte ytterligare försämringar

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

inträder. Bl. a. mot den bakgrunden inrättades avskrivningslånen, där staten står för 50 % av investeringskostnaden mot att företagen förbinder sig att upprätthålla en avtalad produktion i fred och produktionskapacitet i kristid under en avtalsperiod av 10 år. Dessa avskrivningslån har utan tvivel haft stor betydelse.

Jag har önskat ge den här redovisningen över en del av alla de ansträngningar som lagts ner för att mildra effekterna av en alltför snabb omställning inom tekobranchen. Detta till trots har tekoarbetarna verkligen fått pröva på vad det vill säga att vara sysselsatta i en problemfylld låglönebransch.

Nu befinner de sig på nytt i ett akut läge. Dagens tekopaket med vad det rymmer av statliga industribeställningar m. m. tar närmast sikte på att skapa rådrum för branschen, och sedan återstår det att komma fram till mera långsiktiga lösningar.

I motionen 58 har jag tillsammans med några medmotionärer fäst uppmärksamheten på att ett tidigareläggande av beställningarna på beklädnadsområdet för försvarsmaktens och civilförsvarets räkning kommer att resultera i en motsvarande minskning av upphandlingen under kommande år och därmed kanske förorsaka sysselsättningssvårigheter under dessa år. Försvarsbeställningarna har mycket stor betydelse för vissa tekoföretag. Rätt inplacerade medverkar de till betydande säsongutjämnningar. Uteblir de eller minskas de i större omfattning, medför detta betydande sysselsättningsproblem.

Försvarsutskottet har i det till utskottsbetänkandet fogade yttrandet lämnat en utförlig redogörelse för de planerade industribeställningarna. Man konstaterar där att en eventuell svacka i tillverkningen för försvarsmaktens räkning med anledning av tidigareläggningen i första hand är aktuell budgetåret 1978/79, och då skulle den motsvara ett värde av 7,5 milj. kr. En sådan svacka, säger utskottet, torde utan svårighet kunna motverkas inom ramen för de åtgärder i övrigt som föreslås i propositionen eller genom någon ökning av förrådshållningen av beklädnadsvaror för försvarsmakten. Jag hoppas att försvarsutskottet har rätt i sitt antagande och att medel kommer att finnas disponibla för beställningar av tekoprodukter och att dessa beställningar skall kunna placeras hos svenska tekoföretag.

En annan fråga, som är av avgörande betydelse för svensk tekoindustri framtid men som inte har behandlats i detta sammanhang, är prissättningen i detaljledet på tekoprodukter. Den nu tillämpade ordningen med procentpåslag missgynnar i stor utsträckning de dyrare svensktillverkade varorna. Om man som exempel tar en importerad kostym med ett inköpsvärde av 150 kr., kommer den att över disk kosta ca 300 kr. En svensktillverkad kostym med ett inköpsvärde på 300 kr. hamnar i prisläget 600 kr. En redan tidigare svår konkurrenssituation har blivit ännu besvärligare.

Nu har Kjell-Olof Feldt tidigare meddelat att prissättningsfrågorna är föremål för uppmärksamhet. Jag vill bara understryka vikten av att man

snabbt tar upp prissättningsproblemen. De är av avgörande betydelse för branschens framtid.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det är klart att det höga kostnadsläge som vi har i vårt land har skapat många problem för näringslivet och för de företag som sysselsätter många människor på grund av att arbetet är starkt manuellt inriktat. De ovanligt stora lönestegringar som kom i år har medfört att ett mycket stort antal företag inom olika branscher har fått betydande problem, och det har varslats om förkortning av arbetstid, permitteringar och företagsnedläggelser. Det har ju varit de dagliga nyheterna. Det har givetvis rört även andra branscher, men det har förekommit speciellt mycket bland de näringar vi nu diskuterar.

Även om dessa kostnadsstegringar slår ut över hela det svenska näringslivet, fränsett den produktion som inte behöver någon nämnvärd personal, så är det uppenbart att näringar som skoindustrin och tekoindustrin har blivit hårt drabbade. I synnerhet inom den enklare tekoproduktionen har i särskilt hög grad en konkurrens från låglöneländerna gjort sig märkbar. Och den har vi haft under många år. De överenskommelser om begränsningar av importen från dessa länder som man genom bilaterala överenskommelser kunnat uppnå har tyvärr kommit för sent och de har inte heller varit tillräckligt hårda för att ge effekt.

Fru Hansson hade tydligen missuppfattat detta, för hon sade att det inte har förekommit några sådana åtgärder. Men det har förekommit att regeringen gjort bilaterala överenskommelser med länder på det här området. Vad vi från moderata samlingspartiet alldeles speciellt hävdar är att åtgärderna kommit för sent och inte varit tillräckligt effektiva.

När det gäller skoindustrin har tydligen företagsnedläggelserna nu gått så långt att man försöker rädda vad som räddas kan. Regeringen är ganska oroad, vilket förslaget till importreglering tyder på. Jag tycker också att det är bra att man försöker göra vad som kan göras för att rädda det lilla som nu är kvar av den här näringen.

Jag har i en motion krävt att vi på det internationella området skall försöka få till stånd överenskommelser på frivillighetens väg med sådana länder som särskilt stör den svenska arbetsmarknaden. Jag accepterar därför som en inledning det licenssystem som regeringen nu föreslår. Vi får ta de besvär som är förenade med detta för att skapa ett underlag för kommande åtgärder.

Jag har i min motion också tagit upp problemet med de statliga och kommunala beställningarna, som i alltför stor utsträckning går till andra länder. Det borde vara möjligt att på något sätt ingripa arbetsmarknadspolitiskt för att få behålla dessa order inom landet. Det finns i vårt land ett stort antal lönsömnadsfabriker, som nu har det mycket besvärligt då de står utan order och som samtidigt genom de s. k. Åmanlagarna har ansvar för en betydande personalstyrka. Inte minst de varor som landstingen beställer är väl lämpade för produktion på dessa små fabriker.

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

som även fyller ett stort samhälleligt behov, då de ligger ute i byar med tillgång till kvinnlig arbetskraft eller är placerade i bostadsområden i städerna. De personer dessa fabriker sysselsätter har inte sällan att sköta hemmet, och en deltidstjänstgöring av det här slaget passar dem därför mycket bra.

Det är glädjande att regeringen erkänner sitt misstag i våras att vilja ta bort det särskilda exportstödet till teko- och glasindustrierna. I den föreliggande propositionen föreslås ett tillägg på 2,3 miljoner till de 5 miljoner som oppositionen i våras med lottens hjälp genomdrev.

De ökade lagerköp som sker genom överstyrelsen för ekonomiskt försvar är också att hälsa med tillfredsställelse. Det har från branschens sida länge krävts att någonting skulle göras på detta område.

Men naturligtvis är detta inte några åtgärder som kan rädda de företag som har det särskilt besvärligt. Sådana här åtgärder kan inte gärna bli någonting annat än en krusning på ytan. Det är därför att hoppas att de överläggningar vi nu ser framför oss skall leda till att man bättre tillgodoser näringslivets behov av en lägre kostnadsutveckling.

Även om det i dag finns behov av temporära åtgärder måste vi i första hand förlita oss på de enskilda företagens kraft att överleva. Men givetvis har vi liksom övriga industriländer i Europa behov av att göra någonting för att skydda oss mot att man alltför uppenbart utnyttjar den billiga arbetskraft som finns speciellt i de s. k. u-länderna.

Herr Persson i Heden angrep vårt parti för att ha ändrat uppfattning. Han gjorde sig därvid skyldig till en stor missuppfattning. Herr Siegbahn har – felaktigt, tycker jag – på en punkt reagerat mot förslaget. Han anser att det registreringssystem som nu föreslås för tekoindustrin skulle bli för dyrt. Han menar därför att saken skulle kunna ordnas på något annat sätt. Men han har inte uttalat sig emot eventuellt kommande restriktioner. I stället har han varit med på reservation nr 4, i vilken reservanterna tillstyrker förslaget, som jag har drivit här i riksdagen i ett flertal år, att vi i det långa loppet måste göra något för att skydda våra hemmamarknadsindustrier från den mördande konkurrensen från låglöneländerna.

Vi behöver inte gräla om detta. Jag vill bara göra herr Persson i Heden uppmärksam på att jag väckte min motion om detta för första gången långt innan herr Persson i Heden kom till riksdagen. Den har alltid vunnit stor anslutning. Många inom mitt parti har stött den, och vissa år har också en del representanter för centerpartiet och folkpartiet gjort det. Men i våras var det bara representanter för vårt parti som slöt upp kring motionen.

Man skall se den här saken som den är. Här finns rätt många reservationer som just tar upp de förslag som vi hela tiden slagits för. Jag hoppas därför att vi skall vara överens på den punkten.

Jag vill emellertid säga att det är glädjande att det inom det svenska näringslivet finns en inneboende kraft; det gäller inte minst de näringsgrenar som vi i dag diskuterar. Vi måste nu ordna så att de kan bevara

den kraften även för framtiden. Jag är därför övertygad om att de människor som är sysselsatta i dessa branscher ingalunda behöver se alltför hopplöst på situationen. Även de kan tro på framtiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 och 11.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Nordgren (m).

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Man skall se saken som den är, säger herr Magnusson i Borås. Det är just det jag har gjort. Jag har läst inlantill i reservationerna 1 och 2, som är undertecknade av herrar Hovhammar, Nyquist och Siegbahn. Den förstnämnde och den sistnämnde representerar moderata samlingspartiet. Jag kan inte finna annat än att man i reservationen 1 talar för ett upphävande av restriktionerna för import av skor och i reservationen 2 för upphävande av beslutet om licenstväng för import av vissa tekoavoror. Det är på detta jag har grundat mitt uttalande.

Jag har däremot inte angripit någon privat moderat riksdagsledamot, allra minst herr Magnusson i Borås, som vi från centern var helt ense med i denna fråga under en följd av år under 1960-talets senare del; vi agerade gemensamt här i kammaren, och jag tror t. o. m. vi hade gemensamma motioner. Det har även förekommit under senare tid. Men jag har som sagt tagit fasta på dessa två reservationer, som direkt går emot regeringens förslag om begränsningar, som vi anser vara helt nödvändiga i nuläget.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Det har talats och skrivits åtskilligt om skor de senaste veckorna. Debatten i massmedia har delvis förts i ett mycket uppskruvat tonläge. En störtskur av argument har anförts mot det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Man har, när man har läst tidningarna, lätt kunnat få intrycket att regeringen i denna fråga står ganska ensam mot näringsliv, ekonomer och en upplagestark borgerlig press.

Mot den bakgrunden har det varit särskilt intressant att ta del av näringsutskottets betänkande och det vidhängande yttrandet från försvarsutskottet. Det har inte varit mindre intressant att lyssna till den lugna och sansade debatten i samma ämne här i kammaren i dag. Det är inte bara lugnet som skiljer debatten här i dag från massmediadebatten. I dag får jag intrycket att det ett långt stycke på väg råder enighet i denna fråga, och bortom den gräns där det inte längre föreligger enighet finns det åtminstone med all sannolikhet en solid majoritet för regeringsförslaget.

I näringsutskottets betänkande sägs det att näringsutskottet liksom försvarsutskottet delar regeringens uppfattning att vi måste ha en i fred producerande beklädnadsindustri som skall utgöra basen för vår försörj-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

ningsberedskap på detta område. På den punkten finns det ingen reservation alls i betänkandet. Detta är alltså två enhälliga riksdagsutskotts svar – detsamma sägs nämligen också i försvarsutskottet med samma enhällighet – på allt det raljerande som har förekommit i massmedia om vakthållningen kring den svenska skoindustrin. Åtskilliga beserwiser har i tidningarna lagt ut texten om att vi borde klara våra försörjningsproblem genom lagring, genom att lägga våra industrier i malpåse och lösa problemen den vägen. En del har i ganska håfulla ordalag talat om att det är tämligen fåfängt att försöka upprätthålla en svensk industri, för några svenska skor finns det egentligen inte – i svenska skor är bara spikarna svenska.

Hela denna debatt med sina aggressiva tonfall och sin håfullhet har tydligen inte gjort något vidare intryck på ledamöterna i de båda utskott som har sysslat med denna fråga, eftersom deras svar enhälligt går ut på att vi måste ha en i fred producerande beklädnadsindustri som bas för vår försörjning.

Om behovet av en inhemsk skoproduktion tycks det alltså inte råda några meningsskiljaktigheter här i riksdagen, vad jag kan begripa. Inte heller har jag kunnat finna några meningsskiljaktigheter när det gäller skoindustrins utsatta läge och nödvändigheten att vidta åtgärder för att rädda den lilla produktion som vi har kvar. Meningarna bryter sig först när man kommer fram till frågan om vilka metoder vi skall använda för att skydda den inhemska produktionen av skor.

Innan jag går in på den diskussionen skall jag göra det allmänna påpekandet att från sakliga synpunkter är det skäligen likgiltigt för vår omvärld vilka metoder vi använder. Det som är intressant för den är att vi förbehåller oss själva en del av den svenska marknaden för svensk produktion. Menar vi att x-procent av det svenska behovet av skor skall täckas av en inhemsk produktion, är det för alla länder som exporterar skor till Sverige från rent sakliga ekonomiska utgångspunkter ganska ovidkommande vilka metoder vi använder för att bevara den andel av den svenska marknaden som vi vill ha för vår egen industri.

Därför tycker jag att man egentligen, åtminstone här i riksdagen, skulle kunna enas om att eftersom vi är överens om att vi måste ha en inhemsk produktion för att täcka en del av den svenska marknadens behov, kan vi avstå från att delta i den egendomliga debatten om att Sverige nu är i färd med att vräka över sina problem på andra länder eller, ännu värre, att vi är färd med att låta u-länderna bära en del av bördan av den svenska skoindustrins svårigheter. Behovet av egen skoindustri är ju en av grundpremisserna.

Utän att fördjupa mig i ämnet kan jag här inflika att jag från olika synpunkter varit särskilt förvånad över att samma personer som i och för sig försvarar svensk skoindustri talar om att vi vill vräka över bördan på u-länderna. Vilka är det som klagat, när man kommer med importrestriktioner? Är det u-ländernas ambassadörer som knackar på min dörr och vill framföra klagomål? Nej, inte i ett enda fall. Det är från

rika länder vi har hört klagomål. U-länderna är vana vid den situationen att den rika världen skyddar sin inhemska textil- och skoproduktion genom olika slag av åtgärder vid gränsen. Även Sverige har som många andra länder sett sig tvunget att träffa vissa bilaterala avtal på textil- och skoområdet mot vissa u-länder. Vad som händer nu i våra relationer till u-länderna är att de restriktioner som vissa u-länder har fått släpa med i våra bilaterala förbindelser ersätts när det gäller skor och stövlar med en importbegränsning som täcker hela fältet och i princip slår lika mot alla länder. Relativt sett är detta snarast en förbättring för u-länderna.

I varje hederlig debatt kan vi alltså föra bort argumentet att vi är i färd med att vräka över bördan på andra, särskilt på u-länderna.

I och för sig borde det således sakligt och ekonomiskt vara likgiltigt för vår omvärld vilken metod vi använder för att hålla våra konkurrenter borta från den svenska marknaden. Om vi gör det genom att subventionera vår industri eller om vi gör det genom att begränsa importen blir det sakliga resultatet precis detsamma. Men jag medger att det finns en väldig skillnad politiskt-psykologiskt. Därför är det inte så uppseendeväckande att vi har fått en del klagomål från länder i den rika världen, länder som vi har frihandelsavtal med och som av naturliga skäl är ängsliga för varje avsteg från frihandelsavtalen.

Efter detta medgivande kanske någon av mina kritiker vill fråga: Om regeringen är medveten om att importbegränsningar är en känsligare metod än subventioner för att skydda svensk skoindustri, varför föredrar man då den ömtåligare metoden med importbegränsningar framför subventioner? Svaret är detta: Vi har ansett att vi måste tillgripa en importbegränsning därför att faran för den svenska skoindustrins fortbestånd är så överhängande och därför att en temporär importbegränsning är den enda någorlunda effektiva åtgärd som vi kan tillgripa om vi vill skaffa oss rådrum för att ta itu med strukturfrågorna och lösa skobranschens långsiktiga problem.

Dessutom vill jag öppet bekänna att jag har en del andra invändningar mot den i debatten framförda tanken på subventioner i form av produktionsstöd. Sådana subventioner är inte bara dyra, de är också ett rätt obehagligt medel att använda, bl. a. därför att har man en gång börjat subventionera den löpande produktionen i företagen är det svårt att sluta med det. Man sitter fast i det systemet. Sett från företagets synpunkt är det inte helt lyckat. Med subventioner till den löpande produktionen uppkommer en viss tillvänjningseffekt hos företagen, och man tappar en naturlig stimulans till rationaliseringar.

Till dem i kammaren som kan följa mig så här långt i mitt resonemang vill jag säga, att har man väl klarat ut att vi som en av de åtgärder vi skall använda i detta läge måste tillgripa importbegränsningar, om vi vill bevara den spillra av skoindustrin vi har i dag, faller egentligen det mesta av annan tänkbar argumentation. Vi har denna gemensamma inställning – att vi måste rädda det lilla som är kvar av svensk skoindustri därför att vi sätter det i relation till vår alliansfria utrikespolitik och

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

vår säkerhetspolitik och därför att skoindustrin ingår som ett led i vår ekonomiska försörjningsberedskap.

När vi resonerar i de termerna och diskuterar vad som är nödvändigt på försörjningsberedskapens område för att vår säkerhetspolitik skall bevara sin trovärdighet är det, som flera talare i kammaren har sagt i dag, på det sättet att vi måste föra den debatten som en intern svensk debatt. Det är den svenska riksdagens sak att pröva var våra säkerhetsintressen ligger, vad de kräver av oss och hur långtgående skyddsåtgärder för svensk skoindustri det blir fråga om. Det kan mycket väl vara på det sättet att vi får betala ett pris härför. Vi kan inte utesluta att det blir vissa reaktioner i omvärlden. Vi kan icke utesluta att vissa motåtgärder vidtas. Det kan man aldrig göra i en sådan situation. Men det priset får man betala, därför att vår säkerhetspolitik icke – såsom jag också sagt tidigare i dag – är förhandlingsbar.

Många av dem som har deltagit i debatten här har gruvat sig över vad som skall hända med svensk industri – våra basindustrier och deras exportmöjligheter. Jag kan i och för sig känna en viss förståelse inför denna oro. Jag kan förstå den oro som t. ex. företrädare för svensk pappersindustri känner för att vi skall råka ut för motåtgärder, främst från EG:s sida. Men jag har med tillfredsställelse noterat att de lugna och sansade företrädare för pappersindustrin – för att nu ta det exemplet – som jag mött aldrig har gjort anspråk på att den egna branschens intressen skall gå före vad som enligt regeringens och riksdagens bedömning är en nödvändig politik från försörjnings- och säkerhetssynpunkt. Det vore lyckat om även de mest kritiska opponenterna här i riksdagen hade samma grundinställning som pappersindustrins företrädare på det fältet.

Litet grand om reaktionerna i omvärlden mot vad vi har företagit oss: Jag förnekar inte ett ögonblick vad som ändå är uppenbart, nämligen att det blev en viss upphetsning och uppståndelse hos grannländer – danskar och, i någon mån, finnar. Det blev en viss uppståndelse i EFTA, och den schweiziske ekonomiministern uttryckt sig åtminstone i televisionen i skäligen hårda ordalag. Det blev uppståndelse också i Bryssel, inom EG-kommissionen. Det har varit vår uppgift att försöka klara ut detta.

Skall jag nu, när några veckor har gått – utan att gå igenom detaljerna – ge ett samlat omdöme måste jag säga att jag har intrycket av att vi nu, när den första upphetsningen verkligen har lagt sig på olika håll, kommer ned i en lugn och sansad diskussion även internationellt kring de svenska skoåtgärderna. Man börjar inse att det som gjorts från svensk sida är en åtgärd som i det internationella ekonomiska perspektivet är av utomordentligt begränsad betydelse. Jag tror att man – vartefter vi får tillfälle att lägga ut texten i EFTA, Genève och EG-kommissionen i Bryssel – mer och mer kommer att få klart för sig att den svenska situationen är rätt specifik, att Sverige har rätt speciella skäl att införa den här importbegränsningen. Det är delvis fråga om vårt speciella läge, vår säkerhetspolitik och dess särskilda krav. Men det är också fråga om,

och det tänker jag på i första hand i det här sammanhanget, att Sverige är i ett unikt läge på skoförsörjningsområdet. Våra konkurrentländer i den rika världen har genomgående en produktion av helt andra dimensioner än den svenska. Läget är sådant att vi bara klarar 25 % av skoförsörjningen med egen produktion. Vi bedömde det vidare så att vi, om ingenting görs, om ett år bara har hälften av den produktionen.

Det må vara att skoindustrin också i andra länder kämpar mot svårigheter. Men när man t. ex. har påstått att Sverige inte är mycket sämre ställt än Schweiz i det här stycket är det inte riktigt. Om vi producerar ett halvt par per invånare producerar man i Schweiz åtminstone fortfarande ett par skor per invånare om året, och de flesta länder ligger bättre till än Schweiz.

Jag skall sedan säga några ord när det gäller reaktionerna i EG. Först och främst har det inte gått till så att vi överrumplat våra partner i EG eller på andra håll, som herr Siegbahn insinuerade. Redan den 22 oktober anmäldes denna skoreglering och behandlades vid ett särskilt möte i den blandade kommittén Sverige-EG den 3 november.

Överläggningarna med EG har sedan fortsatt. Jag kan rapportera att vi så sent som i går hade en överläggning i den blandade kommittén Sverige-EG. Där försöker vi nu klara ut de svenska motiven och de svenska åtgärderna och, som jag sade förut, det har inträtt en betydligt lugnare stämning.

När det gäller vad EG hittills har gjort skulle jag för det första vilja påpeka att det i sig är fråga om ganska begränsade åtgärder från det hållet. Den högre tull EG tar ut på vissa pappersvaror under en och en halv månad i år kan vi bortse från. Men inte heller frågan om att frysa plafonderna för nästa år skall ges överdrivna dimensioner. Jag vill påpeka att beslutet om att frysa pappersplafonderna faktiskt ännu inte är fattat inom EG. Vi skall alltså inte föregripa det beslutet.

Om för det andra EG kommer fram till att med en strikt tillämpning av avtalet frysa plafonderna nästa år för den svenska pappersindustrin, är inte heller därmed allt sagt i denna fråga. Att slå till med en högre tullsats ovanför plafonderna är en åtgärd som icke blir aktuell förrän framåt hösten 1976. Det blir tillfälle till ytterligare kontakter, diskussion om konjunkturen osv. innan en sådan åtgärd eventuellt vidtas.

För det tredje skall ändå hela systemet med plafonder för pappersindustrin ses över och revideras 1977. Det blir alltså många stationer där vi har tillfälle att diskutera detta. För dagen är över huvud taget inga definitiva beslut på EG-håll träffade när det gäller en frysning av plafonder.

Jag har mycket stor förståelse för svensk pappersindustri om man där känner sig ängslig för att vi kommer i en situation, där vi får leva i dåliga relationer till EG och där EG med mycket strikt utnyttjande av avtalets alla bestämmelser kan skapa svårigheter för oss. Men det ser jag som en ängslan med vissa förbehåll. Man är säkerligen inom pappersindustrin medveten om att vi har tid på oss att klara ut missförstånden

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

med EG framöver och att se till att vi får samma goda förhållande som tidigare till kommissionen i Bryssel. För att nå det målet skall vi naturligtvis anstränga oss.

Jag skall inte missbruka tiden till att ge mig in på några utläggningar om de juridiska aspekterna på denna fråga, vilket kanske vore naturligt, med tanke på talet om att vi borde ha åberopat den ena eller den andra bestämmelsen när vi agerade handelspolitiskt. För mig är det rent uppenbart att som saken låg till, det aldrig var tal om annat än rent säkerhets- och beredskapspolitiska resonemang. Därför måste Sverige också åberopa just de artiklar som handlade om säkerhetspolitik och beredskapspolitik. Att det sedan misstänkts att vi i realiteten hade andra skäl än de säkerhetspolitiska för att vilja slå vakt om svensk skoindustri är ett sådant missförstånd som vi nu försöker avhjälpa genom att förklara för våra handelspartner att det sannerligen inte är i linje med vårt ekonomiska intresse att klara skoindustrins bekymmer med importbegränsningar, med alla de risker som det medför. De 2 000 människor som arbetar i skoindustrin är ju sysselsättningsmässigt inte något oöverkomligt problem för ett land som Sverige med dess arbetsmarknads- och näringspolitik. Skoindustrin är ju samhällsekonomiskt sett inte den mest attraktiva sektor som man kan satsa på. Jag tror att vi så småningom skall lyckas få det att tränga igenom att vi är totalt ärliga när vi säger att det härvidlag bara är fråga om beredskapsskäl.

Hur skall man sedan tolka alla dessa bestämmelser i avtalen – artiklarna 18, EFTA-avtalet och 21 i EG- och GATT-avtalen – som handlar om säkerhetspolitiska aspekter på restriktioner m. m.? För mig är det en onaturlig tanke som har framförts här i debatten att man skulle konsultera sina handelspartners innan man bestämde sig för hur dessa paragrafer skall tolkas. Det går aldrig att totalt hålla isär intressekonflikten och den rättsliga tolkningen, och det är inte för intet som det i detta system saknas arrangemang med internationell skiljedom. Varje part får på eget ansvar tolka bestämmelserna efter bästa förstånd och förmåga. När det gäller vår säkerhetspolitik är det av särdeles stor vikt att vi har denna rätt att på eget ansvar tolka bestämmelserna. Den rätten måste vi slå vakt om, samtidigt som vi naturligtvis får utnyttja den med en känsla av stort ansvar.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I mars i år hade vi en handelspolitisk debatt. Då konstaterade dåvarande handelsministern herr Feldt: "Under den senaste tiden har vissa länder vidtagit protektionistiska åtgärder. Vi ser med oro på denna utveckling, som delvis berör vitala svenska intressen. Alla ansträngningar måste göras för att motverka sådana åtgärder."

I debatten *då* gjorde herr Feldt ett ganska aggressivt utfall mot den motion som herr Magnusson i Borås berörde i sitt inlägg och som syftade till att "inom ramen för våra internationella överenskommelser åstadkomma en utvidgning av det svenska importlicenssystemet för att skydda

svensk industri". Herr Feldt förkunnade med myndig röst att det protektionistiska hotet – han pekade på herr Magnusson – är närmare än man tror.

Men den regering som ofta talar om planhushållning måste ju rimligen kunna planera bättre än att man i mars månad talar om detta förfärliga hot och i oktober lägger fram förslag som i själva verket är längre gående än de som herr Magnusson hade tagit upp i sin motion. Då undrar man: Varför har då dessa branscher kommit i sådant trångmål att även en så genialt planhushållande och framåtblickande regering som den vi har inte skulle i mars månad ha kunnat veta hur läget skulle komma att utveckla sig?

Till att börja med bör vi vara medvetna om att regeringen mycket medvetet har drivit en strukturomvandlingspolitik som just har syftat till att man skulle få nedläggningar, t. o. m. av företag. Om man ser efter i LO:s skrift om den samordnade näringspolitiken – som är en mycket bra bok och som har varit något av ett centralt budskap – om hur vår näringspolitik har utformats under 1960- och 1970-talen, blir man häpen när man märker att det i klartext sägs att man räknar med en mängd företagsnedläggelser. Det är en medveten strukturomvandlingspolitik som har drivits just i den riktningen. Man menade att man på det viset skulle kunna flytta över arbetskraften till de branscher där produktionen är högre. Detta kan således inte ha varit någon överraskning för regeringen.

Nu går handelsministern ut ur kammaren. Det är mycket beklagligt; eftersom jag tänker ta upp bl. a. juridiken i avtalet. Jag tycker det vore mycket bra om handelsministern ville vara kvar här ett tag och lyssna. De uttalanden – om jag får göra en parentes i mitt anförande – som har gjorts att vi av neutralitetspolitiska skäl inte alls kan tänka oss att ha några överläggningar med våra parter motsägs helt av vad handelsministern har sagt i andra sammanhang i samband med de här förhandlingarna. Om handelsministern inte har tid att närvara kan inte jag framtinga det, men det skulle vara mycket intressant att höra hans kommentarer.

Jag återgår till frågan: Hur kan en så planhushållningsintresserad och framåtblickande regering ha blivit så överraskad av att det plötsligt blev en skärpt kris inom beklädnadsindustrierna? Det kan möjligen bero på att den stabiliseringspolitik som har drivits i år inte har varit speciellt framgångsrik och att kostnadsläget därför har stigit allvarligt, som vi hade tillfälle att konstatera i den ekonomiska debatten i går. I den proposition som handelsministern har lagt fram säger han bl. a. att bomullsindustrins export i år har minskat med 35 %, och det är ju mycket mer än vad någon konjunkturedgång utomlands skulle motivera. Sådana siffror beror i stället på att den svenska kostnadsutvecklingen har kommit i otakt. Därför är det mycket betydelsefullt, när man vill söka stöd för vad man i den här situationen egentligen skulle göra, att komma ihåg att med en bra stabiliseringspolitik skulle vi ha undvikit mycket av de

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

stora mänskliga och ekonomiska påfrestningar som det nu är fråga om.

Då har vi frågan: Hjälper nu de handelspolitiska ingrepp som handelsministern har tagit upp till diskussion? Jag har sett ett antal uttalanden från branschföreträdare, och som jag läser dem – jag antar att handelsministern också har sett dem – går de enstämmigt ut på att de här åtgärderna inte hjälper alls.

Handelsministern har dessutom sagt – både offentligt, tror jag, och i diskussioner med parterna nere i Bryssel och Genève – att de här åtgärderna skall vara tillfälliga. För en stund sedan hörde vi handelsministern säga att tonläget i diskussionerna med våra partner ute i Europa nu har blivit lugnare, och jag undrar om inte det väsentligen beror på att regeringen under trycket av omständigheterna har tvingats att ge en lång rad försäkringar om att det just skall vara tillfälliga ingrepp och sannolikt också om att man inte alls skall låta importlicensieringsförfarandet för tekovaror slå över i några verkliga importregleringar. Det är min gissning – det skulle ju i öppenhetens namn vara intressant att veta om handelsministern eller andra företrädare för Sverige för att lugna stämningen, som han sade, har gjort sådana utfästelser.

Fortfarande är temat: Hjälper dessa åtgärder? Nej, är de inte effektiva i den bemärkelsen att de skall åstadkomma något resultat, dvs. någon verklig importbegränsning – då kan de ju inte heller hjälpa, då kan de inte fylla syftet med det hela. Att man har vidtagit dessa handelspolitiska ingrepp är för mig en gåta mot bakgrunden av att de uppenbarligen inte kommer att fylla det syfte som man har haft.

Det är alldeles klart att de risker som vi löper genom de här ingreppen är ganska omfattande – om inte handelsministern för att undvika dessa risker just har gjort de utfästelser som jag talade om. Vi är medvetna om att motåtgärder kan sättas in, och det skulle innebära svårigheter för andra branscher; det medgav också handelsministern själv. Men vi är också medvetna om att den åtgärd som vi har vidtagit inte har mötts av protester från alla länder, t. ex. inte från engelsk sida. Engelsmännen är nämligen förtjusta över att här kunna få ett land som vidtar importrestriktioner som exempel, så att de själva, när de nu sitter och funderar över vilka restriktioner de skall införa på handelssidan, kan hänvisa just till Sverige. Det är därför allvarligt – jag upprepar det – när det nu ändå inte blir så att dessa åtgärder får någon verklig effekt, att man har dragit på sig dessa typer av nackdelar.

Hur kommer det att vara för den svenske chefsdelegaten vid de stora handelsförhandlingarna i GATT, när Sverige skall försöka göra sitt vanliga röstläge hört? Det kommer under alla omständigheter att vara mycket svårare att med någon elegans förfäkta de åsikter som är traditionella för oss – och som socialdemokratin alltid har stått bakom.

Men då har vi beredskapsmotivet. Vi måste här bromsa upp, för det är utomordentligt viktigt att vi verkligen kan värna oss i ett krisläge. Men dessa åtgärder får egentligen inte någon effekt, säger branschföreträdare. Skorestriktionerna skall inte innebära några egentliga restriktioner.

tioner, säger ni själva. Tekolicensförfarandet blir mest ett administrativt krångel, för det skall ju vara automatiska licenser. Om det alltså inte blir någon effekt på produktionen i vårt land, hur kan åtgärden då fylla något beredskapssyfte?

Dessutom är det ju så att ett land som i ett krisläge, ett avspärrningsläge, är så beroende av att inte bli totalt avspärrat, som behöver hålla kontakten med omvärlden, inte är oberoende av hur landets handelspolitik i tidigare skeden har uppfattats. Svensk neutralitetspolitik är inte förhandlingsbar, det är riktigt. Men den som gör gällande att vi skall morska upp oss så till den grad att vi inte ens längre behöver ta hänsyn till att det finns andra länder som vi måste stå i någorlunda gynnsamma förhållanden till i ett avspärrningsläge, han är ute på en fantastisk tunn is, han pratar nonsens.

Om man studerar förarbetena till vårt EG-avtal, herr handelsminister, så finner man i den beskrivning – eller snarare tolkning – som ges av artikel 21, att tankegångarna alls icke går åt det hållet att vi avtalsmässigt skulle ha rätt att sätta i gång med t. ex. skorestriktioner utan att överlägga med de andra länderna. Jag håller helt med handelsministern om att avtalstexter inte kan göras sådana att allting är precis glasklart. Det är ju därför man har förarbeten, diskussioner och tolkningar. Ser man på dessa, så finner man egentligen inte något stöd för den svenska linje som det här gäller.

Jag frågar nu handelsministern: Om man ser på de uppteckningar som gjorts från de överläggningar med EG som sköttes av representanter för Sverige, där man ännu noggrannare diskuterade den ena och den andra paragrafen, finner man då stöd för den tolkning som ni nu gör? Det är inte alldeles oväsentligt, eftersom våra partner i EG också har uppteckningar. Skall vi vinna den trovärdighet för svensk utrikespolitik och neutralitet som vi önskar, blir det ju helt orimligt att här med hög röst göra gällande något, när de har alldeles klart för sig, från sina uppteckningar av förhandlingarna, att det är fel. Jag vet inte om det är fel, jag bara frågar handelsministern hur det är – om man från dessa tolkningsdiskussioner om paragrafer, som ju är ett led i en förhandling, har uppteckningar som styrker den linje som regeringen har valt.

När vi nu talar om neutraliteten har vi också en viktig fråga, nämligen denna: Skulle det vara ett farligt brott – och ett avsteg från vår princip att vara neutrala – att slå sig ned och överlägga med parterna innan man gör ett sådant ingrepp som handelsministern har företagit? Handelsministern har gjort gällande att det skulle vara ett hot mot och ett avsteg från svensk neutralitetspolitik. Vi måste själva göra tolkningen – vi skall inte ens överlägga. Det argumentet hörde vi från talarstolen för en stund sedan.

Nåväl. Jag tar för givet att handelsministern har vår EG-proposition – alltså propositionen 1972:135 – i bänken. Om man slår upp s. 52 i propositionen finner man ett stycke som är ett led i departementschefens uttolkningar till riksdagen av vad de olika paragraferna egentligen in-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

nebär. På s. 51 längst ned börjar en redogörelse om skyddsklausuler. Jag vänder så blad och återgår till s. 52. För att inte trötta kammaren alltför mycket skall jag naturligtvis inte läsa upp allt som står där, men jag vill citera några rader:

”Från svensk sida ställdes under förhandlingarna” – dvs. om skyddsklausulerna – ”krav på att klausulerna skulle utformas så klart och entydigt som möjligt för att därmed förebygga godtyckliga tolkningar, vilka skulle kunna rubba avtalets stabilitet.” Utmärkt! Och i nästa mening står det: ”Vi” – alltså Sverige – ”begärde vidare, att överläggningar alltid skulle inledas mellan parterna innan skyddsåtgärder vidtogs.”

Detta konstaterande gör det ju inte bara till nonsens att man inte har försökt hålla goda förbindelser och diskutera med de andra länderna, innan man vidtog dessa åtgärder, utan det gör det direkt till ett hot mot tilltron i omvärlden till att vi verkligen är konsekventa i utformningen av vår neutralitetspolitik. Länderna i vår omvärld vet precis vad vi har gjort gällande i de här diskussionerna. De kommer att uppfatta handelsministerns hänvisning till den svenska neutraliteten som att vi använder neutralitetsargumentet såsom någonting som man kan skyffla omkring hur som helst. Det är mot denna bakgrund jag menar att den uppläggning som ni använder här är felaktig och dessutom riskabel. Därför har vi också föreslagit att innan åtgärder av denna typ sätts i kraft skall man göra sonderingar hos de andra parterna. Visserligen sade handelsministern för en stund sedan att man inte överrumplade de andra, för man hade anmält detta förfarande den 22 oktober, men propositionen är daterad den 16 oktober, så det är uppenbarligen en åtgärd i efterhand.

Vi har därför tyckt att man skulle göra en sondering eller vad vi skall kalla det för, hos de andra parterna. Jag finner stöd för den tanken också när jag läser kommunikén från EFTA:s ministerrådsmöte i Genève, där de här frågorna diskuterades. Det konstateras i kommunikén att de andra ministrarna beklagade att den svenska åtgärden införts utan att råden haft tillfälle till en allsidig prövning. Det kanske beror på att de andra ministrarna uppfattat avtalsuppläggningsen så att det är rimligt att ha en sådan genomgång.

Vi har alltså framfört förslaget att man skall, så som tankegången bakom avtalen har varit, göra dessa sonderingar, ha dessa överläggningar. Vi har också tyckt – även om handelsministern i sin deklaration för en stund sedan litet nonchalant talade om de rika länderna, ungefär som om det var några som man knappt behövde bry sig om därför att de var rika och därmed på något sätt omoraliska – att EG och denna del av världen är betydelsefull för Sverige. En mycket stor del av vår utrikeshandel sker ju med dessa länder. Därför är jag särskilt förvånad över att ingen representant, såvitt jag förstår, för den svenska regeringen har varit på något goodwillbesök i EG sedan dessa avtal skrevs under. Statsråden reser ju över hela världen mest hela tiden, men ingen har bekvämt sig att åka till Bryssel för att skapa goodwill som skulle kunna vara mycket bra att ha i ett sammanhang som detta. Jag har mig bekant

att statsrådet Lidbom har varit i Bryssel en gång och hållit föredrag om multinationella företag, men jag inbillar mig att det inte var riktigt samma sak som ett goodwillbesök.

Vi anser att inom ramen för de avtal som Sverige har kan en del ingripanden göras. Vidare anser vi att man skall ge branschstöd på det sätt som är antytt i de olika reservationer som vi står bakom. Vi anser också att man skall driva en bättre stabiliseringspolitik i landet, så att man inte ställs inför så abrupta kriser som den som här tyvärr har uppkommit.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Man kan fråga sig varför det i denna sakliga och fridsamma debatt bara är ett par företrädare för moderata samlingspartiet som är uppenbart magsura och aggressiva. Jag skall dock inte ge mig in på det ämnet närmare.

Däremot kan jag inte helt lämna åsido moderaternas sätt att hantera säkerhetspolitiken i dessa handelspolitiska sammanhang. Jag lyssnade på den debatt som herr Siegbahn förde med herr Sjönell för ett par timmar sedan, och jag lyssnade på herr Burenstam Linder nu, och jag är lika förvånad i båda fallen.

Herr Burenstam Linder ville veta om regeringen för att lugna våra handelspartner i EFTA och EG möjligen har lovat att textilövervakningen via importlicenser aldrig kommer att förvandlas till någon form av importrestriktioner i egentlig mening. För att ställa en sådan fråga måste man vara på mycket långt avstånd från det som för oss andra är en gemensam grundfilosofi, nämligen att i fråga om vad säkerhetspolitiken och beredskapen kräver av oss – det må sedan gälla skor, textilier eller vad som helst – är att vi måste se till att vi alltid behåller vår handelsfrihet, ty detta är inte förhandlingsbara ting. Vi skulle alltså aldrig kunna åka ut och lova att de och de restriktionerna kommer vi inte att införa av några beredskapspolitiska skäl.

För herr Burenstam Linder är tydligen detta att frihandeln har sina givna begränsningar något alldeles nytt. I varje fall är det nytt för honom att frihandeln har begränsningar med hänsyn just till säkerhetspolitiken. Han gjorde här den stillsamma reflexionen om inte Sveriges chefsdelegat i GATT eller andra sådana sammanhang i fortsättningen kommer att må skäligen illa, när han som företrädare för Sverige förespråkar frihandel. Ja, våra GATT-förhandlare har väl hittills inte haft någon anledning att må illa, när de har torgfört väl kända svenska frihandelstankar! Och de har befunnit sig i precis samma läge som våra GATT-förhandlare kommer att vara i framtiden. Detta är ingen ny politik. Jag tror att det var herr Sjönell som i debatten med herr Siegbahn hade anledning att påpeka det. År 1972 lade försörjningsberedskapsutredningen fram ett betänkande, i vilket utredningen konstaterade behovet av en egen skoindustri och förklarade att det kan bli nödvändigt att vidta åtgärder vid gränsen för att klara de krav som säkerhetspolitiken ställer på textil-

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

Försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

och skoindustrier. Den politiken att man som en sista utväg kan bli tvungen att tillgripa även importrestriktioner är sannerligen ingen ny tanke. Och när den frågan diskuterades i riksdagen 1972 rådde i princip enighet om den politiken. Vad som hänt nu är bara att vi på ett specifikt område har hamnat i den situationen att vi som en temporär åtgärd måste utnyttja det som riksdagen redan 1972 förutsatte skulle kunna hända, nämligen att vi av beredskapsskäl i extrema fall kunde bli tvungna tillgripa importrestriktioner. Men det är väl fåfängt att försöka få herr Siegbahn eller herr Burenstam Linder med på de grundläggande säkerhetspolitiska resonemangen. När inte herr Sjönell och andra centerpartister med sin pedagogik lyckats med det, så kommer väl inte heller jag att lyckas.

Låt mig så till sist säga att när herr Burenstam Linder tror att det är ett dräpande argument mot regeringsförslaget att importrestriktionerna inte förutsätter någon minskning av importen i förhållande till jämförelseåren, så tänker han ganska kort. Vi försöker hejda importökningen. Vi försöker hejda en utveckling som, om vi inte tillgrip några importrestriktioner, skulle kunna leda till att vi på ett år stod med bara hälften av den skoindustri vi har i dag. I det sammanhanget finns det ingen annan så pass hyggligt verksam och effektiv åtgärd som en temporär importbegränsning, och därför har vi tagit till den.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag endast fått ordet för kort genmäle skall jag koncentrera mig på huvudfrågan.

Regeringen har byggt upp hela sin argumentation mot dem som gjort invändningar på att det av neutralitetspolitiska skäl är omöjligt att ha några överläggningar om dessa ting, innan man tillgriper åtgärder. Vi har hört det argumentet under alla de veckor som gått, och vi har hört det i dag på nytt. Men då undrar jag fortfarande – jag fick absolut inget svar på den frågan: Hur kan det vara möjligt att rida på det argumentet så hårt nu, när man i förhandlingarna med EG gjorde en huvudpoäng av att innan någon skyddsklausul, inkl. artikel 21, sattes i kraft skulle man ha överläggningar? Jag läser på nytt upp från s. 52 i propositionen: "Vi begärde vidare, att överläggningar alltid skulle inledas mellan parterna innan skyddsåtgärder vidtogs."

Kvar står alltså frågan efter handelsministerns inlägg: Var regeringen år 1972 neutralitetspolitiskt osäker, eftersom man då rent av gjorde det till ett krav att det skulle vara överläggningar innan man vidtog en sådan här åtgärd?

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Jag gav mig inte in i den här citatfejden, men när nu herr Burenstam Linder återkommer till den måste jag väl beröra den med ett par ord. Det citat som herr Burenstam Linder anförde har syftning på en rad paragrafer men inte på den artikel i vårt avtal med EG som

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

handlar om skyddsåtgärder av säkerhetspolitiska skäl.

Herr Burenstam Linder försöker göra en stor affär av juridiken i detta. Jag kanske då bör erinra om när det gäller bakgrunden till vårt avtal med EG att bestämmelsen där om rätt att tillgripa restriktioner av säkerhetspolitiska skäl går tillbaka på en liknande bestämmelse i EFTA-konventionen. I EFTA-sammanhang har vi väl utvecklat tanken att den här paragrafen är avsedd att täcka även den ekonomiska försvarsberedskapen. I propositionen om EFTA har vi närmare utvecklat detta. Det ingick alltså i materialet i de förhandlingar som vi sedermera förde i Bryssel, och där vi fick en bestämmelse liknande den som vi har i EFTA-avtalet.

Sedan, herr Burenstam Linder, tror jag inte att det är någon särskilt god tanke att säga att vi visserligen själva måste avgöra vad som är ett vitalt säkerhetsintresse och vilket handlingsutrymme den konvention vi skrivit på ger oss men att vi ändå i princip alltid bör se till att vi är ute och förhandlar om hur denna paragraf skall utnyttjas.

När vi sätter oss ned och funderar över om vi behöver dessa åtgärder beträffande skoimporten och finner att det är nödvändigt med importbegränsningar och när vi tolkar våra avtal och kommer fram till att vi utan tvivel har rätt att vidta sådana åtgärder, skall vi då i alla fall resa ut till våra handelspartner och diskutera förutsättningslöst? Om de har en annan uppfattning i tolkningsfrågan än vi och vi på förhand har inställningen att vi måste få tolka själva, har vi då genom en sådan procedur förbättrat klimatet i förhållande till våra handelspartner? Vi kan informera, vi kan konsultera men vi får hela tiden ha utgångsläget för vad vi företar oss klart vid våra handelspolitiska konsultationer och kontakter. Sådana kontakter går ut på att vi förklarar våra åtgärder när de har en säkerhetspolitisk motivering. Vi är inte ute och söker ett godkännande av dem.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Till att börja med kan jag försäkra handelsministern att han har totalt fel när han säger att citatet inte skulle gälla den artikel som vi nu diskuterar. Längst ner på s. 51 i propositionen går man in på tolkningen av skyddsklausulerna. Till skyddsklausulerna hör denna artikel. Om handelsministern inte tror mig, slå då upp s. 22 i propositionen, där det under skyddsåtgärder räknas upp artikel 20, 21, 22, osv. t. o. m. artikel 28. Följaktligen ingår artikel 21, som här åberopas, i skyddsåtgärder. Jag återkommer till att längst ner på s. 51 i propositionen tar man upp innebörden av skyddsåtgärderna till diskussion. I samband därmed gör man det uttalande som jag här har citerat ett par gånger. Jag tror att handelsministern tyvärr har totalt fel i sin tolkning.

Då kommer vi över till den andra saken. Jag skulle göra en stor affär av juridiken, säger denne jurist ungefär som om det var något idiotiskt att göra affär av juridik. Nu är det faktiskt inte juridiken som sådan jag gör affär av. Jag gör affär av att handelsministern gång på gång för-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

klarar att av neutralitetsskäl kan vi icke ingå i överläggningar innan vi vidtar åtgärder men att handelsministerns företrädare år 1972 gjorde en huvudpoäng av att man skulle ha överläggningar innan man satte i kraft sådana skyddsklausuler. Det är ju groteskt att mena att man har utvärldighet runt neutralitetspolitik när man byter fot på det viset. Det är att försämma svensk neutralitetspolitik att göra på det viset. Det tycker jag faktiskt att statsrådet borde begripa.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Det är trist att behöva diskutera sådana ting med herr Burenstam Linder. Det hjälper inte att för tredje gången upprepa ett citat om man råkar citera fel och läsa fel. Det stycke som herr Burenstam Linder citerar i propositionen från 1972 handlar icke – jag upprepar det – om artikel 21 där säkerhetsåtgärderna behandlas. Man kan också konstatera det vid en enkel tolkning av själva avtalet. I avtalet står särskilt utpekade vilka olika skyddsåtgärdsbestämmelser som kräver konsultation. Bland de bestämmelserna återfinns icke artikel 21 som handlar om säkerhetspolitiken. Detta följer helt de svenska förhandlingsönskemålen som redovisats i propositionen.

Till sist detta med konsultationen. Det är väl ändå ganska enkelt att förstå att om man vill ha handlingsfrihet av säkerhetspolitiska skäl kan man inte samtidigt tillämpa en internationell procedur där man skall gå ut och konsultera i syfte att mer eller mindre skaffa sig förhandsgodkännande på vad man vill göra. Säkerhetspolitiken är icke förhandlingsbar, och det betyder att vi måste bedöma detta själva. Vi kan underrätta, informera och förklara men vi kan inte gå ut och söka några förhandsgodkännanden.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Burenstam Linder anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Handelsministern talade väldigt mycket – i varje fall före den senaste debattrundan – om den enighet som har präglat meningsutbytet i denna fråga. Sansen och förståelsen för regeringens åtgärder var betydande, menade han. Och visst råder enighet kring flera viktiga grundläggande frågor.

Debatten handlar väsentligen om två saker: hur vi skall skydda sysselsättningen i de områden som är direkt berörda och hur vi skall klara försörjningen på sko- och tekoområdet vid en eventuell avspärning. Ingen har i denna debatt hävdat att det skulle vara likgiltigt hur det går med sysselsättningen i de områden som har denna sorts industri. På den punkten finns det inte anledning annat än att ha den största förståelse för företrädarna för dessa områden. Och ingen har hävdat att det skulle vara likgiltigt från svensk beredskapsförsörjningssynpunkt om vi har en skoindustri eller inte.

Man kan för all del sätta frågetecken för en del resonemang. Men t. v. får man godta de sakkunniga instanser som menar att det är nödvändigt att även i fredstid upprätthålla en egen skoproduktion. Så långt har vi gemensamma utgångspunkter.

Att vi ändå har haft invändningar att göra mot regeringens proposition beror på att vi har ifrågasatt den politik som regeringen väljer för att uppnå de två syftena. Vi har gjort det väsentligen från fyra synpunkter.

Den första är den mer principiella synpunkten. Den har att göra med frihandeln såsom idé och inte minst med våra relationer till u-länderna. I denna kammare har vi åtminstone en gång om året en lång diskussion, som åtföljs av beslut, om hur vi på olika sätt skall stödja de s. k. utvecklingsländerna. Vi har ett övergripande syfte med allt det stöd vi ger, vare sig det har formen av direkta anslag, att vi skickar experter till u-länderna eller att vi på annat sätt överför kunskaper till dem, nämligen att göra det möjligt för u-länderna att själva producera mer varor och bygga upp en industri för sina egna behov och för att få möjlighet att sälja också andra produkter än råvaror. Inkomsterna från den exporten är vad u-länderna måste leva av, precis som vi i detta land inte skulle kunna vara rika och ha det bra, om vi inte hade en framgångsrik exportindustri.

Då kan det visserligen sägas – på den punkten skall jag hålla med handelsministern – att när det gäller skofrågan, som jag väsentligen skall syssla med, innebär det förslag som vi nu diskuterar inte så förskräckligt mycket mer direkt. Men vi kan inte komma ifrån att det har en viktig politisk och psykologisk effekt att såsom i detta fall rent av samma statsråd ena veckan står i Förenta nationerna och håller ett anförande om den svenska ståndpunkten i fråga om den s. k. nya ekonomiska världsordningen, som ju bl. a. går ut på att underlätta för u-länderna att sälja sina produkter till i-länderna, och veckan därefter kommer tillbaka till Sverige och såsom första ärende ger sig i kast med att försvåra exporten från u-länderna till Sverige.

Om jag säger att det här har betydelse främst ur politisk-psykologisk synpunkt och kanske mindre med avseende på den exakta kvantiteten skor som kommer att säljas under en viss tid framöver – om vi någonsin kan bedöma det betvivlar jag – så menar jag att det är en viktig aspekt som vi inte kan bortse ifrån. När det gäller skoimporten vet vi vad regeringen har för avsikt att göra. I fråga om tekoimporten vet vi det inte. Man har begärt ett licenstvång för att i framtiden eventuellt kunna införa importrestriktioner. Vad det kommer att få för konsekvenser på sikt vet vi inte, men här öppnar man dörren för en politik – det kan handelsministern inte gärna bestrida – som går precis på tvärs med det man säger i de u-landspolitiska sammanhangen.

Sedan finns det också en annan aspekt av principiell natur på frihandelsfrågan, nämligen vårt eget beroende av att få sälja varor till utlandet. Sverige är ju i mycket högre grad än många andra industriländer beroende av de möjligheterna. Därför kan man inte, tycker jag, se sysselsättnings-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

frågan på det ensidiga vis som jag anser att många har gjort här i debatten. Här handlar det om att slå vakt om den svenska sysselsättningen och då är det naturligt att tillgripa importrestriktioner, säger man, som om det över huvud taget inte fanns mer att tillägga i den frågan.

Men vi har ju ett sysselsättningsproblem också i de industrier som säljer till utlandet och som nu kan komma att drabbas av motåtgärder från våra handelspartners, om vi nu gör som regeringen föreslår. Den sysselsättningsaspekten är minst lika viktig som den andra, om vi t.v. skall se det rent principiellt. Sedan får vi se vad det innebär mera konkret i den aktuella situationen. Det grundläggande för all politik – även om vi kan anföra en rad principiella motiveringar så att säga som bas för vårt resonemang – måste ju vara den konkreta betydelse en åtgärd får i det aktuella fallet.

Staffan Burenstam Linder har fört fram den synpunkten – jag tycker att den är alldeles riktig, och det är på den punkten som vi gör vår *andra invändning* – att det inte på minsta sätt har gått att bevisa att vad regeringen nu har föreslagit och en utskottsmajoritet ställt sig bakom skulle leda till att vi skyddar den svenska sko- och tekoindustrin. Åstadkommer vi med dessa åtgärder verkligen att vi kan behålla den svenska skoindustrin i ungefär nuvarande omfång och kapacitet? Det finns inget stöd för den tanken, som ju ändå ligger till grund för regeringens förslag.

Från producentsidan sägs ju att vad som föreslås på intet sätt är tillräckligt. Det är ett slag i luften. Vi får dessutom veta – om uppgiften är korrekt eller inte har jag inte klart för mig – att även med de föreslagna importrestriktionerna kommer i själva verket importen av skor att öka. Det utgör onekligen en naturlig bakgrund för procumenterna att säga att åtgärden inte är särskilt effektiv, allra helst om den skulle vara till för att skapa något slags *modus vivendi* under tiden man förbereder andra åtgärder.

Detaljhandeln och grossisterna säger bestämt nej och använder ganska fula och fräna ord för att göra det.

De sakkunniga instanserna från myndighetssidan har aldrig föreslagit åtgärder av den här typen. I den mån de har varit inne på saken har de direkt avrått från just den sortens insatser i syfte att skydda industrins fortbestånd. Det finns alltså över huvud taget inga belägg för att regeringen skulle ha stannat för en åtgärd som är effektiv ens med de utgångspunkter den själv har haft.

Så har vi då beredskapssynpunkten, *den tredje* som jag vill ta upp, som också anförs såsom ett huvudskäl. Finns det då något stöd för att det ur den synpunkten skulle vara riktigt att införa importrestriktioner på skor? Jag uppehåller mig fortfarande bara vid detta. Vi kan ju se vad de säger som har granskat dessa idéer. Vad säger t. ex. försörjningsberedskapsutredningen, som för ett par år sedan kom med sitt betänkande Skor och kläder? Man säger så här: "De betydande handelspolitiska nackdelar som är förenade med höjda tullar och tillämpande av kvantitativa importrestriktioner utgör enligt vår bedömning i sig ett starkt motiv för

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

att söka undvika denna utväg att bibehålla en inhemsk produktion i försörjningssyfte. Härtill kommer att tullar och kvantitativa restriktioner inte får anses vara ändamålsenliga medel för ett sådant syfte. Vi avstyrker därför i princip att eventuella stödåtgärder för att bibehålla en nedläggningshotad industri nu får formen av ingripande vid gränsen till skydd för den inhemska tillverkningen."

Det är klara verba, herr handelsminister, från de sakkunniga på beredskapssynpunkten. Även överstyrelsen för ekonomiskt försvar har helt andra förslag att komma med, och industriverket, som ser frågan ur industrisynpunkt, säger kategoriskt att åtgärder som har till syfte att utjämna konkurrensförhållandena icke längre är möjliga när det gäller skoindustrin, eftersom processen gått så långt, svårigheterna blivit så stora att det måste till helt andra åtgärder om man över huvud taget skall kunna rädda skoindustrin.

Så en fjärde punkt. Om regeringen ändå, trots att man inte har några sakkunniga instanser bakom sig och trots betänkliga principiella invändningar, bestämmer sig för denna åtgärd, varför går man så brådstörtat till väga? Svårigheterna dök ju inte upp i höstas. Att vi skulle få systerställningssvårigheter och konkurrenssvårigheter inom skoindustrin och tekoindustrin har vi vetat länge. Delvis har det varit en medveten satsning – det måste ha varit klart för alla som ställt sig bakom låglönesatsningen att den skulle drabba vissa industrityper. Det måste också ha varit klart att de löneskatter man lagt på ytterligare försvårat konkurrensläget. Man borde alltså ha varit förberedd och kunnat diskutera andra åtgärder.

Handelsministern säger att vår säkerhetspolitik "inte är förhandlingsbar" och det skall man inte tumma på. Men visst kunde man ha skaffat sig kännedom om hur våra handelspartner skulle reagera? Vi har en utmärkt EG-delegation i Bryssel som säkerligen hade haft utomordentliga möjligheter att bedöma den saken om den kopplats in.

Jag frågar mig också varför man valde just den här tidpunkten. Det är inte en fråga som bara jag ställt. Faktiskt har en av handelsministerns kolleger i regeringen ställt den också. Enligt ett uttalande återgivet i Göteborgs-Posten den 5 november 1975 sade industriministern, att "den politik vi driver inom landet för att skydda vår egen industri måste vara försiktig så att den inte slår mot andra industriområden." Detta säger han med direkt referens till diskussionen om vilka effekter dessa importrestriktioner på skor fått för exportmöjligheterna inom pappersindustrin.

Sedan fortsätter industriministern: "Man kan påstå att åtgärderna från vår sida kom en aning olyckligt eftersom pappersindustrin i dessa dagar förhandlar med EG. De förhandlingarna kan förstås gå sämre nu", menade Rune Johansson.

I det avseendet blev han dessvärre sannspådd. EG reagerade ganska kraftigt. Jag tycker man hade bort ta med detta i beräkningen, och det kan väl inte vara något fel att ha sådana kontakter. Om man sedan finner att de invändningar som våra handelspartner framför ger ytterligare ar-

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet m. m.*

gument åt alla dem som från rent svenska industripolitiska, beredskapsförsörjningspolitiska eller andra synpunkter har kommit fram till att åtgärden är olämplig, borde man ha kunnat dra rimliga slutsatser av det. Men det har regeringen uppenbart inte velat göra. Av olika möjliga handlingsalternativ har man valt det som har gett den sämsta effekten ur alla synpunkter.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Det är naturligtvis närmast en truism att i nuvarande läge i denna talarstol och i detta skede av debatten påstå att det är alldeles uppenbart att vi i dag befinner oss i en situation då det är helt nödvändigt att sätta in snabba åtgärder till förmån för de krisdrabbade teko- och skoindustrierna. Ingen har ifrågasatt detta. Alla är överens om att insatser är nödvändiga. Debatten i dag gäller alltså karaktären av åtgärderna och en bedömning av den effekt de kan få.

Att den nuvarande situationen har uppstått är följderna av en rad samverkande faktorer. Här räcker det med att erinra om den höga direkta beskattningen, de allt oftare återkommande höjningarna av löneskatten, som särskilt hårt drabbar arbetskraftsintensiva företag, och den orimliga konkurrensen från låglöneländerna.

Ingen lär kunna påstå annat än att varningar vid upprepade tillfällen har framförts om effekten av den förda politiken. Sådana varningar har framförts såväl från politiskt håll som från de berörda branschernas sida. Inte minst har detta gång på gång uttalats av moderata samlingspartiet. Tyvärr har regeringen inte velat lyssna till dessa varningens ord förrän vi står inför fullbordat faktum. Nu torde alltså alla vara ense om att det är nödvändigt att vidta särskilda åtgärder.

Själv lever jag i en bygd, Sjuhäradsbygden i Västergötland, där tekoindustrin svarar för en utomordentligt stor del av människornas försörjning. I mycket hög grad gäller det min egen hemkommun, Marks kommun, där ett stort antal människor har sin direkta utkomst från tekoindustrin och där många fler är indirekt beroende av den. Jag har därför helt naturligt på nära håll upplevt den senaste tidens drastiska utveckling, där vi närmast varje dag har fått besked om att företag antingen helt tvingats lägga ned sin verksamhet eller inskränka den på skilda sätt – med alla de negativa konsekvenser detta får för de berörda människorna. En likartad utveckling i fortsättningen skulle få katastrofala följder för hela vår bygd.

I den situationen har det alltså för mig tett sig helt ofrånkomligt att snabba åtgärder vidtas för att slå vakt om denna inte bara för min egen hembygd utan för hela vårt land så viktiga näringsgren. Den uppfattningen delas uppenbarligen av branschens eget folk oavsett vilken position man har. Såväl företagsledare som de anställda ställer sig klart bakom kravet på att det måste bli begränsningar i den hejdlösa importen från låglöneländerna och att näringsgrenen måste få möjligheter att arbeta under rimliga ekonomiska och konkurrensmässiga förhållanden.

De åtgärder som vi i dag diskuterar är till betydande del av kortsiktig karaktär och därför givetvis inte tillräckliga. På sikt behövs en helt annan ekonomisk politik. Eftersom jag anser att snabba insatser nu är nödvändiga ansluter jag mig bl. a. till regeringens förslag om licenstvång för import av vissa tekovaror. Jag ser detta som en temporär åtgärd och som en av många åtgärder som nu måste vidtas för att ge något andrum i avvaktan på insatser av mer långsiktig karaktär, som jag förutsätter kommer att arbetas fram och som alltså är en absolut förutsättning för ifrågavarande branschers fortbestånd.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Från moderata samlingspartiet har mina partikolleger herrar Burenstam Linder, Siegbahn och Magnusson i Borås här i debatten ingående framfört partiets synpunkter i de aktuella frågor som vi nu diskuterar. Jag behöver inte upprepa vad som här uttalats från vårt håll.

Jag har tagit till orda närmast i anledning av fru Hörnlunds inlägg när det gäller importbegränsande åtgärder, som delvis riktades till mig personligen. En debatt om importbegränsande åtgärder berör självfallet för många branscher högst aktuella problem, vad avser både sysselsättning och lönsamhet. Min grundsyn har alltid varit att vi här i landet skall bedriva en sådan ekonomisk politik som möjliggör för bl. a. de branscher som vi här i dag behandlar att överleva.

Den främsta orsaken till de problem som vissa branscher har är, som alla här väl känner till, det mycket höga kostnadsläget i Sverige. Jag kan här knyta an till vad man nyligen offentligt uttalat från skobranschen, nämligen att den största anledningen till kriser i denna bransch är de ständigt ökande kostnaderna, som i dag utesluter all konkurrens. Andelen lönekostnader av färdigvarupriset ligger på ca 45 % inom skobranschen. Det är ingen isolerad företeelse. Det finns många branscher som har liknande problem. I min egen bransch, manuellt glas, är siffran ännu högre, 56 % – f. ö. den allra högsta inom svensk tillverkningsindustri.

Frågan är hur man skall komma till rätta med dessa problem. Jag har i ett flertal motioner under året och i anföranden i denna kammare tagit upp krav på bl. a. sänkta arbetsgivaravgifter. Det är pålagor som är *direkt sysselsättningsfiendliga* och som drabbar just de arbetskraftsintensiva branscherna hårdast. Hit hör bl. a. teko, skor och även manuellt glas.

Importrestriktioner är givetvis *ett medel*, som kan avhjälpa problemen tillfälligt. På det sättet kan man emellertid *inte på sikt* lösa branschernas problem.

Jag vill helt kort kommentera ett par reservationer, till att börja med reservationen 2. Den har tillkommit av den anledningen att vi fann det rätt meningslöst att belasta staten, och även näringslivet, med de mycket stora kostnader som är förenade med ett licenstvång när man ändå inte föreslår några begränsningar. Det är den reella orsaken till vårt ställningstagande på den punkten.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet
m. m.*

Låt mig sedan gå över till reservationen 4, i vilken f. ö. yrkas bifall till herr Magnussons i Borås motion om åtgärder för att inom ramen för våra avtal begränsa importen från de länder som i stor utsträckning stör den svenska industrin. Reservationen visar, herr talman, tydligt och klart att vi moderater alltjämt står kvar på den ståndpunkt vi tidigare har intagit.

Jag vill slutligen säga som svar till fru Hörnlund att vi inom den bransch som jag i skilda sammanhang företrätt här i riksdagen, nämligen den manuella glasindustrin, aldrig har omgivit oss med några importbegränsningar. Vi har sagt oss att vår enda chans att överleva är att konkurrera med låglöneländerna i kvalitet, dvs. genuint svenskt hantverk och svensk design. Vad jag många gånger fört fram från denna talarstol när det gäller den branschen är önskemål om stöd för ökad exportaktivitet och omstrukturering. Däremot vill jag understryka att jag *aldrig* talat för importbegränsningar.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Som tidigare framhållits i debatten i dag har centern sedan flera år tillbaka krävt stöd för tekoindustrin och restriktioner när det gäller införsel av tekoprodukter. Vi har hävdat att det behövs åtgärder för att trygga försörjningsberedskapen. Även sysselsättningspolitiska skäl talar för att åtgärder vidtas. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att regeringen i propositionen 57 lägger fram förslag till åtgärder för försörjningsberedskap på beklädnadsområdet. Centern har tidigt varnat för följderna av den snabba sysselsättningsminskningen och produktionsnedgången. Utvecklingen har nu gått så långt att de försörjningspolitiska aspekterna kommit i förgrunden.

En betydande minskning av antalet anställda inom skoindustrin och tekoindustrin har skett de senaste åren. Bägge industrigrenarna har varit och är fortfarande koncentrerade till vissa regioner. När det gäller tekoindustrin har Borås kommun och Marks kommun speciella problem.

Just denna regionala koncentration påkallar särskild uppmärksamhet beträffande sysselsättningsutvecklingen. För att stärka sysselsättningen bör utöver regeringens förslag en ytterligare offentlig upphandling från de aktuella branscherna övervägas. En lageruppbyggnad i enlighet med överstyrelsens för ekonomiskt försvar förslag bör också noggrant granskas. Statens industriverk har tillstyrkt förslag från överstyrelsen för ekonomiskt försvar till räntefria lån för en ökad lageruppbyggnad om 70 milj. kr. Vi anser inom centern att dessa åtgärder bör komma till stånd.

I propositionen föreslås också ett strukturstöd, som fortsättningsvis skall kunna utnyttjas för att stödja ett planmässigt överförande av resurser från tekoindustrin till andra produktområden. Vi har ställt oss skeptiska till övertron på fusioneringar som räddningsåtgärd vid företagssvårigheter och en styrning till förmån för en storföretagsstruktur. Den i propositionen aktuella kompletteringen av strukturstödet förutsätter en fortsatt minskning av sysselsättningen inom tekoindustrin. Vi vill inte godta

denna utgångspunkt och anser att åtgärder bör vidtas för att förhindra en sådan utveckling.

Vi tror på tekoindustrin och på alla de yrkesskickliga människor som är sysselsatta i de aktuella branscherna. Vi har i vår motion också framhållit att vi uppfattat det så att regeringen genom de föreslagna åtgärderna visar en tilltro till branschens förmåga att hävda sin yrkesskicklighet och att på sikt utveckla tekoproduktionen inom landet.

Herr talman! Vår försörjningsberedskap och vårt sysselsättningsläge kräver att snabba åtgärder vidtas för de berörda branscherna. Jag yrkar bifall till de reservationer som centerledamöterna i utskottet är antecknade för och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag hade inte rätt till flera repliker tidigare, när handelsministern avslutningsvis på nytt ville göra gällande att jag skulle ha citerat fel ur propositionen om EFTA. Ord kanske står mot ord här, men ett faktum är att vad jag gjort är att jag har ägnat mig åt högläsning ur denna proposition.

Det är en sak till som jag skulle vilja framföra när jag ändå har ordet, och det är att det inte finns någonting i vad jag har sagt som innebär att vi i Sverige efter sådana överläggningar, som enligt min mening stipuleras – eller som åtminstone enligt den linje som Sverige drev skulle föras – själva skulle ha rätt att tolka avtalet. Så är det ju med alla internationella avtal där det inte finns skiljeförfarande.

Handelsministern har hela tiden försökt driva den meningen att jag i mina inlägg skulle ha sagt att Sverige på något sätt skulle ha frånhänt sig sin rätt att själv till slut dock avgöra hur detta skall tolkas. Det har jag aldrig gjort. Jag hyser fortfarande uppfattningen att det är något förvånande när regeringen här gör en stor sak av att det från neutralitetssynpunkt skulle vara synnerligen misslyckat att driva överläggningar innan man sätter sina åtgärder i kraft, när regeringen enligt vad som står att läsa i propositionen drev den linjen att det *skulle* vara överläggningar innan man satte sådana paragrafer i verket.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga denna debatt. Vad som är fullständigt klart är att det i vårt avtal med EG förutsätts att vi, om vi tillgriper paragrafen om restriktioner av säkerhetspolitiska skäl, har att göra detta ensidigt och utan några föregående konsultationer. Om vi i övrigt skall införa några importbegränsningar enligt det avtalet är vi skyldiga att först ha konsultationer med vår motpart. Dessa konsultationer syftar naturligtvis till att man skall komma överens.

Den här skillnaden är ingen tillfällighet. När det gäller sektorsstörningar, sysselsättningssvårigheter och sådant är det rimligt att man har ett konsultationsförfarande och prövar möjligheterna att komma fram till en lösning. När det gäller utrikes- och säkerhetspolitiska bedömningar

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet*
m. m.

är det lika rimligt att man inte ställer något krav på konsultationer i förväg – vederbörande land skall då ha sin egen totala handlingsfrihet.

I övrigt – om högläsning ur propositionen och liknande saker – tycker jag inte att herr Burenstam Linder och jag skall använda tiden i kammaren till att diskutera, om den skribent som förde pennan på en viss sida i en proposition som skrevs för flera år sedan har använt helt lyckade uttryckssätt eller inte.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Den juridiska fråga vi diskuterar, herr handelsminister, är inte en fråga om huruvida avtalet, så som det till slut efter överläggningar blev skrivet, ger oss rätt att utan överläggningar vidta den ena eller den andra åtgärden. – Också detta kan man säkert diskutera, men vad jag tog upp var att den linje som regeringen vid dessa förhandlingar drev, enligt vad som alldeles klart står att läsa i denna proposition, var att man borde ha sådana överläggningar i förväg.

Jag vet inte varför handelsministern plötsligt gör gällande att detta inte skulle omfatta även den klausul som handlar om skydd av nationella säkerhetsintressen. Det står här att det "redan på ett tidigt stadium av förhandlingarna uppnåddes enighet om de fall som borde täckas av skyddsklausuler. Avtalet innehåller således klausuler för" – och så räknar man upp olika saker, såsom regionala och sektoriella marknadsstörningar osv., och som ett led i den uppräknningen kommer man också till regler för skydd av nationella säkerhetsintressen och allmän ordning samt för betalningsbalanssvårigheter. Alla de olika undantagsklausuler som det här är fråga om, dvs. artiklarna 20 t. o. m. 28, tas med i en enda stor klump.

Då kan man väl inte sedan förneka det och säga att det skulle ha varit en slarvigt skriven proposition och påstå att man inte ens har drivit den här linjen. Det tycker jag är mycket märkligt.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Hovhammars yrkande om bifall till reservationen 4. I den understryker reservanternas följande: "Sverige bör aktivt medverka till att andra länder mildrar sina restriktioner mot låglöneländer så att det konkurrenstryck som nu riktas mot den svenska marknaden kan lättas."

Just det, och det har vi från centern pekat på i motion 1975/76:63, där vi bl. a. säger: "I förhållande till övriga exportländer på skomarknaden i Sverige kommer snarare u-ländernas ställning att stärkas. Anledningen är att vid de bilaterala avtalens gradvisa upphörande kommer dessa länder i stället för en absolut begränsning på sin export till Sverige att kunna konkurrera inom den totala ramen." Det är med andra ord fråga om en förbättring av u-ländernas möjligheter att exportera till Sverige.

Detta har också bekräftats i en interpellationsdebatt här i kammaren den 21 november, där handelsminister Lidbom sade om importbegräns-

ningsförslaget: "Detta är så utformat att det, relativt sett, snarare är till fördel för u-länderna än till deras nackdel. Vi kommer också att i hanteringen se till att u-länderna inte kommer i kläm."

Detta har vi insett, och vi har framfört samma tankegång i vår motion. Det förslag som föreligger är alltså till gagn för u-länderna, men samtidigt ger det en viss kontroll över en ohämmad import från de rika länderna. Jag tror att varje u-landsvän kan acceptera ett sådant ställningstagande.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Det är alltid bra när vi är överens, herr Persson i Heden, och det tycker jag att vi skall vara så mycket som möjligt. Men om vi är överens, då kanske herr Persson vill stödja reservationen 4.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag har tidigare flera gånger klart sagt ifrån, att moderaternas reservationer nr 1, 2 och 3 är helt motstridande mot vår uppfattning när det gäller att stödja den svenska tekoindustrin. Reservanterna önskar ju att statsmakterna skall besluta att helt öppna slussarna för en ohämmad import av tekovaror. Det kan jag inte acceptera som representant från en bygd som håller på att tappa sin sysselsättning på grund av just sådan import; det skulle vara helt orimligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hovhammar m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m., mom. 1, röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hovhammar m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 66
Avstår - 3

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

Försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet
m. m.*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 herr Hovhammar m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnasområdet m. m., mom. 2, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hovhammar m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 245
Nej - 67
Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Hovhammar och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m., mom. 3, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Hovhammar och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 44
Avstår - 5

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Hovhammar och Siegbahn, och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m., mom. 4, röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Hovhammar och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 48
Avstår - 2

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Hovhammar och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m., mom. 5, röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Hovhammar och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 50

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Gustafsson i Byske m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet
m. m.*

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

Försörjningsbered- skapen på bekläd- nadsområdet m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på be-
klädnadsområdet m. m., mom. 6, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Gustafsson
i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 199

Nej - 114

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 7 av herr Hovhammar m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson
i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voterings-
proposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på be-
klädnadsområdet m. m., mom. 7, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hovhammar
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro
begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja - 234

Nej - 73

Avstår - 6

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 8 av herrar Hovhammar och Siegbahn, och förklarades
den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr
Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voterings-
proposition:

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på be-
klädnadsområdet m. m., mom. 9, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herrar Hovham-
mar och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 263

Nej - 50

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 9 av herr Gustafsson i Byske m. fl., och förklarades den
förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på be-
klädnadsområdet m. m., mom. 10, röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Gustafsson
i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda an-
gående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.
Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner
på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras ome-
delbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande
ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en
nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan fru Hansson
(s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna
innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bi-
fallit reservationen nr 9 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Mom. 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Torsdagen den
11 december 1975

*Försörjningsbered-
skapen på bekläd-
nadsområdet*

m. m.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Gustafsson i Byske m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m., mom. 13, röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Andréason i Falkenberg (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Anslagsfrågor: handelsdepartementet

Punkterna 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Anslagsfrågor: försvarsdepartementet

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Gustafsson i Byske m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 beträffande industridepartementets anslagsfrågor mom.

1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Karlsson i Ronneby (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 11 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Marknadsföringslag, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkanden
1975/76:13 med anledning av motion om konsumentinflytande på standardiseringsarbetet samt
1975/76:14 med anledning av propositionen 1975/76:34 med förslag till marknadsföringslag, m. m. jämte motioner.

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden nr 13 och 14 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast betänkandet nr 14, beträffande vilket under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Näringsutskottets betänkande nr 14

I propositionen 1975/76:34 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

dels anta förslag till

1. marknadsföringslag,

2. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.,

3. lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877),

dels godkänna vad chefen för handelsdepartementet hade anfört i fråga om organisationen på det konsumentpolitiska området.

Det under 2 angivna lagförslaget behandlades i ett senare betänkande.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

"I propositionen föreslås vidgade möjligheter att inom ramen för samhällets konsumentpolitik påverka företagens produktutformning och den information som företagen lämnar om sina produkter. I första hand skall verksamheten som hittills bedrivs i obundna former och bygga på resultat som kan åstadkommas på frivillig väg. Enligt propositionen bör det dock under vissa förutsättningar vara möjligt att vidta tvingande åtgärder. I detta syfte föreslås lagstiftning.

Den föreslagna lagstiftningen innebär bl. a. att näringsidkare kan åläggas att om de varor, tjänster eller andra nyttigheter som han marknadsför lämna sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Den innebär vidare att försäljning och uthyrning av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom kan förbjudas. Detsamma gäller för varor som är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål.

Såväl åläggande att lämna information som förbud mot försäljning eller uthyrning skall enligt förslaget meddelas av marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen (KO). Det förutsätts att marknadsdomstolen vid bedömningen i de enskilda fallen tar hänsyn till allmänt hållna riktlinjer som konsumentverket kan ha utfärdat men att samtidigt möjligheter skall finnas att jämka dessa med hänsyn till omständigheterna i övrigt kring den prövade marknadsföringen. Åläggande eller förbud skall normalt förenas med vite. Det föreslås att de nya bestämmelserna tillsammans med bestämmelserna i den nuvarande lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring (marknadsföringslagen) tas in i en ny, utvidgad marknadsföringslag.

I propositionen behandlas vidare gränsdragningen mellan nuvarande

KO och konsumentverket. Det konstateras att denna redan i dag är oklar och att oklarheten torde bli än större som ett resultat av den lagstiftning som förordas i propositionen. I syfte att kompetenskonflikter och dubbelarbete skall undvikas föreslås att de båda myndigheterna förs samman till en organisation benämnd konsumentverket, där chefen tillika är konsumentombudsman. Det framhålls också att en sådan lösning underlättar konsumenters och företags kontakter med ansvarig konsumentpolitisk instans.

I propositionen anges inte hur organisationen mera i detalj skall utformas. Särskilda sakkunniga skall tillkallas för att närmare överväga denna fråga. Avsikten är att den nya organisationen skall kunna underställas riksdagens prövning under våren 1976 och att den skall kunna börja fungera den 1 juli 1976.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:54 av herr Danell m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att 3 och 10 §§ i den föreslagna marknadsföringslagen fick i motionen angiven lydelse, innebärande samordning mellan marknadsföringslagen och konsumentköplagen i fråga om kravet på information om varans beskaffenhet eller användning,

2. besluta att 7 § i den föreslagna lagen om ändring i konsumentköplagen (1973:877) fick i motionen angiven lydelse, innebärande viss ändring av formell art,

3. avslå den i propositionen föreslagna sammanslagningen av konsumentverket och konsumentombudsmanämbetet,

4. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande allmänna reklamationsnämndens status och framtida ställning, dvs. att frågorna om permanent status och om fristående ställning för nämnden borde prövas,

5. besluta att principerna och riktlinjerna för utformningen av svensk varudeklaration förelades innevarande riksmöte för beslut.

1975/76:64 av herr Olsson i Järvsö (c),

1975/76:65 av herr Olsson i Järvsö (c), vari hemställts att 10 § i den föreslagna marknadsföringslagen skulle få i motionen angiven lydelse, innebärande att ansökan om förbud eller åläggande enligt marknadsföringslagens generalklausuler i fråga om information och produktsäkerhet fick göras inte endast av sammanslutning av konsumenter eller löntagare utan även av sammanslutning av näringsidkare, om konsumentombudsmannen beslutade att för visst fall ej göra dylik ansökan,

1975/76:67 av fru Frænkel (fp) och herr Jonsson i Alingsås (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

Torsdagen den
11 december 1975

Marknadsföringslag, m. m.

1. uttala att varudeklarationsarbetet borde fortsätta och begära att regeringen utfärdade närmare riktlinjer för det.
2. ge till känna vad som anförts i motionen om förbud mot produkter som var otjänliga för sitt huvudsakliga syfte.
3. besluta att 10 § marknadsföringslagen skulle ha i motionen angiven lydelse, innebärande att ansökan om förbud eller åläggande enligt marknadsföringslagens generalklausuler i fråga om information och produkt-säkerhet skulle få göras inte endast av sammanslutning av konsumenter eller löntagare utan även av enskild näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare, om konsumentombudsmannen beslutade att för visst fall ej göra dylik ansökan,
4. besluta att en särskild KO-funktion skulle organiseras inom konsumentverket.
5. besluta att antalet ledamöter i konsumentverkets styrelse utökades till elva.
6. begära att organisationskommittén fick i uppdrag att överväga hur icke avsedda verkningar av marknadsföringslagen skulle kunna undvikas.

1975/76:68 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att det i marknadsföringslagen infördes en bestämmelse enligt vilken näringsidkare ålades att rätta vilseledande uppgifter i reklam (beriktigandereklam).
2. besluta att skärpta regler infördes för tilläggs- och kombinationserbjudanden i enlighet med konsumentombudsmannens förslag om ändring av 4 § i förslaget till marknadsföringslag.
3. hos regeringen anhålla om en utvärdering av den hittillsvarande lokala konsumentverksamheten och initiativ i syfte att påskynda bildandet av lokala konsumentkommittéer samt om en prövning av frågan om ett statligt stöd till kommunerna till stöd åt denna verksamhet.

1975/76:69 av herr Sjönell m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen med tillstyrkan av propositionen 1975/76:34 angående marknadsföringslag uttalade

1. att befattningarna som chef för konsumentverket och konsumentombudsman lades på olika personer,
2. att de sakkunniga för övervägande av konsumentverkets framtida organisation skulle ha ett parlamentariskt inslag,
3. att det nya konsumentverkets styrelse fick en bred parlamentarisk sammansättning.

1975/76:70 av fru Sundberg (m) och herr Nordgren (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att den i propositionen aviserade organisationskommittén fick i uppdrag att överväga hur icke avsedda effekter av marknadsföringslagen enligt vad i motionen framhållits skulle kunna undvikas.

dels de under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:625 av herrar Nilsson i Kristianstad (s) och Karlsson i Huskvarna (s),

1975:1597 av herrar Ahlmark (fp) och Olsson i Kil (fp), vari hemställt att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle anhålla om förslag till ändrad lydelse av 2 § 1970 om marknadsdomstol m. m. av innebörd att, om marknadsdomstolens beslut innefattade tolkning av gränsdragningen mellan tryckfrihetsförordningen och annan lag, talan skulle kunna fullföljas till högsta domstolen mot beslutet i denna del, samt

1975:1613 av herr Gernandt (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande marknadsföringslagens tillämpningsområde att riksdagen skulle

a) anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 1 §,

b) avslå motionen 1975:625,

2. beträffande informationsskyldighetens omfattning att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:54 yrkandet 1 i ifrågavarande del skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 3 §,

3. beträffande produktsäkerhet att riksdagen skulle

a) anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 4 §,

b) avslå motionen 1975/76:64,

c) avslå motionen 1975/76:67 yrkandet 2 i den mån detta yrkande inte tillgodosetts genom vad i betänkandet anförts,

4. beträffande tilläggs- och kombinationserbudanden att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:68 yrkandet 2 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 8 §,

5. beträffande ansökan om förbud eller åläggande att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:54 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1975/76:65 och motionen 1975/76:67 yrkandet 3 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 10 §.

6. beträffande beriktigandereklam att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:68 yrkandet 1,

7. beträffande förslaget till marknadsföringslag i övrigt att riksdagen skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 1-5 ovan.

8. beträffande vissa verkningar av anmälan eller prövning enligt marknadsföringslagen att riksdagen skulle anta motionen 1975/76:67 yrkandet 6 och motionen 1975/76:70.

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

9. beträffande talan mot marknadsdomstolens beslut att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1597,

10. beträffande förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877), att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:54 yrkandet 2 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877),

11. beträffande parlamentariskt inslag i organisationskommittén för konsumentverket att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:69 yrkandet 2.

12. beträffande myndighetsorganisationen på det konsumentpolitiska området att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:34 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:67 yrkandet 4 samt med avslag på motionen 1975/76:54 yrkandet 3 och motionen 1975/76:69 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. beträffande sammansättningen av konsumentverkets styrelse att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:67 yrkandet 5,

b) motionen 1975/76:69 yrkandet 3.

14. beträffande allmänna reklamationsnämndens ställning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:54 yrkandet 4,

15. beträffande kommunal konsumentpolitisk verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:68 yrkandet 3,

16. beträffande varudeklarationer att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:54 yrkandet 5,

b) motionen 1975/76:67 yrkandet 1.

17. beträffande bidrag från försäkringsbolag till forskning för produkt-säkerhet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1613.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande tilläggs- och kombinationserbjudanden av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:68 yrkandet 2 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 8 § med ändrad lydelse i enlighet med av reservanten framlagt alternativt förslag,

2. beträffande ansökan om förbud eller åläggande av herrar Gustafsson i Byske (c), Petersson i Ronneby (c) och Nyquist (fp), fru Oskarsson (c) samt herr Andersson i Falun (c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:65 samt med anledning av motionen 1975/76:54 yrkandet 1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:67 yrkandet 3 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 10 § med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt alternativt förslag,

3. beträffande ansökan om förbud eller åläggande av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:54 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1975/76:65 och motionen 1975/76:67 yrkandet 3 skulle anta det i propositionen 1975/76:34 framlagda förslaget till marknadsföringslag såvitt gällde 10 § med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt alternativt förslag, innebärande att ansökan om förbud eller åläggande enligt marknadsföringslagens generalklausuler i fråga om information och produktsäkerhet fick göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare eller av näringsidkare som berördes av handlingen eller underlåtenheten, om konsumentombudsmannen beslutade att för visst fall ej göra dylik ansökan,

4. beträffande beriktiganderekklam av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:68 yrkandet 1 hos regeringen begärde att förslag till lagbestämmelse om beriktiganderekklam enligt vad reservanten anförde snarast förelades riksdagen,

5. beträffande vissa verkningar av anmälan eller prövning enligt marknadsföringslagen av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:67 yrkandet 6 och motionen 1975/76:70 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

6. beträffande talan mot marknadsdomstolens beslut av herr Nyquist (fp) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:1597 hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. i enlighet med vad reservanten anförde,

7. beträffande myndighetsorganisationen på det konsumentpolitiska området av herrar Sjönell och Petersson i Ronneby, fru Oskarsson samt herr Andersson i Falun (samtliga c) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:34 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975/76:69 yrkandet 1 samt med avslag på motionen 1975/76:54 yrkandet 3 och motionen 1975/76:67 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

8. beträffande myndighetsorganisationen på det konsumentpolitiska området av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:34 i ifrågava-

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

rande del, med bifall till motionen 1975/76:54 yrkandet 3 samt med avslag på motionen 1975/76:67 yrkandet 4 och motionen 1975/76:69 yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

9. beträffande sammansättningen av konsumentverkets styrelse av herrar Sjönell och Petersson i Rönneby, fru Oskarsson samt herr Andersson i Falun (samtliga c) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:69 yrkandet 3 och med avslag på motionen 1975/76:67 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

10. beträffande sammansättningen av konsumentverkets styrelse av herr Nyquist (fp) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:67 yrkandet 5 och med avslag på motionen 1975/76:69 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

11. beträffande kommunal konsumentpolitisk verksamhet av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:68 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

12. beträffande varudeklarationer av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:54 yrkandet 5 och med anledning av motionen 1975/76:67 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande talan mot marknadsdomstolens beslut av herr Svensson i Malmö (vpk).

Fru OSKARSSON (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 14 behandlas förslag till marknadsföringslag m. m. Förslaget upptar vidgade möjligheter att inom ramen för samhällets konsumentpolitik påverka företagens produktutformning och den information som företagen lämnar om sina produkter. Man betonar att detta i första hand skall åstadkommas på frivillig väg. I de allra flesta fall kan parterna också komma överens redan i dag; de flesta näringsidkare är angelägna att rätta till felaktigheter. I de fall där det inte går att komma överens skall man kunna vidta tvingande åtgärder. Här föreslås också en lagstiftning. Denna lagstiftning innebär bl. a. att näringsidkare kan åläggas att lämna sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt om de varor, tjänster och andra nyttigheter som man marknadsför.

Såväl åläggande att lämna information som förbud mot försäljning

eller uthyrning skall meddelas av marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen.

Vidare föreslås en sammanslagning av KO-ämbetet och konsumentverket. Anledningen till detta förslag är att det i dag är svårt att dra gränslinjer mellan KO och konsumentverket. Det kommer att bli än svårare efter det att denna lag har trätt i kraft. Man ger i propositionen inte besked om hur den nya organisationen skall utformas. Det skall särskilt tillsatta sakkunniga överväga, och de skall sedan komma med förslag till riksdagen under våren 1976.

Från centerpartiets sida accepterar vi förslaget till marknadsföringslag i stort, men vi har från vårt håll ett par motioner med förslag till vissa ändringar. Jag vill ta upp dessa synpunkter som också följs upp i reservationer till betänkandet. Det gäller motionerna nr 65 av herr Olsson i Järvsö och nr 69 av herr Sjönell m. fl.

I förslaget till marknadsföringslag föreslås i 10 §: "Fråga om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ upptages efter ansökan. Sådan ansökan göres av konsumentombudsmannen. Beslutar denne för visst fall att ej göra ansökan, får ansökan göras av sammanslutning av konsumenter eller löntagare ---."

Detta innebär att sammanslutning av näringsidkare inte kan göra ansökan om förbud eller åläggande enligt 3 § om information eller enligt 4 § om produktsäkerhet. Såsom betonas i motionen 65 och reservationen 2 är det viktigt att även dessa har möjlighet att se till att det ges ordentlig information om marknadsförda varor och att få skadebringande varor förbjudna.

Näringsidkare i en viss bransch har självfallet intresse av att branschens anseende inte skadas genom att man marknadsför sådana varor eller att någon inom branschen lämnar vilseledande information. Från konsumenthåll måste detta innebära en ökad trygghet. Därför bör sammanslutning av näringsidkare ha möjlighet att göra anmälan om förbud eller åläggande i de fall då KO inte vidtar åtgärder mot ett företag som har anmälts för att det har brutit i information eller i hänsyn till krav om produktsäkerhet. Enligt vår mening bör därför 10 § utformas så att den omfattar även sammanslutning av näringsidkare.

Reservationen 7 följer upp kravet i centermotionen 69 angående sammanslagningen av konsumentverket och KO-ämbetet. Som jag tidigare nämnt har vi inget att erinra mot en sammanslagning av dessa båda funktioner. Arbetet med konsumentfrågor kan säkert bli effektivare genom denna organisationsförändring, inte minst genom att man därmed kan undvika en hel del dubbelarbete. Även för konsumenterna innebär det en förenkling, eftersom man med nuvarande uppdelning ofta haft svårt att veta vilken myndighet man skall vända sig när man behöver hjälp till rättelse i konsumentfrågor.

Däremot anser vi att det inte är en bra lösning, om konsumentverkets chef samtidigt kommer att fungera som KO. De båda befattningarna bör läggas på olika personer, dels för att det av tradition renodlade om-

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

budsmannaämbetet inte helt skall vävas in i verksorganisationen, dels för att man genom en fördelning på två personer lättare kan behålla de nuvarande fördelarna med KO-ämbetet. De sakkunniga, som senare skall lägga fram förslag angående den nya organisationen, bör enligt vår uppfattning i sin bedömning även ta in dessa synpunkter.

Reservationen 9, som också den har sitt ursprung i motionen 69, behandlar sammansättningen av konsumentverkets styrelse. Konsumentfrågor har fått en allt större betydelse i dagens samhälle. Vi är ju alla konsumenter oavsett ålder, yrke, kön osv. och har därför alla samma intresse av dessa frågor. Som konsumenter håller vi på att lära oss att vi har möjlighet att påverka produktion och konsumtion, bl. a. genom att inte tuga still när en vara som vi köpt är undermålig i kvalitet och inte håller vad informationen lovar. Här har den konsumentpolitiska verksamheten en stor uppgift när det gäller att göra allt fler konsumenter medvetna om sina möjligheter. Detta är till nytta för både konsumenter och producenter. Den kommunala konsumentverksamhet som nu är under uppbyggnad kommer säkert att få allt större betydelse. I de flesta fall anknyts verksamheten till konsumentnämnder med parlamentarisk sammansättning.

Det är därför naturligt att det nya konsumentverkets styrelse får en bred parlamentarisk sammansättning. Den nuvarande styrelsen fyller inte detta krav. När nu verket skall omorganiseras, bör en ändring komma till stånd. Detta krav tillstyrks i reservationen 9. Jag beklagar att detta yrkande inte har fått bredare förankring i utskottet. Genom en upplutning i kammaren kring reservationen skulle detta berättigade krav kunna tillgodoses.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 7 och 9 och i övrigt till vad näringsutskottet hemställt i betänkandet nr 14.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Det ser ut som om tidtabellen för dagens förhandlingar kommer att förskjutas avsevärt, och jag föreställer mig därför att både talmannen och kammaren sätter värde på om talarna inte upprepar det som redan står att läsa i trycket utan inskränker sig till några korta kommentarer. Jag skall försöka för min del att göra så.

Av de tolv reservationer som finns fogade till betänkandet utöver ett särskilt yttrande kan man få intrycket att meningsmotsättningarna inom utskottet har varit mycket stora, men så har faktiskt inte varit fallet. Tre av reservationerna liksom det särskilda yttrandet kommer från vpk och hävdar synpunkter som är utmärkande för det partiet. Det återstår sedan nio reservationer som borgerliga representanter i utskottet har undertecknat i olika kombinationer. Ett par av dem rör procedurfrågor, t. ex. vem som skall äga talerätt, andra rör sig om organisatoriska frågor. Fru Oskarsson har varit inne på båda de ämnena.

För mig återstår att påpeka att reservationen 3, undertecknad av moderata ledamöter av utskottet, ligger mycket nära reservationen 2, som

fru Oskarsson har yrkat bifall till. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3 men deklarerar redan nu att alternativet i reservationen 2 ter sig fullt tillfredsställande och kan stödjas från moderat håll för den händelse den kommer att bli ställd mot majoritetsförslaget.

Att inte vi på moderat håll har fått stöd för tankegångarna i reservationen 5 finner jag förvånande, på samma sätt som fru Oskarsson nyss uttalade sin förvåning över att ett centerpartiförslag inte följts upp från andra partiets sida. Nog behövs det ytterligare överväganden om möjligheterna att minska risken för ekonomiskt avbräck för producenter eller marknadsförare som utsätts för obefogade anmälningar. Det tycker jag uppriktigt sagt att man borde kunna vara med om från andra håll. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5, där tyvärr moderaterna har blivit ensamma.

Både centerpartiet och vi moderater ställer oss, som fru Oskarsson sade för sitt partis räkning nyss, skeptiska till den personunion som föreslagits mellan uppgiften att vara chef för konsumentverket och uppgiften att vara konsumentombudsman. Propositionens idé har förts fram först efter det att de olika förslagen hade varit ute till remissbehandling och har alltså inte kunnat kommenteras av sakkunniga instanser. På moderat håll vill vi ge tillfälle till ett samrådsförfarande och avstyrker, som vi säger, i dagens läge propositionens organisationsförslag. Detta sker i reservationen 8, till vilken jag också ber att få yrka bifall.

Slutligen har vi reservationen 12. Den innebär ett varningens ord. Alla är vi naturligtvis medvetna om att information är en god sak och att tillsyn av att informationen är korrekt också är en god sak. Men konsumentens valmöjligheter får inte beskäras för hårt genom att myndigheter tar på sig att dra slutsatserna av innehållsdeklarationerna och bygga ut dem till bruksinriktade varudeklarationer. Vart en sådan utveckling kan leda, är det skäl att söka skaffa sig en uppfattning om.

Till yrkandet i reservation 12 ber jag att få yrka bifall.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Vid skilda tillfällen har folkpartiet i riksdagen föreslagit obligatorisk varudeklaration, en särskild lag om produktsäkerhet samt regler för mer informativ reklam. Syftet med dessa förslag har varit dels att ge konsumenterna mer saklig och lättillgänglig information som underlag för deras beslut, dels att understryka att det är konsumenterna själva som skall bestämma vad de vill köpa och hur de vill disponera sina pengar för olika ändamål. Vi hälsar nu med tillfredsställelse de vidgade möjligheter som förslaget om marknadsföringslag ger att i konsumentpolitiskt intresse påverka företagens produktutformning och den information som företagen lämnar om sina produkter. I första hand skall självfallet den frivilliga vägen beträdas och tvingande åtgärder tillgripas endast då inga andra medel står att finna.

Även om sålunda förslaget i stort kan accepteras har vi i en folktimotion 67 av fru Frænkel och herr Jonsson i Alingsås framfört syn-

punkter av främst organisatorisk och behandlingsmässig natur och i anslutning härtill lagt några ändringsförslag.

Även i denna del har vi anledning att med tillfredsställelse konstatera att utskottets majoritet på några, som vi anser, väsentliga punkter biträtt våra intentioner och förslag. Detta gäller i första hand frågan om inrättande av en särskild KO-enhet inom konsumentverket. I andra frågor åter har utskottsskrivningen inte möjliggjort ett instämmande från vår sida, utan resulterat i några reservationer.

I ytterligare en folktopimotion, av herrar Ahlmark och Olsson i Kil, nr 1597 har frågan om rätt till fullföljd mot avgörande av marknadsdomstolen aktualiserats – närmast avseende *gränsdragningen* mellan tryckfrihetsförordningen och marknadsföringslagen. Utifrån behandlingen av det bekanta löpsedelsfallet, tidningen *Helg-Extra*, i vilket marknadsdomstolen ansåg sig ha behörighet att utdöma visst vite, föreslår motionärerna att i dylika fall, i vilka tryckfrihetsrättsliga principer kan vara involverade, bör en möjlighet öppnas att fullfölja talan till högsta domstolen.

Det är i och för sig riktigt som utskottsmajoriteten anfört att sedan motionen väcktes har rättsläget klarnat betydligt genom att resning beviljats av HD i det berörda fallet, och genom att massmedieutredningen utförligt behandlat löpsedelsfallen. Utrymmet för tveksamhet har med andra ord kraftigt reducerats. Kvar står emellertid att i undantagsfallen måste även framdeles resningsinstitutet tillgripas för att rättelse skall kunna ernås. Det är klart otillfredsställande.

Egentligen sätter Jörn Svensson i sitt särskilda yttrande fingret på den ömma punkten, då han pekar på att behörighetsproblemet borde komma in som en första, klart avgränsad punkt då marknadsdomstolen går till huvudförhandling, på samma sätt som kan ske vid förhandling inför allmän domstol enligt rättegångsbalkens 10 kap. 17 §. En motsvarande bestämmelse saknas som vi vet i marknadsdomstolslagen. Jag har personligen stor sympati för att man prövar möjligheten att införa en dylik behörighetsregel även på det nu behandlade domstolsområdet, men jag inser, herr talman, samtidigt att det inte kan låta sig göras i detta sammanhang. Det är också klart att man inte helt kan avgränsa behörighetsproblemet från en bedömning av de materiella omständigheterna i fallet. I avbidan på att behörighetsfrågan kan aktualiseras på annat sätt anser jag det klart otillfredsställande att en så extraordinär åtgärd som resning skall vara det enda korrektivet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 6, innebärande att förslag utarbetas av regeringen i syfte att öppna en möjlighet att fullfölja ett i marknadsdomstolen anhängiggjort ärende till högsta domstolen i de fall tryckfrihetsrättsliga principer är berörda.

När det gäller frågan om den s. k. subsidiära talerätten, dvs. fall då enligt vår mening såväl konsumenter som näringsidkare bör kunna få gå till marknadsdomstolen, då KO inte vidtagit önskvärd åtgärd mot ett företag som anmälts för att ha brustit i information eller i hänsyn till krav på produktsäkerhet etc., noterar jag att utskottsmajoriteten på

denna punkt har ett försvar för propositionens begränsning till talerätt enbart för konsumenter, som jag faktiskt inte begriper. Helt kort och gott hävdar utskottet: "Bestämmelserna om informationsåläggande och om förbud mot skadliga och otjänliga varor motiveras uteslutande av konsumenternas intressen." Därför skulle enligt utskottsmajoriteten intet skäl föreligga för en utvidgning av talerätten till näringsidkarna. Men som motionärerna framhållit måste det ligga ett stort värde däruti – det framhölls också av fru Oskarsson tidigare – att även näringsidkare, i omtanke om branschens anseende och i självsanerande syfte, därmed också tillgodoseende konsumentintressena, får en möjlighet att för marknadsdomstolen anmäla ett otillfredsställande förhållande. Jag menar alltså att det finns ett klart konsumentintresse av att näringsidkare ges möjlighet till subsidiär talerätt.

Jag har svårt att se några nackdelar av ett sådant system. Kan man möjligen hysa farhågor för att en sådan utvidgning på något sätt skulle kunna tänkas utnyttjas i konkurrensbegränsande syfte? Tanken är långsökt och jag kan, som sagt, inte se annat än möjligen en mycket snäv uppfattning om vad som i det här hänseendet skulle kunna anses vara ett konsumentintresse.

Jag ber alltså, herr talman, att i denna del få yrka bifall till reservationen 2.

Då det slutligen på reservationssidan gäller frågan om sammansättningen av konsumentverkets styrelse kan jag i och för sig inse lämpligheten av att spørsmålet närmare utreds av den s. k. organisationskommittén. Å andra sidan skulle det redan nu vara av visst värde med en riksdagens viljeyttring med avseende på styrelsens storlek och sammansättning, utan att man därmed specialdestinerar alla platserna. Så långt borde man kunna sträcka sig att man förordar en utökning av ledamotsantalet och att man uttalar att en representant för handelns intressen i varje fall borde beredas plats i styrelsen.

I det syftet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 10.

Sammanfattningsvis: De gjorda reservationerna reducerar verkligen inte vår allmänna tillfredsställelse med förslaget i övrigt. Vi konstaterar att folkpartiets motionskrav i betydande utsträckning på det ena eller andra sättet tillgodosetts. Det gäller, som jag inledningsvis nämnde, i första hand inrättandet av den särskilda KO-enheten inom verket; därmed överför man från den gamla ordningen KO-ämbetets goodwill och den rättssäkerhetsgaranti som låg och ligger i enhetens självständighet. Det gäller också tillmötesgåendet i skrivningen om förutsättningarna för ingripande mot otjänliga varor, innebärande att otjänligheten skall vara otvetydigt belagd, och det gäller förbättringen av varudeklarationssystemet.

Därmed ber jag, herr talman, att med undantag för de frågor, i vilka jag uttryckligen har reserverat mig, få yrka bifall till utskottsförslaget.

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Först vill jag vända mig till herr Regnéll, som säger att vpk:s reservationer är utmärkande för det partiet. Ja, skillnaden är den att vpk företräder konsumenterna medan herr Regnélls parti tar ställning för näringslivets intressen.

Vpk är i stort överens om de förslag som framställts i propositionen 1975/76:34 i anslutning till marknadsföringslagen. Förslaget innebär utan tvivel ett steg i rätt riktning, som medför ökade möjligheter för konsumenterna till information och kontroll över inköpta varor.

Men jag och några medmotionärer har ändå i motionen 68 till detta betänkande gjort vissa randanmärkningar och förslag till en skärpning av lagen.

Som en första anmärkning tycker vi att det är svårt att förstå att departementet och sedan även utskottets majoritet är så försiktiga i sina skrivningar på områden som för konsumenterna har en avgörande betydelse, om de verkligen skall kunna föra talan mot producenter och företag. Här behövs enligt vår mening en skärpning i lagtexten så att det klart framgår vilken rätt jag som konsument har.

Första frågan gäller tilläggs- och kombinationserbjudanden. Finansminister Sträng sade i debatten om den ekonomiska politiken i går att han ansåg konsumenterna så medvetna att de inte köper prylar som de inte vill ha. Men är det så verkligheten ser ut? Jag är ganska övertygad om att i varje hushåll finns prylar och apparater av olika slag, köpta i hastigt mod under påverkan av reklam eller fingerfärdiga demonstratriser. Pylar som aldrig kommer till användning därför att de inte fungerar i ett vanligt hushåll. Det kan vara just tilläggs- eller kombinationserbjudanden. För konsumenten har ett sådant erbjudande inget som helst värde. Men hur skall det kunna bevisas? Varorna kan i det här fallet ha ett alldeles uppenbart samband.

Säkert har konsumentombudsmannen haft många exempel på svårigheter att komma till rätta med bedömningar av det här slaget, svårigheter som ligger till grund för KO:s förslag till skärpning av lagtexten i den delen.

Jag vet inte vad handelsministern menar med att tillräcklig praxis inte föreligger för en förändring i den bestämmelsen. För oss är det klart, vilket vi också sagt i motionen, att det inte finns någon anledning att vid inköp av en vara också köpa en tilläggsvara, även om det sker till ett tillfälligt lägre pris. Det blir slutligen alltid konsumenterna som får betala alla tillfällighetspriser. Därför har vi också föreslagit, i likhet med KO, att den något luddiga texten i regeringens förslag utgår.

Jag vet inte för vilken gång i ordningen vi tagit upp frågan om reklamen. Det finns två olika uppfattningar om vilket syfte reklamen har i vårt samhälle. Vad producenter och företag har för uppfattning klargörs inte minst i dessa dagar. Den stora köprushens tid är månaden före jul. En del branscher har 70 % av sin årsomsättning koncentrerad till denna månad. Det finns inga sakliga skäl för människor att köpa just då. Jul-

köpen är ett tecken på att köpare drivs av en rad andra motiv än de rationella behoven. Reklam och marknadsföring har en stor påverkan. Vi köper nu, trots att vi vet att vi kan köpa en stor del av samma varor till ett lägre pris och under lugnare förhållanden de första månaderna på året. Helger, Fars och Mors dagar används i kommersiellt syfte för en ökad köpaktivitet.

Vårt parti kan bara godkänna den reklam och marknadsföring som har till syfte att ge konsumenten information om en varas funktion och användbarhet. KO har föreslagit att marknadsföringslagen skall kompletteras med en bestämmelse som gör det möjligt att ålägga näringsidkare att beriktiga vilseledande uppgifter i marknadsföringen genom s. k. beriktigandereklam. Även reklamutredningen har varit inne på samma fråga.

Vi tycker det borde vara en självklar rättighet för konsumenten att kräva att vilseledande reklam dementeras. Vi tror inte i likhet med handelsministern att de nya reglerna om produktinformation undanröjer några av de skadeverkningar, och jag till tillägga onödiga utgifter, som åsamkas genom ovederhäftig reklam. Så länge vi har ett system där all produktion är inriktad på vinst och profit uppfylls inte förutsättningen att konsumenternas behov frivilligt sätts i förgrunden av näringsliv och företag. Lagstiftning är därför nödvändig.

Att vi i detta sammanhang tagit upp den lokala konsumentverksamheten beror på att inga lagar eller avtal är tillräckliga om de inte når ut till den som skall skyddas av lagtexten. Det hjälper inte att ha en aldrig så väl fungerande central organisation. Den kan i alla fall bara ta hand om de mer principiella problemen, som naturligtvis inte är oväsentliga. Jag vill här gärna ge konsumentombudsmannens insatser på detta område ett erkännande.

Redan den utredning som låg till grund för proposition 1972:33 kände behovet och tänkte sig en utbyggnad av den samhälleliga konsumentverksamheten över hela landet; lokala konsumentnämnder skulle tillsättas inom kommunerna. Så har inte skett i någon större utsträckning. Konsumentverksamhet är inte något som kommunerna prioriterar i budgetbehandlingen. Därför missas mycket av upplysning och information då det gäller vardagskonsumtionen, som är den viktigaste när det är svårt att få hushållskassan att räcka till. En information skulle påtagligt kunna förbättra många familjers och enskildas levnadsstandard.

Alla utredningar, all statistik och erfarenhet på detta område visar att de s. k. resurssvaga, som bäst behöver stöd och information, är mindre mottagliga och inte nås av personliga råd. Resurssvag är inte bara den som är fattig; det är också den som inte har tid eller förmåga att reda på hur man gör de förnuftigaste inköpen. Resurssvaga är alla de som av olika anledningar inte rätt kan förstå eller tolka varudeklarationer, testresultat och jämförelsepriser eller inte kan värja sig mot den reklam och marknadsföring som vi ständigt överöses med. Det är detta man behöver hjälp med ute på fältet, en hjälp som bara kan ges lokalt.

Stockholms hemkonsulenter, som bl. a. svarar för den lokala verksamheten i Stockholm, säger att de under verksamhetsåret 1974 gav sådana personliga råd till konsumenter per telefon 20 905 gånger och vid besök 35 348 gånger. De säger vidare att den personliga rådgivningen säkert kommer att bli ännu mer omfattande när de får sina nya lokaler i ett av höghusen i Hötorgscity.

En av de kommunala konsumentsekreterare som tjänstgör på deltid i en av Stockholms förortskommuner säger sig inte räkna till för det behov som finns, särskilt när det gäller den personliga rådgivningen. Hon säger att hon upplever det som ett svek från regeringen att inte lagstifta och inte ge ekonomiskt stöd till denna verksamhet. Vi stöder hennes uppfattning. Staten måste ta ett större ansvar på det här området.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 4 och 11 av herr Svensson i Malmö till näringsutskottets betänkande nr 14.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Herr Regnéll uttryckte i sitt anförande förhoppningen att de som tänkte delta i den fortsatta debatten skulle begränsa sig och inte upprepa vad som står i utskottets handlingar. Jag har faktiskt funderat på om jag inte skulle följa herr Regnélls rekommendation, med tanke på den förskjutning som skedde i den tidigare debatten. Å andra sidan har jag sett att mina föregångare här i talarstolen inte har begränsat sig tidsmässigt. Jag beklagar att jag alltså inte kan följa herr Regnélls rekommendation. Jag kommer också självfallet att upprepa något av vad som står i det material som vi har arbetat med – det skulle ju vara märkligt om jag inte gjorde det.

Vi har i Sverige sedan länge haft ett system med en ganska vidsträckt näringsfrihet, konkurrensfrihet och avtalsfrihet. För att detta system skall kunna fungera tillfredsställande krävs att företagen inte utnyttjar sin handlingsfrihet på ett sätt som är till skada för konsumenterna. I dag råder väl inga delade meningar bland vare sig konsumenter eller näringsidkare om det angelägna i att även motverka missbruk. Vi vet också att såväl näringslivets egna organisationer som olika konsumentorganisationer deltar aktivt i detta arbete. Men ändå är det klart att huvudansvaret för att näringsverksamheten bedrivs i former som inte strider mot konsumenternas intressen skall ligga på det allmänna. Samhället måste därför bedriva en aktiv konsumentpolitik.

Efter insatser från samhällets sida dels i fråga om konkurrens- och prisövervakning, dels genom undersökning av varors egenskaper, vilken med säkerhet gynnat konsumenterna, restes i slutet av 1960-talet kravet på en samlad målsättning från samhällets sida inom hela konsumentområdet. Lagstiftningen om otillbörlig marknadsföring och bildandet av konsumentombudsmanämbetet blev också nya viktiga inslag i det konsumentpolitiska arbetet i början av 1970-talet. Genom tillkomsten av konsumentverket år 1973 kunde samhället samordna de personella och ekonomiska resurserna för att driva den s. k. nya konsumentpolitiken.

I första hand har denna politik syftat till att ytterligare stärka konsumenternas ställning på marknaden, inte minst genom att skapa allt bättre informationskanaler. Med stöd av marknadsföringslagen kan näringsidkare som vidtar en marknadsföringsåtgärd som är otillbörlig mot konsumenterna eller mot annan näringsidkare förbjudas att fortsätta med sådan hantering. Detta förbud meddelas av marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen. Jag tycker att det är glädjande att flertalet av dessa ärenden har kunnat klaras upp genom frivilliga utfästelser från näringsidkarnas sida.

En kort kommentar till vad fru Nordlander var inne på i sitt anförande. Hon framställde det som om vi levde i ett samhälle där näringsidkarna då de saluför sina produkter närmast är ute för att försöka vilseleda människorna. Den inställningen har inte jag. De flesta är seriösa näringsidkare och ger en i alla avseenden godtagbar information.

Konsumentverket har till uppgift att bl. a. försöka påverka producenter, distributörer och marknadsförare att anpassa sin verksamhet efter konsumenternas behov, att främja en produktutveckling som främst tjänar konsumenternas intressen och att verka för att informationen blir ändamålsenlig, bl. a. genom att uppmuntra användning av varudeklaration.

I propositionen 1972:33 om inrättande av konsumentverket framhölls att det var naturligt att i första hand försöka åstadkomma resultat genom ett frivilligt samarbete med producenterna i obundna former. Först om det visade sig omöjligt att på detta sätt tillvarata väsentliga konsumentintressen skulle andra former övervägas. Propositionen 1975/76:34 med förslag till marknadsföringslag innebär nu bl. a. att näringsidkare skall kunna åläggas att lämna information om produkter som han marknadsför och som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, liksom om försäljning och uthyrning av varor, som på grund av sina egenskaper kan förbjudas. Såväl åläggande att lämna information som förbud mot försäljning eller uthyrning skall meddelas av marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen.

Herr talman! Det är på grundval av fyra olika förslag – från varudeklarationsutredningen, reklamutredningen, konsumentombudsmannen och konsumentverket – som det nu föreslås en utvidgning av den lagstiftning som ligger till grund för producentpåverkande åtgärder. I fortsättningen blir det således möjligt att med stöd av en generalklausul ålägga näringsidkare att lämna sådan produktinformation som är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Vidare blir det i fortsättningen möjligt att med stöd av generalklausul förbjuda näringsidkare att saluhålla eller hyra ut varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom eller varor som är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål.

Lagstiftningen bygger på förutsättningen att resultat i allmänhet skall kunna åstadkommas genom frivilliga överenskommelser och utfärdade riktlinjer. Möjligheten att vidta tvingande åtgärder skall vara ett komplement till denna verksamhet. Jag vill alldeles särskilt understryka att

denna lagstiftning bygger först och främst på frivilligheten – genom frivilliga överenskommelser i samarbete skall man nå det mål man här har. Jag vill gärna uttala den förhoppningen att det i fortsättningen kommer att bli som hittills – att man skall få möta ett seriöst intresse från näringsidkarna på den här punkten. Jag har stora förhoppningar om att detta kommer att bli fallet.

I propositionen tar man upp den viktiga frågan om gränsdragningen mellan KO-ämbetet och konsumentverket. Man kan konstatera att gränsen i dag är tämligen oklar. Den torde bli ännu oklarare genom den föreslagna lagen. Därför föreslås, som fru Oskarsson talade om, nu att de båda myndigheterna förs samman till en organisation, benämnd konsumentverket. Chefen för det skall vara konsumentombudsmannen.

Jag vill gärna erkänna att det varit glädjande att se att denna konsumentpolitiska proposition har fått ett mycket positivt mottagande – även från kommunisterna, vilket fru Nordlander tidigare har påpekat.

Förslagen i motionerna, av vilka de flesta återfinns som reservationer, gäller till stor del endast detaljändringar i eller tillägg till lagstiftningen. Övriga yrkanden gäller i huvudsak organisatoriska frågor. Jag vill nu gå över till att något kommentera dessa reservationer.

I reservationen 1 vid näringsutskottets betänkande 1975/76:14, som är undertecknad av vpk-representanten i utskottet, tillstyrks det i motionen 68 framställda yrkandet om skärpta regler rörande tilläggs- och kombinationserbjudanden. Jag vill säga till fru Nordlander att även utskottsmajoriteten delar den meningen att varor och tjänster skall marknadsföras på ett sådant sätt, att konsumenterna skall kunna göra sina inköp på så rationella grunder som möjligt.

Ett flertal remissinstanser har sagt att den av lagstiftaren eftersträfvade saneringen på området torde kunna ske med stöd av marknadsföringslagen i dess nuvarande lydelse. Just nu föreligger det inga skäl som talar för en längre gående sanering. Detta är också en uppfattning utskottet delar. Vi tycker dessutom att vi är i gott sällskap när vi har departementschefen bakom oss.

Jag kommer sedan över till reservationerna 2 och 3. Här kan man först konstatera att det föreligger borgerliga motioner med förslag om vidgning av den sekundära talerätten för näringsidkare. Vidare vill jag erinra om att lagen om otillbörlig marknadsföring innehåller regler om sekundär talerätt. Det är nämligen på det sättet att om KO beslutar att inte föra ett ärende vidare till marknadsdomstolen, får sammanslutning av konsumenter och löntagare eller näringsidkare föra ärendet till domstolen. I andra fall, dvs. när det gäller bestämmelserna om information och produktsäkerhet, skall initiativet endast tillkomma konsumenter eller löntagare.

I reservationen 2 av centerpartiets och folkpartiets företrädare i utskottet, vilken fru Oskarsson tidigare berört, föreslås att talerätten utökas till att även gälla sammanslutning av näringsidkare.

I reservationen 3 av moderata samlingspartiets och folkpartiets repre-

sentanter i utskottet yrkar man på ytterligare en vidgning av talerätten till att gälla inte bara för sammanslutning av näringsidkare utan också för enskild näringsidkare. Utskottsmajoriteten har den bestämda uppfattningen att reservanternas förslag i stor utsträckning strider – jag hävdar det – mot själva grundtanken i propositionen, nämligen att på ett tillfredsställande sätt tillvarata konsumenternas intressen. Vid en fortsatt debatt i fråga skall jag ta mig friheten att läsa upp den första paragrafen i marknadsföringslagen, där målsättningen är fastslagen.

I reservationen 4 av vpk:s representant i utskottet föreslås att marknadsföringslagen kompletteras med bestämmelser om beriktigandereklam. I reservationen förs fram ett yrkande av fru Nordlander, som hon tidigare pläderat för. Utskottsmajoriteten räknar med att frågan om beriktigandereklam kommer att diskuteras i samband med beredningen av massmedieutredningens grundlagsförslag. Jag tror, fru Nordlander, att den nya konsumentpolitik som vi nu kommer att föreslå skall medverka till att vi får möjligheter att undanröja åtskilliga av de problem som fru Nordlander här har aktualiserat.

I reservationen 5 har moderata samlingspartiets företrädare föreslagit att den organisationskommitté som skall utarbeta förslag till konsumentverkets organisation även skall pröva hur näringsidkares intressen, vid anmälan till konsumentombudsmannen, skall skyddas. Vi framhåller i betänkandet att vi anser att detta är ett allmänt problem vid rättstillämpningen. Det gäller alltså inte bara just sådana situationer som uppkommer i detta sammanhang. Det är också en pressetisk fråga. Vi tycker inte att vi kan medverka till någon lösning inom ramen för marknadsföringslagen.

I reservationen 6, som är undertecknad av folkpartiets representant i utskottet, begärs att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till sådan ändrad lydelse av 2 § i lagen om marknadsdomstol, att det i ärenden om förbud enligt marknadsföringslagen öppnas möjligheter att när tryckfrihetsmålsrättsliga principer berörs fullfölja ärendet till högsta domstolen.

Herr Nyquist har tidigare i sitt anförande här framhållit att det har hänt någonting på detta område som gör att själva rättsläget som sådant har klarlagts. Vad jag då hänvisar till är naturligtvis det beslut som högsta domstolen i november i år fattade. Dessutom har massmedieutredningen behandlat den aktuella gränsdragningsfrågan på ett klagörande sätt och även angivit mycket starka begränsningar för ingripanden. Det är alltså mot denna bakgrund som utskottet anser att riskerna för att den berörda gränsdragningsfrågan skall komma att vålla problem har väsentligt minskat.

När det sedan gäller en annan central och viktig fråga, nämligen själva myndighetsorganisationen, har i tre motioner lämnats förslag till frågans lösning.

I motionen 1975/76:69 av herr Sjönell m. fl. – som fru Oskarsson här har talat för tidigare – föreslås att KO-ämbetet och konsumentverket

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

skall sammanslås men ha skilda befattningshavare. Förslaget har följts upp i reservationen 7. I motionen 1975/76:54 av herr Danell m. fl. – som herr Danell här tidigare har talat för – yrkas avslag på den föreslagna sammanslagningen av konsumentverket och KO-ämbetet. Motionärerna anser vidare att organisationskommittén bör ges frihet att utarbeta förslag till framtida organisationsformer. Förslaget är uppföljt i reservationen 8.

Slutligen har fru Fränkel och herr Jonsson i Alingsås i motionen 1975/76:67 föreslagit att en särskild KO-funktion skall organiseras inom konsumentverket.

Jag vill säga att utskottet här ansluter sig till den uppfattningen att redan nu gällande gränsdragningsproblem motiverar att en sammanslagning kommer till stånd mellan konsumentverket och KO. Utskottet har vidare den åsikten att chefen för den sammanslagna organisationen skall vara konsumentombudsmannen och att han självfallet samtidigt skall bära ansvaret för uppgiften att föra talan inför marknadsdomstolen.

Här kan man säga att det har blivit en kompromiss, där utskotts-majoriteten stöder förslaget i den motion som jag tidigare har talat om och som handlar om att inrätta en särskild KO-enhet inom konsumentverket.

Herr Regnell påpekade tidigare att det inte var riktigt att göra en sådan sammanslagning, eftersom denna fråga inte hade varit ute på remiss hos sakkunnigt folk – så uppfattade jag det. Jag har naturligtvis följt vad de som är engagerade inom detaljhandeln har att säga i frågan. Det är ju mer än några andra dessa som är sakkunniga beträffande själva problematiken. I tidningen Köpmannen sägs det bl. a.: "Regeringens beslut att slå samman Konsumentombudsmannen och Konsumentverket till ett enda verk under nuvarande KO:s Sven Heurgren, ledning har uppenbara fördelar. Sammanslagningen motiveras med att gränsdragningen mellan de bägge konsumentvårdande myndigheterna är oklar." Jag tycker detta är ett bra exempel på vilken uppfattning de har som är engagerade inom detaljhandeln och har erfarenheter från denna i sakfrågan; de stöder ju utskottsmajoriteten.

I motionen 1975/76:69 föreslås att riksdagen skall uttala att konsumentverkets styrelse i fortsättningen får ett brett parlamentariskt inslag, och i motionen 1975/76:67 föreslås att styrelsen utökas från nio till elva ledamöter, varvid en av de nytillkommande bör företräda handeln. Dessa motioner har också följts upp i reservationerna 9 och 10.

Utskottet har den meningen att frågan om styrelsens sammansättning klart hör ihop med organisationsfrågorna, som riksdagen skall behandla till våren. Det finns därför ingen anledning att i dag göra något uttalande i den frågan.

Sedan kommer jag över till reservation 11, som fru Nordlander tidigare har talat om. Den bygger på motion 1975/76:68, där det föreslås att den lokala konsumentverksamheten skall utvärderas och vidare att initiativ skall tas i syfte att påskynda bildandet av lokala konsumentkommittéer.

Jag är ganska övertygad om att det inte råder några delade meningar om att den lokala konsumentpolitiska verksamheten är en grundläggande förutsättning för konsumentpolitiken som helhet. Men jag vill ändå erinra fru Nordlander om att riksdagen den 14 maj i år – alltså för knappt sju månader sedan – antog riktlinjerna för den lokala konsumentpolitiken. I vetskap om att konsumentverket mycket aktivt följer utvecklingen och på alla sätt stöder kommunernas arbete inom den lokala konsumentpolitiken, bl. a. genom rådgivning, information och utbildning, anser vi inom utskottsmajoriteten att det bör gå betydligt längre tid innan man kan företa någon utvärdering. Och i sak är ju situationen den, fru Nordlander, att i och med det beslut som fattades i maj månad överlämnade riksdagen ansvaret till kommunerna för att bygga ut den lokala konsumentpolitiken. Jag är säker på att det ansvar som kommunerna här har påtagit sig kommer de också att förvalta på ett riktigt sätt.

Slutligen vill jag ta upp frågan om det kommande varudeklarations-systemet, som behandlas i reservation 12 och som herr Regnell tidigare har berört.

Det gäller här i första hand frågan om principer och riktlinjer för VDN-arbete. Genom den nya lagstiftningen får VDN och märkning med säkerhet en delvis ny roll. Utskottet delar handelsministerns uppfattning att ansvaret för produktutveckling och produktinformation först och främst måste åvila företagen själva. Det kan knappast heller vara möjligt eller lämpligt att inom överskådlig framtid ta fram riktlinjer för alla de produktområden där konsumentsynpunkter erfordras. Men självfallet förutsätter utskottet att konsumentverket fortsätter med sitt arbete att förbättra varudeklarationssystemet och att regeringen fortlöpande följer arbetet på detta område.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 14 på samtliga punkter.

I betänkande nr 13 behandlar näringsutskottet motionen 1975:1676 av fru Ström m. fl. Med hänvisning till vad utskottet anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan även i detta betänkande.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist säger att näringslivet inte är ute för att lura människor och det gäller kanske bokstavligen. Men näringslivet gör i alla fall väldigt stora ansträngningar för att lura människor att köpa saker som de inte behöver.

TCO ger i sitt familjepolitiska program en verklighetsbeskrivning av konsumentpolitiken. Man säger bl. a.:

”Konsumentens resurser av pengar, kunskaper, krafter och tid är alla mycket knappa och kräver god hushållning. Konsumenter och företag är styrkemässigt således mycket ojämlika. Företagen blir allt större ekonomiska enheter, ofta med multinationell räckvidd. Den enskilde konsumenten är en anonym person, vitt skild från kunden i kvartersbutiken.

Företaget besitter stora kunskaper i form av tekniker, marknadsförare, reklamfolk, jurister, ekonomer m fl. Medan företaget kan utnyttja stor-driftens fördelar, arbetar hushållen i en extrem smådriftsform."

Det är en riktig beskrivning. Vidare säger man: "Ett viktigt instrument för att stärka konsumentens ställning är lagstiftning."

Man har också reformförslag:

"Konsumentpolitiken bör speciellt inriktas på grupper som är ekonomiskt, socialt och utbildningsmässigt eftersatta

Kommunala konsumentnämnder bör inrättas i alla kommuner

Lagstiftning som grund för ökad produktsäkerhet

Lagstiftning som möjliggör ingripanden mot produkter som är otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål".

Vpk vill gärna medverka till ökad facklig aktivitet för dessa krav.

Till sist: Jag delar inte herr Blomkvists optimism i fråga om näringslivets villighet att sätta konsumenten i centrum. Men om herr Blomkvists optimism inte visar sig vara befogad, så hoppas jag att vi gemensamt kan komma tillbaka med skärpta krav i den riktning som vpk har föreslagit.

Fru OSKARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist talade om reservationen 2 vid betänkandet nr 14 och sade att han ville läsa upp 1 § i marknadsföringslagen. Jag är väl medveten om vad den paragrafen säger. Men jag kan inte se annat än att den möjlighet som vi i denna reservation vill ge sammanslutning av näringsidkare kommer att gynna konsumenterna. Det är meningen att detta skall vara något som man skall kunna använda näringsidkare emellan, utan det skall kunna ges möjligheter för branscher att inom sina områden verka för en sanering där sådan behövs, och denna sanering skall då kunna gynna konsumenterna.

När det gäller reservationen 7 vill jag säga att vi har ingen annan uppfattning än herr Blomkvist i fråga om sammanslagningen av KO och konsumentverket. Men vi tycker att de synpunkter som vi har fört fram i reservationerna 7 och 9 skulle, som en viljeyttring från riksdagen, skickas med till de sakkunniga som skall se på dessa frågor och lägga fram förslag till våren.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inget missförstånd skall uppstå vill jag gärna säga att jag har den uppfattningen att seriösa näringsidkare icke använder en marknadsföring som syftar till att vilseleda eller på något sätt försätta konsumenterna i en sämre ställning.

Men jag har full vetskap om att det finns företagare som inte har det ansvaret, och det är ju därför, fru Nordlander, som vi nu har fått förslag till den nya marknadsföringslagen. Erfarenheterna har visat att det ändå på vissa punkter måhända krävs ytterligare insatser för att ge dessa näringsidkare besked om att de får ändra sin marknadsföring och

sin produktutveckling.

Jag har alltså ganska stora förhoppningar om att den största delen av näringsidkarna, om de kommer i en sådan situation, genom frivilliga överenskommelser skall nå fram till ett sådant resultat som de konsumentpolitiska myndigheterna, som handlägger dessa ärenden, vill åstadkomma.

Jag är övertygad om att jag och fru Nordlander, ifall det skulle visa sig att de föreslagna åtgärderna inte skulle ge resultat, har gemensamma intressen att åstadkomma förbättringar.

Jag måste säga till fru Oskarsson att lagens syfte är ändå att tillgodose konsumentintressen. Låt mig läsa upp 1 §, som jag uppfattar som en målsättning:

”Denna lag har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.”

Här talas det alltså om att intressenterna i första hand är konsumenterna. Det är därför som vi har fått denna lagstiftning.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 14 tyder på att beslutet om marknadsföringslagen senare i dag kommer att fattas under stor uppslutning. Det är glädjande, och det befriar väl också mig från att gå djupare in i ämnet. Vad som finns att säga har ju på ett utmärkt sätt utvecklats av herr Blomkvist och andra. Jag vill bara göra ett par allmänna reflexioner, eftersom det ändå rör sig om en rätt betydelsefull proposition.

Låt mig först säga att vi har två huvudsyften med propositionen om marknadsföringslag. Det ena är att få till stånd en lagstiftning som ger möjlighet att skaffa fram bättre produkter och mer information om produkterna i reklamen. Det andra syftet är att skapa en sammanhållen och effektiv organisation som kan hantera den nya lagstiftningen. Trots att det inte ens har förflutit tre år sedan konsumentverket startade sin verksamhet vågar vi nu ta steget att förändra organisationen. Vi gör det i medvetande om att verkets organisation, trots den korta tiden, nu har nått en sådan stabilitet och styrka att man kommer att klara organisationsförändringen.

De olika verksamheter som konsumentverket övertog från sina föregångare har på ett smidigt sätt kunnat sammanfogas i en enhetlig organisation. Verket har tagit upp nya verksamhetsfält och utvecklat sitt revir över huvud taget. Resultat har verket kunnat åstadkomma, trots att man varit tvungen att arbeta enbart med frivilliga överenskommelser med näringslivet. Vid alla jämförelser mellan konsumentombudsmannen och verket skall man ha klart för sig, att konsumentombudsmannen visserligen har haft mycket små resurser, men han har haft en effektiv lagstiftning att använda som instrument. Verket har haft litet större personalresurser men har fått utreda och sedan söka sig fram på den frivilliga

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

överenskommelsens väg utan att ha tillgång till det instrument som en lag kan utgöra.

De resultat som verket har nått grundar sig på en omfattande kunskap om konsumenters och hushålls förhållanden och om marknadens utbud. Där verket riktar sig till konsumenter med viss information eller försöker påverka producentsidan i någon viss riktning är syftet ofta att nå en mera långsiktig effekt beträffande något väsentligt konsumentproblem. Det ligger i sakens natur att effekterna av detta arbete, där fogandet av den ena lilla biten till den andra skall skapa en helhet, är svåra att mäta.

Nu kommer vi alltså att föra samman verket och KO i en gemensam organisation, och den nya organisationen skall i princip ha samma fördel som KO hittills har haft, att också kunna utnyttja en lag som är skapad för verkets uppgifter. Om verket inte kan åstadkomma frivilliga uppgörelser på producentsidan skall verket i sista hand kunna utnyttja marknadsdomstolens möjligheter att agera och framtvunga viss information i reklam och annat eller förbjuda särskilt olämpliga produkter. Med de erfarenheter vi har från såväl KO som verket tror jag att det nya systemet skall kunna fungera hyggligt.

Om propositionen vill jag också i mer allmänna termer säga, att vad vi nu gör är ett led i vår strävan att finna former för ett större konsumentinflytande när det gäller produktutformningen och utbudet av produkter. I det större perspektivet är dagens beslut naturligtvis bara ett steg på vägen. Man kanske kan uttrycka det så, att med hjälp av de institutioner vi nu konsoliderar, bygger ut och förstärker skall vi försöka få ett bättre grepp om problemen. Det är säkert önskvärt att vi så småningom kan nå fram till större insyn och öppenhet i företagens marknads- och produktplanering.

Jag tror att den nya marknadsföringslagen på många sätt kommer att förändra förutsättningarna för det konsumentpolitiska arbetet. Vi lägger nu en organisatorisk grund av helt annan styrka än den vi hade tidigare. I framtiden blir det delvis andra problem som kommer att möta oss. I propositionen antyder vi t. ex. att vi är beredda att ingripa mot en så svårbedömbare företeelse som överdrivet bruk av reklam. Frågan ligger dock naturligtvis för riksdagens del ett bra stycke fram i tiden. Vi måste först utreda denna svåra fråga.

Debatten om konsumentpolitiken kommer att fortsätta, och våra instrument kommer att successivt förbättras. Det avgörande för framgång är då att vi når de enskilda konsumenterna med vårt budskap och att deras problem tas upp i det centrala arbetet. Utan en nära kontakt med enskilda konsumenter föreligger det alltid risk för att konsumentpolitiken övergår till något slags teori och seminarieövningar, och då når vi aldrig ut till de egentliga adressaterna. Vi får akta oss för att hamna i den situationen.

Herr talman! Det konsumentpolitiska arbete som vi har bedrivit sedan början av 1970-talet är egentligen ett praktexempel på reformismens idé

omsatt i praktiskt-politiskt vardagsarbete. Det är inte särskilt glansfulla reformer vi kommer med, men den ena byggstenen läggs till den andra. Det kräver tålamod. Men det är också många fördelar med att reformer på det sättet byggs upp bit för bit. Då kan man lyckas med att förankra dem i en bred opinion och utforma reformerna så att förhandlingar om samverkan mellan olika intressen blir möjliga. Då kan också samhällsbyggandet bli solitt.

Om något är utmärkande för vad vi gör på det konsumentpolitiska fältet, så är det att vi tar ett steg i taget och att varje nytt steg bygger på erfarenheterna från tidigare reformer. Likaså är det utmärkande att vi medvetet strävar efter att få en fast förankring av reformerna. Vi föredrar, så långt detta är möjligt, förhandlingar och samverkan framför lagens tvång. Lagen behövs för att ge myndigheterna auktoritet, men vi är vida mer förtjusta i överenskommelser än i detaljregleringar av olika slag. Med den arbetsmetodiken skall vi nu fortsätta att försöka stärka konsumenternas ställning gentemot producenter och säljare och att göra konsumenterna sinsemellan mer jämbördiga.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! I motionen 1975:625, som väcktes av herr Karlsson i Huskvarna och mig under den allmänna motionstiden i år, berör vi marknadsföringslagens tillämpningsområde. Den motionen behandlas i det nu förevarande betänkande, nr 14. Vi vill ha ett undantag för organisationer som bedriver en socialpolitisk verksamhet på området där samhället inte tar sitt fulla ansvar. De organisationer vi syftar på är bl. a. DHR och Röda korset. Det gäller organisationer som är skattebefriade enligt förordningen om gåvoskatt. Genom prövningen enligt skattelagstiftningen får samhället en betryggande säkerhet för att det är seriösa organisationer och för att insamlade medel används på ett riktigt sätt. Sådana organisationer måste naturligtvis när det gäller insamlingens uppläggning följa den praxis som finns till skydd för konsumenter.

Utskottet har ägnat motionen ett stort intresse – det vet jag – och utskottet ger en mycket värdefull anvisning beträffande lagens tillämpningsområde. Man säger att utskottet har "förståelse för att det kan synas främmande för en ideell organisation att få sin insamlingsverksamhet angripen med stöd av en marknadsföringslag. Det säger sig emellertid självt att marknadsföringslagen endast i speciella fall kan åberopas mot åtgärder som vidtas inom ramen för sådan verksamhet. Som instrument för en allmän kontroll över offentliga insamlingar är varken den nuvarande eller den i propositionen föreslagna marknadsföringslagen ägnad."

Det utskottet här säger är en bra vägledning för framtiden. Samhället bör ha andra instrument för kontroll över insamlingar än marknadsföringslagen. Jag anser att staten bör utfärda anvisningar för hur insamlingar skall bedrivas, vilka organisationer som får bedriva insamlingar samt för vilka ändamål det får ske.

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Jag har tidigare kritiserat samhället för att man överlåtit åt ett privat organ – Näringslivets granskningsnämnd – att svara för kontrollen av insamlingar. Jag vet att statsmakterna har uppmärksamheten riktad på detta, och jag hoppas att staten med det snaraste befriar Näringslivets granskningsnämnd från den uppgiften. Den kontroll som behövs på området bör samhället självt svara för.

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets skrivning beträffande motionen 1975:625.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Förslaget till marknadsföringslag m. m. i propositionen 1975/76:34 har fått ett ovanligt brett positivt bemötande. Som framgår av den moderata motionen 1975/76:54 är det positivt att man denna gång inte valt att gå detaljföreskrifternas väg utan sökt stärka konsumentens ställning genom att garantera upprätthållandet av vissa grundläggande krav när det gäller både informationen och produktens karaktär. Den dubbla handläggningen av ärenden som lagen bygger på genom att konsumentverket skall pröva möjligheterna till frivillig överenskommelse innan konsumentombudsmannen överväger att dra ärendet inför marknadsdomstolen garanterar att en noggrann prövning görs av ärendena, och det minskar dessutom risken för onödiga ingrepp i förhållandet mellan producent och konsument.

Det tillvägagångssätt som denna gång valts i propositionen står väl i överensstämmelse med de principer som vi moderater fastlagt i vårt konsumentpolitiska program, i vilket vi säger för det första att konsumentpolitiken bör utgå från konsumentens rätt till valfrihet och rätt att efter eget bedömande träffa de i varje enskilt fall önskade konsumtionsvalet och för det andra att för att detta skall kunna bli en realitet så krävs det att konsumenten får dels den utbildning och information som behövs för att kunna bedöma olika alternativ, dels tillräckligt rättsligt stöd och skydd.

Vidare är det vår uppfattning att frivilliga överenskommelser mellan myndigheter och säljare-producenter många gånger är att föredra framför en tvunget detaljerad lagstiftning. I vissa frågor – exempelvis när det gäller säljarens ansvar för s. k. produktskador – krävs dock ytterligare regleringar av olika slag.

Till sist vill jag i detta sammanhang understryka att konsumentpolitiska åtgärder inte ensidigt bör syfta till att stärka konsumentens ställning, utan de bör också ge producenterna ökad kunskap om konsumenternas situation och önskemål för att man på det sättet skall få det bästa samspelet i branschen.

Med den här principkatalogen som bakgrund krävs det således inga avgörande invändningar av mig mot proposition nr 34. I två fall rör sig våra yrkanden i motion nr 54 endast om försök till ökad överensstämmelse och klarhet mellan marknadsföringslagen och konsumentköplagen. Båda våra ändringar avsåg således inte några sakändringar utan

var av mer formell natur. Eftersom utskottet gjort klarlägganden på dessa två punkter i vad avser 7 § konsumentköplagen och 3 § marknadsföringslagen avstår jag från att yrka bifall till motion 54 i denna del.

I tre frågor av avsevärt större principiell vikt är motion 54 uppföljd i reservationer av herrarnas Regnéll och Hovhammar vid näringsutskottets betänkande nr 14.

För det första gäller det att den s. k. subsidiära talerätten, dvs. rätten att göra ansökan om förbud eller åläggande enligt 2, 3 och 4 §§ i marknadsföringslagen när konsumentombudsmannen inte själv vidtar någon åtgärd, måste utvidgas i 10 § samma lag till att gälla även sammanslutning av näringsidkare jämte konsumenter och löntagare, som redan enligt propositionen skall få den rätten.

Det utomordentligt kortfattade och till detta förslag negativa resonemang som förs både i propositionen och av utskottsmajoriteten i den här frågan är överraskande. Frågan är ju vilka grupper eller sammanslutningar som skall kunna göra en ansökan om förbud eller åläggande enligt marknadsföringslagens generalklausuler i fråga om otillbörlig marknadsföring, information och produktsäkerhet efter det att konsumentombudsmannen avstått från att göra en sådan ansökan. Såsom det anförts i motionerna 54, 65 och 67 finns det – inte minst med tanke på resp. branschens vilja att ha gott anseende – ett naturligt intresse, motsvarande det i sammanslutningar av konsumenter och löntagare, även hos näringsidkare att åstadkomma ordentlig information och att förbjuda skadebringande varor. Det är märkligt att den här frågans behandling skall behöva få den typ av principrytteri som jag tycker att den har fått.

För det andra behandlas frågan om sammanslagningen av konsumentombudsmannen och konsumentverket i vår motion 54. Propositionens syfte att komma till rätta med gränsdragningsproblem m. m. är vällovligt, men lösningen på problemen verkar minst sagt förhastad. Mycket tyder på att de fina svenska traditionerna med ombudsmän som skall företräda en på något sätt misshandlad part inför myndigheter, massmedia m. m. kan naggas i kanten med en organisationsmodell som innebär att befattningen som konsumentombudsman förenas med befattningen som chef för det utökade konsumentverket. Kompetenskonflikterna är uppenbara, då chefsfunktionen med utredande och opinionsbildande uppgifter skall innehas av samma person som också skall fungera som konsumenternas företrädare och åklagare inför marknadsdomstolen. Såsom det framhålls i motion 67 talar dessutom rättssäkerhetsskäl för att det inte bör vara samma person som i verksfunktion bedriver förhandlingar med näringsidkare och som sedan kan föra talan mot dessa inför marknadsdomstolen.

Förutom dessa principiella invändningar och frågetecken när det gäller propositionens förslag i denna del måste det understrykas att det är en något märkvärdig väg som utskottsmajoritet och departementschef valt, då man vill att först skall riksdagen fatta beslut om det avgörande ställningstagandet i fråga om hur samordningen mellan KO och konsument-

verket skall ske och därefter starta en utredning om hurdan denna organisationsmodell skall vara.

Det borde rimligtvis vara tvärtom: att riksdagen får ett vettigt beslutsunderlag, där olika alternativ är väl utredda och där man kan se konsekvenserna av de olika vägarna innan man tar det principiellt avgörande beslutet. Även om man, som det föreslås i en reservation, skulle gå den vägen att man inte låter samma person vara KO och verkschef utan att man skiljer på personerna men låter hela verksamheten ligga under konsumentverket uppstår naturligtvis omedelbart konflikter i så måtto att det inte kan förefalla särskilt bra att konsumentombudsmannen med de uppgifter som jag nyss nämnde skall vara underställd verkschefen.

Herr talman! Med hänsyn till att kompetenskonflikterna inte är tillräckligt utredda eller belysta och att det måste vara fel att på så lösa grunder ta principiell ställning yrkar vi moderater avslag på propositionen i denna del. Den aviserade organisationskommittén, som skall ges i uppdrag att lämna förslag till framtida organisatorisk lösning, bör enligt vår mening lämnas frihet att förutsättningslöst utarbeta förslag till framtida organisationsform.

Den tredje frågan som vi tar upp i vår motion gäller vår syn på varudeklarationssystemet, men eftersom fru Sundberg senare i debatten särskilt kommer att beröra denna, avser jag inte att kommentera reservationen 12.

Till sist vill jag också kommentera frågan om allmänna reklamationsnämndens ställning. Vi har i motioner anfört att det i samband med den organisatoriska genomgång av KO och konsumentverket som nu företas bör prövas om inte allmänna reklamationsnämnden skall permanentas. Nämnden har arbetat i över sju år och har blivit ett begrepp i det dagliga konsumentpolitiska arbetet. Verksamheten, som är av både rådgivande och domstolsliknande karaktär, har vunnit respekt i breda lager, vilket inte minst framgår av det faktum att av nämnden givna rekommendationer i reklamationstvister följs till inte mindre än 85 %. Av dessa skäl har vi i motionen 54 framfört tanken på att allmänna reklamationsnämnden bör ombildas, så att den blir ett statligt, från konsumentverket fristående organ.

Utskottets andefattiga motivering känns igen från tidigare år, då man nöjer sig med att hänvisa till att andra konsumentpolitiska aktiviteter måste avvaktas och att frågan om nämndens status därför bör skjutas på framtiden.

Ser vi på andra åtgärder och förändringar inom det konsumentpolitiska arbetet, är det uppenbart att man inte alls kräver lika lång erfarenhet och lika många år bakom sig för att göra vettiga förändringar. Det finns all anledning att nu göra någonting åt allmänna reklamationsnämnden. Men eftersom vi moderater inte har funnit någon förankring i utskottet för vårt krav ämnar vi återkomma i denna fråga längre fram.

Herr talman! Jag instämmer i herr Regnélls tidigare framställda yrkande.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande talerätten föreligger två reservationer. I utgångsläget, herr Danell, har moderata samlingspartiet och folkpartiet en uppfattning och centerpartiet en annan, och det är en väsentlig skillnad mellan dessa båda reservationer.

Herr Danell pläderar för att talerätten inte skall gälla bara en sammanslutning inom näringslivet utan också en enskild näringsidkare. Centerpartiet däremot finner att det räcker med en sammanslutning. Från principiell synpunkt anser utskottsmajoriteten att talerätten inte skall vara tillämplig i något av dessa båda avseenden, eftersom det är konsumenterna som i detta fall skall ha talerätten. Det gäller ju produktutvecklingen.

Också beträffande organisationen är moderata samlingspartiet ensamt om att hysa den uppfattningen att vi nu inte kan sammanslå de två verken. Det innebär att både folkpartiet och centerpartiet liksom vpk och socialdemokraterna hyser den uppfattningen att läget är sådant att det är motiverat att göra detta radikala ingrepp. Herr Danell har här framfört synpunkter, som skulle motivera att vi inte tog ställning till frågan utan uppdrog åt organisationskommittén att arbeta med den.

I propositionen finns på s. 116 några synpunkter från departementschefen. Jag skall citera ett par meningar: "Den hittillsvarande kopplingen mellan uppgiften att föra talan inför marknadsdomstolen och den bakomliggande utrednings- och förhandlingsverksamheten innebär inte bara att KO därigenom förvärvar stor kunskap och insikt i de enskilda ärendena. Den ger dessutom KO en direkt kontakt med konsumenter och företag, som är nödvändig ---"

Det ligger rätt mycket i dessa synpunkter och det är motiverat att KO i detta fall blir verkschef.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist anser att det skulle vara en väsentlig skillnad mellan moderaternas uppfattning i reservation 3 och den uppfattning som förs fram i reservation 2 i fråga om den väg man vill gå för att också ge näringsidkare möjlighet att använda sig av den subsidiära talerätten. Min uppfattning är att den principiellt viktiga skiljelinjen utgörs av om man anser att näringsidkarna kan bidra med något av värde eller inte. Nästa diskussion blir hur deras talerätt skall utformas. Den principiellt viktiga gränsen går alltså enligt min uppfattning inte där herr Blomkvist drar den.

Av det skälet kommer vi, som herr Regnéll tidigare har anfört, att

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

i andra hand stödjade mittenreservationen för att se till att det blir en så pass allsidig påverkan som möjligt av de här frågorna. Som också statsrådet sade, är det mycket av samverkan i dessa frågor, och det är önskvärt att så många olika parter som möjligt deltar för att öka konsumentskyddet. Det tycker vi att man uppnår om riksdagen bifaller reservation 3.

Beträffande sammanslagningen av konsumentombudsmannen och konsumentverket är det vår uppfattning – den delas av alla – att det behöver göras någonting. Vi ser de problem som finns i svårigheten att dra klara gränslinjer mellan KO:s arbete och konsumentverkets. Vi vill ha någonting annat, men vi tycker att den ganska lösa idén i propositionen förs fram utan något beslutsunderlag som man kan ta seriöst på. Materialet är inte tillräckligt för riksdagen när det gäller att ta ställning, och i det läget anser vi att det är klokast att avslå propositionen i denna del. Vi hoppas få ett bättre beslutsunderlag så att riksdagen kanske redan i vår kan ta ställning till i detalj hur vi skall kunna få en konsumentombudsman som i huvudsak har de uppgifter han har i dag och ett konsumentverk som arbetar med klara gränslinjer för verksamheten.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Danell tycker att riksdagen inte kan ta ställning till organisationsfrågan, eftersom beslutsunderlaget är så lösligt. Jag vill bara deklarerar att enligt utskottsmajoritetens uppfattning har vi ett fullgott material för att kunna ta ett definitivt beslut.

När det gäller talerätten vill herr Danell ge sken av att det finns en principiell skiljelinje. Jag är villig att medge att det finns en principiell skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och de båda reservationerna, men jag vill hävda att centerpartiet ändå har insett att man måste sätta gränsen någonstans.

Jag anser att centerpartisterna i sin motion och i sin reservation har varit inne på rätt linje, men de borde ha tagit steget fullt ut och anslutit sig till utskottsmajoriteten.

Fru STRÖM (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 13 behandlas motionen 1975:1676, som väcktes för snart ett år sedan. Hemställan i denna motion utmynnade i att riksdagen hos regeringen skulle begära en översyn och ett klarläggande av hur man på konsumentvaruområdet skulle säkerställa ett förstärkt konsumentinflytande vad gäller standardiseringsarbetet.

Standardisering kan bli ett mycket väsentligt medel i konsumentpolitikens producentpåverkan. Vi motionärer menar att konsumentverket för att fylla sin uppgift att få fram produkter som motsvarar rimliga krav bör kunna använda standardisering som ett medel. Men då måste konsumentinflytandet på standardiseringen vara starkt. Så är inte fallet i dag.

Konsumentverket har under det gångna året analyserat den proble-

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

matik som motionen tagit upp. Man har där skisserat en utomordentligt intressant modell för hur man skulle kunna använda standardisering i producentpåverkande syfte. Denna modell har redan under några korta höstmånader fått starkt gensvar i andra nordiska länder.

Jag vill också gärna tillägga, som ett inlägg i diskussionen om varudeklarationer och informationssystem, att denna modell också är avsedd att vara ett underlag för det kommande varuinformativa system som konsumentverket arbetar med.

I all korthet går konsumentverkets förslag ut på att man inrättar en sorts standard som man kallar konsumentvarustandard. Meningen är att man redan i produktutvecklingsfasen skall kunna påverka varans utformning.

Metoden för arbetet är intressant. Den delas upp i tre steg. I inledningsfasen presenterar konsumentverket något som man kallar en produktprofil. Det vill egentligen säga att man preciserar brukarkraven. Denna produktprofil anger och rangordnar från angelägenhetssynpunkt de egenskaper som påverkar en produkts funktion, säkerhet och användbarhet. I detta inledningsskede vill konsumentverket prioritera vilka standarder som skall tas fram.

I nästa fas utarbetas de detaljerade kraven och provningsmetoderna. Detta sker i standardiseringskommittéerna och med utnyttjande av näringslivets kunskaper.

Slutligen är det fråga om att fastställa, dvs. besluta, om konsumentvarustandarden. Här vill konsumentverket ha det avgörande inflytandet.

I dag fattas beslut om fastställande av standard i tekniska nämnden inom standardiseringskommissionen. Där sitter ingen representant för konsumentverket. Därför föreslår konsumentverket att det kontaktorgan som konsumentverket och standardiseringskommissionen nu har inrättat och som kallas SIS-SAMKO omorganiserar för att bilda en motsvarighet till den nuvarande tekniska nämnden. SIS-SAMKO bör fastställa konsumentvarustandarden, och konsumentinflytandet bör vara dominerande. Det är innebörden av konsumentverkets modell.

Konsumentverket och standardiseringskommissionen verkar vara överens om de två första faserna i konsumentverkets modell. Men när det gäller den tredje fasen, alltså då besluten skall fattas och standarden skall fastställas, förefaller de inte vara överens. Konsumentverket vill, som sagt, utveckla SIS-SAMKO till det beslutande organet och vill att konsumentintresset skall vara dominerande. Standardiseringskommissionen vill att deras egen tekniska nämnd, där konsumentverket inte är representerat, även i fortsättningen skall fatta besluten.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att konsumenternas inflytande på standardiseringsverksamheten bör stärkas, men tror uppenbarligen att detta kan ske genom att konsumentverket och standardiseringskommissionen intensifierar sitt samarbete.

Jag har försökt klargöra att dessa två organ faktiskt inte har samma uppfattning på den avgörande punkten – nämligen om vem som skall

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

ha inflytandet över besluten. Där går meningarna isär. Detta betyder också att man i praktiken inte får något svar på vår fråga om hur man skall säkerställa konsumentinflytandet i standardiseringsarbetet.

Jag hävdar därför att det fortfarande är behov av en utredning och ett klart ställningstagande till hur man skall uppnå ett verkligt konsumentinflytande över standardiseringsarbetet.

Men, herr talman, mot ett enigt utskott – som tror på ett utvecklat samarbete och som vill avslå motionen – tänker jag inte yrka bifall till den. Problemställningarna kring standardisering och konsumentinflytande är nya i det konsumentpolitiska arbetet, och det är möjligt att de kan behöva mogna.

Jag avser självfallet att återkomma i ett annat sammanhang och förutsätter att det då blir lättare att komma fram till ett positivt resultat.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag skall tillåta mig en mycket kort kommentar och en fråga i anslutning till ett speciellt problem, som har blivit berört tidigare här i debatten och som jag själv har berört i ett särskilt yttrande. Det gäller gränsdragningen mellan marknadsdomstolens behörighetsområde och det område som faller under tryckfrihetsförordningen.

Marknadsdomstolen har i ett tidigare konkret fall tagit upp till bedömning innehållet i en löpsedel. Att marknadsdomstolen upptog det målet var ett ganska uppseendeväckande övertramp, eftersom tryckfrihetsförordningen väl är ganska klar just när det gäller löpsedel som propagerar för den tidning som utgett löpsedeln eller löpsedel där man meddelar något om innehållet i tidningen. Löpsedels innehåll bedöms ju alltid som tryckfrihetsfråga. Det konkreta fallet klarades upp genom att högsta domstolen långt om länge beviljade resning i målet och undanröjde marknadsdomstolens beslut.

Det enda som finns att tillgå, ifall marknadsdomstolen på detta sätt felaktigt upptar till bedömning en fråga som är av tryckfrihetsrättslig natur, är just resningsinstitutet. Men resningsprocedur är en mycket omständlig sak, som av naturliga skäl dessutom bara kan komma i fråga efter det att ett felaktigt domslut föreligger och alltså hela sakbehandlingen av målet redan har fullföljts i marknadsdomstolen; en sakbehandling och ett arbete som blir helt meningslöst ifall resningsansökan beviljas och beslutet undanröjs.

Allt detta är inte bara obekvämt och tidsödande, utan det är också enligt vad jag förstår ganska ologiskt, eftersom frågan i det här fallet bara gäller marknadsdomstolens behörighet och inte sakärendet som sådant. Uppstår fråga om gränsdragning mellan marknadsdomstolens område och tryckfrihetsförordningen är det en ren behörighetsfråga. I sådana fall vore det naturligt att man skulle kunna väcka särskild talan om

domstolens behörighet och få den särskilt prövad. För de allmänna civildomstolarna finns denna möjlighet förutsedd i rättegångsbalken. Men såvitt jag har kunnat läsa mig till saknas motsvarande bestämmelse i den lagstiftning som reglerar marknadsdomstolens förhållanden – och detta i trots av att man beträffande proceduren i marknadsdomstolen i andra avscenden faller tillbaka på rättegångsbalken, när det gäller bevisning och liknande ting.

Enligt vad jag förstår måste det i den här detaljfrågan vara ett praktiskt och rättsligt intresse att kunna göra en särskild behörighetsbedömning omedelbart i fall där fråga om tryckfrihetsförordningens tillämpning kan vara aktuell. Jag vill därför fråga statsrådet Lidbom om regeringen har observerat detta och om det kan tänkas att en bestämmelse om behörighet införs för marknadsdomstolen motsvarande den som gäller för allmänna domstolar.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Vår före handelsminister Kjell-Olof Feldt höll ett tal på Grossistförbundet för några år sedan, där han påpekade det internationellt sett närmast unika i det samarbete som äger rum mellan staten, näringslivet och konsumenterna när det gäller konsumentpolitiken. Herr Blomkvist tog också i sitt anförande i dag upp det positiva i det frivilliga samarbete som ägt och äger rum mellan producenter och konsumenter och också de möjligheter till påverkan som konsumenterna haft när det gäller produkter och produktutveckling på vår marknad.

Emellertid skulle jag här vilja beröra reservationen 12 vid näringsutskottets betänkande nr 13, undertecknad av de moderata ledamöterna i utskottet. Den tar upp varudeklarationen, och efter att ha lyssnat till statsrådet Lidbom och till fru Ström skulle jag vilja säga: I dag begravs det gamla varudeklarationssystemet, som föddes i slutet av 1950-talet och fungerade ibland till belåtenhet, ibland till mindre belåtenhet. Det ersätts av något som fru Ström kallar det "varuinformativa systemet".

Statsrådet Lidbom sade att effekterna när man fogar den ena saken till den andra är svåra att mäta, men med tålamod och byggsten på byggsten kan man ta ett steg i taget och sträva efter det mål man vill nå. Jag vill med det här anförandet göra riksdagen uppmärksam på att moderata samlingspartiet i flera år upprepade gånger har krävt att förslag till förändringar, kanske nödvändiga förändringar, i vårt varudeklarationssystem skulle framläggas för riksdagen därför att riksdagen skulle ha rätt att ta ställning till vilka principer som skulle bli gällande i ett framtida varudeklarationssystem. Nu har fru Ström på ett mycket klart och redigt sätt beskrivit de principer man arbetar efter inom konsumentverket och standardiseringskommissionen. Detta kan ses mot bakgrund av vad den socialdemokratiska partikongressen 1972 skrev i sin konsumentpolitiska lilla broschyr: "Vid utformningen av nyttjandet av ett varudeklarationssystem måste utgångspunkterna vara konsumenternas

Torsdagen den
11 december 1975

Marknadsförings-
lag, m. m.

– hushållens – behov av information och förutsättningar att ta emot den. och varornas egenskaper från användningssynpunkt måste skjutas i förgrunden.”

Det nya är alltså att det hittills använda varudeklarationssystemet, som syftade till att sprida information och ge uppgift om material och innehåll, kommer att ersättas – och redan i vissa fall har börjat ersättas – av en bruksorienterad information.

Här redogjorde fru Ström helt riktigt för hur det skall gå till i praktiken: Man skapar en produktprofil, där brukarkraven fastställs. Därefter kan påverkan ske på producenterna. Så småningom kan man besluta vilka de slutgiltiga kraven för en eventuell märkning skall vara. Jag vill gärna säga att jag biträder fru Ströms uppfattning att det är givet – om det här systemet skall genomföras – att konsumenternas påverkan i så hög grad som möjligt skall vara avgörande vid det slutliga ställningstagandet.

Men jag ställer mig tveksam till en sak. Vad beror det på att själva konsumentverket i sig skall anses föra talan för hela landets konsumenter i så hög grad att det skall skaffa sig makt att fastställa användningsområde och de konkreta kraven för s. k. direkta konsumtionsvaror? Jag vill med en gång säga att jag givetvis utesluter sådana varor där säkerhetskrav och andra dylika krav måste ställas på produkterna för att de skall få saluföras. Men en variation i utbudet i övrigt kan trots allt också gynna konsumenterna. Om man fastställer en alltför hårt driven konsumentvarustandard och, på sikt, en sådan märkning som beskrivs i konsumentverkets remisskrivelse, som redovisas i betänkandet nr 13, kan det komma att innebära en begränsning av varuutbudet – kanske i många fall en mycket långt gående begränsning – men dessutom en planhushållning där produkternas utformning och användningsområde i huvudsak styrs från konsumentverket. Moderata samlingspartiet har när det gäller produktmärkning hävdad att riksdagen skulle fastställa kraven. Det har riksdagen inte fått göra, men regeringen och konsumentverket har skött detta mycket skickligt. Man har precis som statsrådet Lidbom här sagt lagt byggsten på byggsten för att så småningom komma fram till en styrd produktstandard.

Jag skulle vilja ställa en fråga, som jag hoppas att herr Blomkvist kan svara på. Det gamla varudeklarationsmärket, VDN-märket, håller praktiskt taget på att försvinna. När det gäller möbelvaror har det ersatts av de s. k. möbelfakta. Nu tar man i och med riksdagens godkännande av denna proposition bort kraven på avgift för dem som vill använda VDN-märkningen. Min fråga är: Är det från och med nu möjligt för praktiskt taget vilken producent som helst att göra en deklARATION av varans material eller innehåll och använda VDN-märket, eller är detta också i framtiden skyddat och i så fall på vilka grunder?

Herr talman! Det kommer kanske att finnas mer att säga om den framtida standardisering som fru Ström redogjorde för, men jag skall begränsa mig till det sagda. Jag vore tacksam om jag kunde få svar

på den fråga jag ställt. I övrigt ber jag att få instämna i de yrkanden om bifall till reservationerna som herrar Danell och Regnéll framfört.

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Detta är en mycket intressant fråga, och det skulle finnas mycket att säga om det som fru Sundberg nu tagit upp. Varudeklarationen har ju tidigare varit – och kommer säkerligen att bli det också i fortsättningen – en mycket betydelsefull insats från konsumentverket. Men det är ju så, fru Sundberg, att utvecklingen inte står stilla, och det har den inte heller gjort på detta område. Det har nämligen, som fru Sundberg känner till, i det gamla systemet varit svårigheter att hålla en norm intakt. Jag vill erinra mig att konsumentverket med de resurser det nu har kan klara ungefär femtio varutyper. Med tanke på hela det stora varusortiment som vi har tycker jag att bara denna uppgift anger att vi måste ifrågasätta om den tidigare ordningen inte kan ersättas med någonting annat.

Nu har erfarenheten visat att det finns vissa andra möjligheter att utveckla. När fru Sundberg kritiserar konsumentverket för att det skulle styra utvecklingen vill jag protestera. Konsumentverket har ju i allra högsta grad haft en sökande funktion i detta sammanhang. Man har alltså försökt att finna former som kan ersätta det gamla VDN-systemet men som ändå från konsumentens synpunkt kan vara värdefulla och ge konsumenten den information som vederbörande skall ha i inköpsögonblicket.

Dessutom, fru Sundberg, får vi i dag en ny lagstiftning på området, vilken innebär att konsumentverket nu får helt andra möjligheter än tidigare att förhandla med näringsidkarna och ställa krav på den information som de anser vara från konsumentens synpunkt nödvändig.

På den direkta frågan vill jag alltså svara att det är riktigt att det i fortsättningen inte kommer att kosta någonting för de företagare som är intresserade av att utarbeta sådan VDN-märkning. Den har tidigare kostat 400 kr., och när det gällt textilområdet har den visst varit betydligt dyrare – jag vill minnas att den då kostade över 1 000 kr. Men jag förutsätter – detta är alltså min personliga uppfattning – att det i fortsättningen liksom hitintills måste bli förhandlingar mellan vederbörande företagare och konsumentverket för att man skall få möjligheter att tillämpa detta system.

Jag är som sagt övertygad om att efter detta beslut, som riksdagen nu strax skall fatta, konsumentverket kommer att föreslå ett nytt system. Hur detta kommer att utformas vågar jag inte svara på, men det står ju angivet av departementschefen i propositionen, fru Sundberg, att han skall återkomma till regeringen på detta område.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Utvecklingen går framåt, sade herr Blomkvist. Till det positiva i utvecklingen måste räknas en ökad medvetenhet hos alla lan-

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

dets konsumenter.

De negativa synpunkter man kunde anlägga på det gamla VDN-systemet var, som jag ser det, två: dels det som herr Blomkvist här anförde, nämligen svårigheten att fastställa normer i tillräckligt hög takt och att upprätthålla tillräcklig kontroll över att normerna följdes i samband med användandet av VDN-märket, dels det som regeringen kanske mest har beaktat, nämligen att det systemet ansågs vara svårförståeligt, varför man i stället ville åstadkomma en form av information, vars utgångspunkt måste vara – jag citerar här igen socialdemokraternas lilla skrift – "konsumenternas förutsättningar att ta emot information".

Man har, som jag bedömer det, genom att förkasta varudeklarations-systemet omyndigförklarat konsumenterna. I stället för att tala om för dem att en stol är gjord av ekträ eller att tyget är till 90 % akryl och till 10 % ull eller att stoppningen är tagel eller något annat material, säger man t. ex. att detta är en matrumsstol – därmed har man fastställt vissa fakta som skall gälla för matrumsstolar. Genom att jämföra med möbelfakta kan jag konstatera att det köksbord som jag haft mycket länge inte uppfyller kraven på köksbord men väl kraven på arbetsbord. Det är klart att detta är en styrning. Som grund för mitt användande av ordet styrning vill jag gärna citera vad konsumentverket säger i sin remisskrivelse, som finns refererad i näringsutskottets betänkande nr 13: "Standardiseringen bör därför enligt verkets mening i stället användas i syfte att påverka en varus utformning redan i produktutvecklingsfasen. Tillskapandet av en särskild konsumentvarustandard kan möjliggöra en dylik påverkan." Den stora skillnaden mellan det gamla systemet och det nya systemet ligger ju just i att det nya systemet blir en form av planhushållning från konsumentverkets sida, styrande konsumenterna i deras val av varor, vilket icke gällde för det gamla systemet, som hade en rent informativ uppgift.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill protestera mot det uttalande som fru Sundberg nu gjort här. Jag har förmånen att själv tillhöra konsumentverkets styrelse, men jag har aldrig upplevt situationen på det sättet att konsumentverket och de som arbetar med dessa frågor skulle styra utvecklingen, tvärtom! Jag tycker att fru Sundberg verkligen borde få uppleva deras arbete och se hur de prövar varje alternativ för att kunna skapa ett VDN-system som är till gagn för konsumenterna.

Jag vill alltså på det bestämdaste hävda att fru Sundbergs antydning att de som arbetar med de här frågorna skulle ha ett behov av att styra utvecklingen är felaktig. Jag har inte den erfarenheten. Tvärtom arbetar de oerhört seriöst och prövar verkligen alternativen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! För ett par minuter sedan ställde jag en kort fråga om möjligheterna att införa en särskild behörighetsprövning när det gällde

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

frågan om gränsdragning mellan marknadsdomstolens behörighetsområde och tryckfrihetsförordningens. Frågan var riktad till statsrådet Lidbom, som emellertid har hunnit avlägsna sig. Kanske herr Blomkvist har någon synpunkt på problemet?

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten så mycket. Kanhända jag har fel, men ordet påverka, som återkommer oupphörligen i konsumentverkets remisskrivelse, är för mig detsamma som styra. Men detta är ju en strid om ord.

Jag vill till sist gärna tillägga att det nu har kommit fram mycket tydligt att det råder stor oklarhet om hur det gamla, traditionella VDN-märket i fortsättningen skall användas och vem som skall ha rätt att använda det.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Herr Jörn Svensson i Malmö ställde sin fråga till handelsministern, som emellertid har gått, och nu riktar han frågan till mig.

Vi har vid flera tillfällen behandlat det här omfattande materialet. Den sista dagen, när vi skulle justera betänkandet, ansåg herr Jörn Svensson att han kunde ställa sig bakom utskottsmajoriteten, men det fanns vissa oklarheter som han ville precisera i ett särskilt yttrande. Det är följaktligen alldeles uppenbart att vi inte kunde besvara den här frågan i samband med att vi behandlade ärendet. Sedan dess har i varje fall icke jag fördjudat mig mera i just den frågeställning som herr Jörn Svensson nu aktualiserar. Han borde ha kunnat ta upp den i samband med utskottsarbetet på ett tidigt stadium, så att vi hade kunnat besvara den då.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det förhöll sig så, herr Blomkvist, att ingen annan tog upp det här problemet. Det observerades över huvud taget alldeles för sent vid behandlingen. Först när jag själv satte mig in i detaljerna upptäckte jag att det i den lagstiftning som reglerar marknadsdomstolens verksamhet inte ges någon sådan möjlighet till särskild behörighetstalan som finns vid en allmän civildomstol.

Jag tar inte alls upp det här som någon kritik vare sig mot herr Blomkvist eller mot utskottsmajoriteten; jag vill bara helt neutralt och sakligt peka på ett problem, och jag har ställt frågan om herr Blomkvist finner det motiverat att detta problem i framtiden – som det naturligtvis måste bli – blir föremål för någon form av åtgärd, så att man får ett klarläggande av behörighetsreglerna när det gäller marknadsdomstolens behörighetsområde och tryckfrihetsförordningens. Tryckfrihetsförordningen är dock en grundlag, och en särskild rättslig procedur är föreskriven för mål som skall handläggas enligt den. Då är det ju rätt viktigt att se till att inte mål av den typen på grund av ofullständigheter i reglerna råkar hamna under en specialdomstol.

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill bara nämna att när massmedieutredningens betänkande blir lag kommer det av herr Jörn Svensson i Malmö påtalade problemet att lösas.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 13

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande nr 14

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 15

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl. samt 3:o reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Oskarsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Regnéll begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 5 antar reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 109
Nej - 51
Avstår - 153

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 156

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 15

Torsdagen den
11 december 1975

*Marknadsförings-
lag, m. m.*

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265

Nej - 49

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Nyquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Nyquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274

Nej - 39

Avstår - 1

Mom. 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 7 av herr Sjönell m. fl. samt 3:o reservationen nr 8 av herrar

Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Oskarsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Regnéll begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 12 antar reservationen nr 7 av herr Sjönell m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 8 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha rösta för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 91
Nej - 51
Avstår - 172

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Sjönell m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Oskarsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 173
Nej - 95
Avstår - 46

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 9 av herr Sjönell m. fl. samt 3:o reservationen nr 10 av herr Nyquist, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Oskarsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets

Torsdagen den
11 december 1975

mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Marknadsföringslag, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Sjönell m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Oskarsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 209
Nej - 86
Avstår - 19

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 49
Avstår - 1

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:19 med anledning av propositionen 1975/76:66 om medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget jämte motioner.

I propositionen 1975/76:66 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget på tilläggsstat I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:120 av herr Burenstam Linder m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. avslå regeringens hemställan om 40 milj. kr. som medelstillskott till Svenska Utvecklings AB (SU).

2. hos regeringen begära förslag om hur SU:s kris skulle lösas och i enlighet med vad som i motionen sagts de anställdas långsiktiga arbetstrygghet befrämjas.

3. uttala att en ny proposition borde innehålla balansräkning och resultaträkning och en över huvud taget klar och öppen redovisning av SU:s ställning,

1975/76:121 av herr Norrby i Åkersberga (fp), vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:66 gjorde i motionen föreslaget uttalande.

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utvecklingsaktiebolaget*

Torsdagen den
11 december 1975

*Medeltillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

1975/76:122 av herr Sjönell m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att de i motionen framförda synpunkterna övervägdes vid utarbetandet av aviserat rekonstruktionsförslag beträffande Svenska Utvecklings AB samt

2. att rekonstruktionsarbetet bedrevs i nära kontakt med den pågående utredningen angående styrelsens för teknisk utveckling (STU) verksamhet, samt

1975/76:123 av herrar Wirtén (fp) och Andersson i Örebro (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att Svenska Utvecklings AB i någon form borde ingå i Statsföretagsgruppen,

2. att den fortsatta rekonstruktionen av företaget borde finansieras genom försäljning av dotterbolag samt genom kapitaltillskott från Statsföretag,

3. att riksdagen borde ges bättre insyn i den statliga företagssektorn i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975/76:66 och med avslag på motionen 1975/76:120 yrkandet 1 till Medeltillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.,

b) med anledning av motionen 1975/76:121 i ifrågasvarande del, motionen 1975/76:122 och motionen 1975/76:123 yrkandena 1 och 2 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om fortsatt rekonstruktion av Svenska Utvecklingsaktiebolaget,

c) avslå motionen 1975/76:120 yrkandena 2 och 3 i den mån de inte tillgodosetts enligt utskottets hemställan under B,

d) avslå motionen 1975/76:121 i övrigt,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:123 i vad avsåg den statliga företagssektorn i allmänhet (yrkandet 3).

Reservation hade avgivits av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975/76:120 yrkandet 1 avslå propositionen 1975/76:66,

b) med bifall till motionen 1975/76:120 yrkandena 2 och 3 hos regeringen begära nytt förslag rörande Svenska Utvecklingsaktiebolaget,

c) avslå motionen 1975/76:121, motionen 1975/76:122 och motionen 1975/76:123 yrkandena 1 och 2 i den mån dessa motioner inte tillgodosetts enligt hemställan under b.

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! När Utvecklingsbolaget bildades 1968, hade regeringen flera motiv för denna sin skapelse. Ett första skäl var att "produkter, metoder och system som var angelägna för samhället, skulle komma fram så snabbt som möjligt och få en från teknisk och kommersiell synpunkt tillfredsställande utformning". Det där låter fint, men resultatet har inte blivit lika fint.

Det andra motivet var att "effektivisera de företagsekonomiska förutsättningarna för statliga företag och affärsdrivande verk". Det låter också fint men Utvecklingsbolaget har inte lyckats effektivisera ens sin egen verksamhet, än mindre någon annans.

Det tredje skälet var att "man genom ett statligt utvecklingsbolag skulle kunna skapa bättre förutsättningar för exploatering av innovationer gjorda av anställda vid statliga myndigheter och företag". Det låter fint men att döma av vad som hänt görs det inte några sådana innovationer eller också har det statliga utvecklingsbolaget endast lyckats förfuska dem.

Det fjärde skälet var att skapa "ytterligare en kanal för utveckling och exploatering av innovationer speciellt inom mindre företag samt av enskilda uppfinnare och forskare". Det låter fint men uppgiften är av Utvecklingsbolaget olöst.

Den femte anledningen var att "avkastningen av forskning och industriell utveckling (skulle) komma att utgöra en väsentlig del av förmögenhetsökningen i landet" och att "samhället (borde) få möjlighet att tillgodogöra sig en del av denna förmögenhetstillväxt". Åtminstone i socialistiska öron låter detta fint men vad samhället nu i stället får dela på är den omfattande förmögenhetsminskning som uppstått genom de stora förluster Utvecklingsbolaget i sin karriär har åstadkommit.

Hur stora är då dessa förluster? Ja, det kan finnas olika sätt att räkna beroende på hur bolagets finansiella ställning nu bedöms och hur en del favörer bolaget fått genom statliga beställningar värderas. Men förlusterna kan i runt tal uppskattas till 100 milj. kr. Det innebär att man förbrukat inte mindre än det dubbla aktiekapitalet. Att förlusterna är så stora i förhållande till aktiekapitalet är anmärkningsvärt, eftersom lagen säger att likvidationsbalansräkning skall upprättas redan när två tredjedelar av aktiekapitalet förbrukats. Sker inte det, innebär det att styrelseledamöterna står personligt ansvar för bolagets åtaganden. Styrelseledamöterna är nu alltså personligen ekonomiskt ansvariga för bolagets förbindelser.

När vi pekar på förlusterna bör det också framhållas att tanken hela tiden varit att bolaget skulle drivas med lönsamhet som mål. I statsutskottets utlåtande 1968:131 sägs att bolaget skall ha en kommersiell inriktning och förutsätts uppnå tillfredsställande lönsamhet. I propositionen 1974:54 understryks Utvecklingsbolagets kommersiella inriktning. Industriministern säger t. ex. att projekturvalet skall "bestämmas av projektens marknadsmässiga förutsättningar" och att "utvecklingsbolaget borde även framgent arbeta utifrån kravet på lönsamhet". Det är först

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utvecklingsaktiebolaget*

i den nu aktuella propositionen som man inte längre understryker detta med lönsamhetskravet, men det har ju sina alldeles speciella anledningar.

Till Utvecklingsbolagets leverne hör också att ägaransvaret skiftat på ett anmärkningsvärt sätt. När bolaget bildades 1968 ställdes det under industridepartementet. Den 1 januari 1970 överfördes det till Statsföretag. Den 1 januari 1972 överfördes det till industridepartementet. Den 1 januari 1976 överförs det uppenbarligen till Statsföretag. Hur förklarar man då att man på detta sätt skyfflat bolaget fram och tillbaka?

Inför flyttningen 1972, då man alltså flyttade från Statsföretag tillbaka till industridepartementet, angav regeringen att ägaransvaret borde ligga direkt under industridepartementet, enär "häri genom understryks bolagets utvecklingskaraktär". Nu föreslår utskottet att bolaget skall föras till Statsföretag igen. Anledningen sägs vara att "Statsföretag får därigenom en utvecklingsenhet, något som ter sig nödvändigt för koncernen". Argumenten skiftar – precis som det passar sig. Ett andra motiv som angavs 1972 för att flytta Utvecklingsbolaget till industridepartementet var att Statsföretags ekonomiska resurser ansågs så begränsade att de inte medgav "ett uppfyllande av gällande målsättning för utvecklingsbolaget". Men hur är det nu då? Ja, Statsföretags ekonomiska resurser är nu mera ansträngda. Det är inget system alls utan ord, bara ord i tankegångarna. Argumentationen är lika förvirrande som Utvecklingsbolagets verksamhet.

Herr talman! Utvecklingsbolagets verksamhet är ett fiasko, varken mer eller mindre. Med det vill jag inte nedsätta de ansträngningar som gjorts av de anställda i bolaget och dotterbolagen. Det är den socialdemokratiska näringspolitiken som drabbats av ett fiasko. Berusade av ord och socialistiska visioner startar man på lösa boliner en verksamhet. Man travar de goda motiven ovanpå varandra och intalar sig att ett sådant bolag genom att det är statsägt besitter särskilda förutsättningar. Gång på gång talar man i propositioner och utskottsutlåtanden om den "exklusiva kapacitet" som Utvecklingsbolaget tänks besitta och som tros bestå i "god kännedom om behovens karaktär och utveckling inom den samhällseliga sektorn i allmänhet". Men allt detta har visat sig vara bara det prat det är.

Verkligheten är socialdemokraternas fiende. Men man låter sig inte nedslås. I propositionen 1971:139 anslår man mera pengar till Utvecklingsbolaget och ser då "en bekräftelse på riktigheten i vissa av de bedömningar som låg bakom utvecklingsbolagets tillkomst". Man säger att det är "angeläget att utvecklingsbolaget befäster sin ställning som ett vitalt organ för utveckling", och i det nu aktuella utskottsbetänkandet framhåller man som sagt att Statsföretag nu skall få "en utvecklingsenhet, något som ter sig nödvändigt för koncernen".

Trosvissheten kommer också till uttryck i socialdemokraternas nya näringspolitiska program som s-kongressen just antagit. Där säger man att det är viktigt att pengar satsas i "konkreta utbyggnadsplaner vilka överensstämmer med näringspolitikens målsättningar". Det vill man

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

uppnå genom "etablering eller nyförvärv av särskilda utvecklingsbolag". Ja, är det statliga utvecklingsbolag som skall vara motorn i svenskt näringsliv, blir det inte mycket av utvecklingen. När man talar om "etablering eller nyförvärv" av utvecklingsbolag förefaller det dessutom som om man inte ens visste att staten redan har ett utvecklingsbolag. Och det kanske man också helst vill glömma. Det är för övrigt inte uteslutet att man faktiskt glömt det, eftersom man uppenbarligen inte haft någon större inblick i hur illa ställt det är i detta bolag. Åtminstone glömde socialdemokraternas näringspolitiska grupp, i vilken bl. a. herr Svanberg ingick, att tala om för s-ombuden hur läget är i Utvecklingsbolagets verksamheter.

Detta, att man glömde meddela s-ombuden Utvecklingsbolagets elände, för oss över till ett annat problem. En tanke med statlig företagsamhet är ju att det skall vara full insyn för svenska folket. Men ack vad illa ställt det är på den punkten!

De socialdemokratiska ombuden fick som sagt inte veta något. De moderata ombuden vid vår partistämman i Norrköping några dagar senare fick en något bättre inblick men alls inte beroende på någon öppenhet i den socialdemokratiska näringspolitiken. I ett näringspolitiskt anförande som jag höll vid stämman den 11 oktober konstaterade jag att Utvecklingsbolagets ställning var prekär. Låt mig citera ur mitt anförande:

"Bolaget har åstadkommit en sak, nämligen mycket stora förluster. Läget för Utvecklingsbolaget är krisartat. Den balanserade förlusten var vid utgången av 1974 inte mindre än 26 milj. kr. I år blir det ytterligare mycket kraftiga förluster. Antagligen är läget så dåligt att bolaget enligt lag borde träda i likvidation. Men det fick de socialdemokratiska kongressombuden inte veta trots allt skryt om "öppenhet."

Det förhållandet att jag kunde göra dessa iakttagelser berodde alls inte på att det någonstans fanns något sådant att läsa i offentligt tryck. Tvärtom! Ridningsskriverierna började ett par veckor senare, och propositionen kom på riksdagens bord först den 28 oktober 1975.

Den officiella slutenheten framgår också om man granskar boksluten. Det har nu bekräftats i industriministerns proposition att siffrorna i redovisningen friserats. I propositionen sägs följande: "Utvecklingsbolaget har vidare bland sina tillgångar i balansräkningen vissa poster som i dag har ett lägre värde än det bokförda. Det härav medförda nedskrivningsbehovet har beräknats till 22.5 milj. kr." Det är med förlov sagt helt fantastiskt att bolaget har bokfört luftposter motsvarande inte mindre än halva aktiekapitalet.

Någon ledning får man inte heller om man tittar i publikationen Statliga företag för 1975. Den kom nästan samtidigt som den proposition där industriministern av omständigheterna tvingades avslöja krisen. Men i skriften om Statliga företag sägs inte ett ord om Utvecklingsbolagets svårigheter. Den information som ges är vilseledande på ett skandalartat sätt. I det avsnitt där man behandlar Utvecklingsbolagets ekonomi sägs att "uppbyggnaden av nya produktområden har fortgått" och att "den

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

totala aktiviteten inom företagsgruppen har därmed väsentligt ökat". Om dotterbolaget Samefa, som gjort enorma förluster, sägs det att man skall "fram till 1976 väsentligt utöka personalen". Då hör det till historien att detta bolag i stället står inför en personalminskning.

Bristen på öppenhet kännetecknar även den proposition som Rune Johansson lagt fram. Det är minst sagt skandal – det är inte ett för starkt ord – att regeringen kan komma till riksdagen och begära 40 milj. kr. för att stoppa in i ett statligt förlustbolag utan att i propositionen ta med ens en vinst- och förlusträkning och en balansräkning för bolaget i fråga. Det är åtminstone ett sundhetstecken att utskottet finner det beklagligt att behöva besluta utan en mera ingående redovisning av företagets förhållanden. Ändå gör man det och då med hänvisning till att man i utskottet fått kompletterande redogörelser, som det heter. Men hur är det då med alla de riksdagsmän som inte är med i näringsutskottet – och svenska folket? De som i riksdagen om en stund kommer att forma sig till en majoritet fattar beslut rakt ut i luften. Det hela är en parodi på att fatta beslut.

Utvecklingsbolagets misslyckande är ett fiasko för den socialdemokratiska näringspolitikens grundidé, men det är också ett personligt fiasko för industriministern. Den bristande redovisningen är hans ansvar. De miserabla ekonomiska förhållandena är också hans ansvar. Det är Rune Johansson som själv överfört Utvecklingsbolaget från Statsföretag till industridepartementet. Utvecklingsbolaget har legat direkt under hans domvärjo utan att han på ett rimligt sätt tycks ha följt med utvecklingen för att sätta in motåtgärder. I augusti hade jag, trots att jag är en utomstående bedömare, klart för mig att situationen i Utvecklingsbolaget var katastrofal. Industriministern har endera varit så inkompetent att han inte skaffat sig rimlig inblick eller också varit så inkompetent att han inte satt in motåtgärder i tid.

Nu är ju Rune Johansson inte vem som helst. Hans ställning i regeringen är uppenbarligen stark. Desto större är därför hans ansvar, när det nu kan göras gällande att hans ekonomiska vidlyftigheter och lättsinne i en del sammanhang har blivit helt jämförbara med företrädares på industriministerposten. Jag tror för min del att Rune Johansson reser och far för mycket. Han borde lägga av att vara handelsresande i olja och kol och stanna hemma för att sköta de stora uppgifter som verkligen hör till hans ansvarsområde.

Vad vill då moderaterna göra i det läge som uppkommit? Ja, det kanske finns anledning först och främst att ordentligt peka på sakförhållandena för att svenska folket skall dra rätt slutsatser i tid om vad resultatet skulle bli med allt mera socialiseringar och planhushållningar i socialdemokratisk och i Rune Johanssons regi. Det är denne man, som inte ens kan klara ett litet utvecklingsbolag i industridepartementet, som begär att han skall få ge sig in i och styra och ställa allt mera i näringslivet. Så t. ex. vill han in i de mycket välskötta svenska läkemedelsföretagen för att förbättra deras utveckling och expansion. Det anser jag riskabelt.

Vad sedan gäller Utvecklingsbolaget mera speciellt vill jag också påminna om att vi moderater nu inte yttrar oss i något efterklokhetens tecken. Vi har från början varnat mot vad som skulle komma att hända och som nu också har hänt. Vi reserverade oss mot det ursprungliga beslutet och mot de upprepade beslut om kapitaltillskott som riksdagen har fattat. Vi reserverar oss nu också mot förslaget att ge Utvecklingsbolaget ytterligare 40 milj. kr.

Strävandena måste nu gå ut på att få de olika rörelsedrivande dotterbolagens verksamheter på en på sikt stabil bas och därmed ge personalen fortsatt arbete. Detta kan man antagligen bäst göra genom att överlåta verksamheten till andra företag med närliggande produktion. Själva moderbolaget skulle sedan kunna avvecklas. I den mån det ekonomiska läget är så dåligt att dessa rekonstruktioner fordrar visst tillskott av friska pengar, får industriministern återkomma med ett sådant förslag, men en saneringsplan skall föreligga innan vi kan gå med på att ställa några pengar till förfogande.

Näringsutskottet avstyrker vårt förslag. Utskottet anger som motiv följande: "Om Utvecklingsbolaget inte får det aktieägartillskott som föreslås i propositionen blir följden, såvitt kan bedömas, att bolaget ungefär vid årsskiftet 1975-1976 tvingas inställa betalningarna och träda i likvidation."

Om detta finns det både det ena och andra att säga. Först och främst är det anmärkningsvärt att pengar begärs hos riksdagen så sent - man anser att man redan är i ett extremt krisläge och måste gå i likvidation inom fjorton dagar. Jag upprepar vad jag redan tidigare sagt att enligt lag skulle likvidationsbalansräkning ha upprättats i Utvecklingsbolaget för länge sedan, och långt dessförinnan borde industriministern ha vetat hur läget var och vidtagit lämpliga åtgärder.

Det har han åsidosatt. Om läget nu är så krisartat bör också bolaget träda i likvidation. Det innebär inte, det vill jag starkt understryka, att de anställda kommer i trångmål - antagligen tvärtom. Vad det innebär är att ett rekonstruktionsförfarande inleds. De som lånat ut pengar till Utvecklingsbolaget utan fullgod säkerhet får ta vissa förluster. Styrelsen, som inte i tid upprättat likvidationsbalansräkning, får ta sitt personliga ansvar. Allt detta tillhör spelets regler.

Herr talman! Jag har velat ägna denna fråga en viss uppmärksamhet eftersom socialdemokraterna så mycket talar om hur bra det skall bli med socialisering och planhushållning. Jag är starkt medveten om att det i det enskilda näringslivet begås missgrepp och att företag där går över styr. Men i de socialdemokratiska visionerna och i de ordrika uttalandena vilar inga skuggor över ett socialiserat näringsliv. Det är därför mörkret över Utvecklingsbolaget är så upplysande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Huvudpunkten i det betänkande vi just nu diskuterar är förslaget att lämna 40 miljoner som medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget. De medlen skall användas i en rekonstruktion av bolaget som bör ske utan risk för likvidation och utan likviditetsbrist. Det slutliga förslaget om hur rekonstruktionen skall se ut kommer att läggas fram senare i vår.

När det gäller kapitaltillskottet är samtliga partier i näringsutskottet med undantag av moderaterna eniga om att tillstyrka. Moderaterna ensamma är beredda att medverka till att bolaget kanske träder i likvidation och avvecklas.

Beträffande de anställda i dotterföretagen är den moderata reservationen ytterst kategorisk. I reservationen sägs: "För de i dotterbolagen anställda bör sysselsättningen tryggas genom att bolagen försäljs till privata företag med likartad produktionsinriktning."

I den motion där herr Burenstam Linder är första namn används än kraftigare ordval: "Sysselsättningen kan på så sätt garanteras." Det är i sanning hurtiga och enkla patentröslösningar man föreslår!

Jag vill med detta, herr talman, endast fästa kammarens uppmärksamhet på att moderata samlingspartiet av fem partier är i besittning av den högre visdom som tillåter sådana enkla och kategoriska avgöranden.

Låt mig sedan övergå till att säga några ord om Utvecklingsbolagets verksamhet.

Utvecklingsbolaget tillkom i juli 1968, samtidigt med att styrelsen för teknisk utveckling, STU, inrättades. Dessa i två, STU och Utvecklingsbolaget, skulle komplettera varandra genom sin inriktning mot framtagande av nya produkter och nya forskningsrön. På det sättet skulle de kraftigt bidra till utvecklingen av det svenska näringslivet. Investeringsbanken skulle enligt sin instruktion också främja innovations- och utvecklingsbetonade projekt inom tekniskt avancerade branscher. Hela denna uppläggning är utan tvivel riktig. Inom det privata näringslivet har vi sett åtminstone något bolag framgångsrikt arbeta efter denna modell. Måhända har skillnaden varit den att det privata bolaget av framsynta ägare har givits möjlighet att verka på lång sikt. Det privata bolaget har haft förmånen att inte i varje läge avkrävas lönsamhet i varje delprojekt. Det har kunnat satsa stora belopp och det har fått kosta mycket pengar, som senare kunnat tas igen med ränta, antingen i det egna bolaget eller, som i de flesta fall, i närbeliggande bolag. Så har det fungerat på den privata sidan.

I dag har vi större anledning än någonsin tidigare att satsa stort på att utveckla nya tekniska produkter, om vi skall kunna behålla och helst förbättra vår ställning som en framgångsrik industrination. Vi behöver därför ett utvecklingsbolag bättre än någonsin.

Om man nu konstaterar detta, uppstår naturligtvis frågan: Varför har då inte Utvecklingsbolaget gett de resultat som man väntat sig? På detta

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

kan självfallet ges flera olika svar. Jag skall försöka antyda några.

Först bör man väl i rättvisans namn konstatera att Utvecklingsbolaget har givit flera mycket goda delresultat. Jag nämner bara två dotterbolag som är resultat av Utvecklingsbolagets verksamhet. SAKAB och STANSAAB Elektronik AB. De resultat som Utvecklingsbolaget gett har dock inte alltid utnyttjats till fullo. Sedan kan man väl också tillägga, att förväntningarna på det statliga utvecklingsbolaget om snabba och betydelsefulla resultat kanske inte alltid svarat mot de ekonomiska resurser som man velat ge bolaget.

Svenska Utvecklingsaktiebolaget kom 1969 att inlemmas i Statsföretag AB. Redan på hösten 1971 framhöll dock Statsföretag att de ekonomiska resurser som kunde ställas till Utvecklingsbolagets förfogande de närmaste åren var så begränsade att de ej möjliggjorde uppfyllandet av den för bolaget gällande målsättningen. Den 1 januari 1972 togs också Utvecklingsbolaget ut ur Statsföretag. Huruvida Statsföretags handlande i bolagets dåvarande bekymmersamma ekonomiska läge liksom de politiska organens beslut var det bästa som kunde hända Utvecklingsbolaget, är meningslöst att i dag diskutera. Statsföretags behov av ett utvecklingsbolag återkommer jag till.

Utvecklingsbolaget har tillförts en hel del kapital genom Statsföretag, lika väl som riksdagen i flera omgångar tillfört bolaget ytterligare medel. Under sin "fria utveckling" utanför Statsföretag har Utvecklingsbolaget inte upplevt enbart framgångar – så kanske man kan uttrycka det. Ett utvecklingsbolag har naturligtvis enorma bekymmer att klara sin ekonomi, såvida det inte gäller enbart beställningsjobb utan man vill utveckla egna produkter. Kostnaderna hamnar ju i stor utsträckning i utvecklingsbolaget medan inkomsterna kommer först långt senare i ett produktionsbolag. Utvecklingsbolaget har därför bildat ett antal dotterbolag för framställning av produkter som man utvecklat. Dessa bolag har varit mer eller mindre lyckosamma. Flera ger godtagbart resultat, medan andra gett och ger helt otillfredsställande resultat. Särskilt ett av företagen, SAMEFA, visar nu ett resultat som är förödande för hela utvecklingsbolagsgruppen och som väl utgör den främsta anledningen till dagens likvidationshot för gruppen.

Utan tvivel kan allvarliga erinringar riktas mot Utvecklingsbolaget för bristande planering och kontroll av verksamheten. Men man bör också uppmärksamma att de allvarliga försämringarna av gruppens resultat kommit mycket snabbt under det senaste halvåret. Bolagens produktion har i flera fall byggts upp omkring enstaka produkter, vilkas marknadsförutsättningar måste anses ha varit osäkra. Försäljningen har inte heller alltid expanderat på ett sätt som angetts i planerna. Därtill skall man komma ihåg att de nuvarande konjunkturerna ytterligare försämrat resultatet på ett förödande sätt och med stor snabbhet.

Mot bakgrund av detta är en genomgripande och snabb rekonstruktion, vilket också framhålls i propositionen, mycket nödvändig. Samtidigt som utskottsmajoriteten tillstyrker de äskade 40 miljonerna, som möjliggör

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

att ett rekonstruktionsarbete kan bedrivas utan likvidationsshot, talar man om vilka åsikter man har om hur det hela skall ske. Man säger att rekonstruktionsarbetet bör genomföras skyndsamt och inriktas på att överföra Utvecklingsbolaget till Statsföretag.

För en stor industrikoncern som Statsföretag bör det vara ytterst angeläget, för att inte säga nödvändigt, att även ha ett utvecklingsbolag inom koncernen. Statsföretag har också nu ett positivt intresse för ett sådant överförande. Men utskottet utgår från att Utvecklingsbolaget inom Statsföretag ges goda förutsättningar för att verka enligt sin målsättning, när bolaget nu återförs dit. Det bör vara ytterst angeläget för Statsföretag att handla så.

Utskottet uttalar också att SU:s verksamhet inte får knytas så hårt till Statsföretag att bolaget inte har möjlighet att fullfölja också andra målsättningar – exempelvis målsättningen att visst utvecklingsarbete inom samhällssektorer osv. skall kunna skötas av bolaget och "utgöra en kanal för innovationer som härrör från mindre företag eller från enskilda forskare och uppfinnare". Samtidigt som utskottet framhåller att Utvecklingsbolaget inom Statsföretag inte får styras enbart av kommersiella överväganden bör framhållas att uppdrag utifrån – som ges till Utvecklingsbolaget – naturligtvis skall skötas på ren konsultbasis.

Försäljningen av Utvecklingsbolagets dotterbolag, som påyrkas i vissa motioner, kan inte i dagsläget ge något medelstillskott som väsentligt förbättrar bolagets situation. Utskottet utgår dock från att möjligheten att avyttra dotterbolagen – då lämpligen i första hand till Statsföretag – noga prövas från fall till fall.

Det är av vikt att Utvecklingsbolaget i sin fortsatta verksamhet inom Statsföretag behåller och kraftigt utvecklar sitt samarbete med STU, styrelsen för teknisk utveckling. I samband med rekonstruktionen av Utvecklingsbolaget kan det därför vara lämpligt att beakta den pågående STU-utredningens synpunkter i avsikt att förbättra samarbetsmöjligheterna mellan de två företagen.

Utöver de motionsförslag jag här kommenterat framförs ett förslag om ökad insyn i de statliga företagen i allmänhet. Försäljningen av de här dotterbolagen har mycket litet med den frågan att göra. Utskottet säger därför att det knappast är lämpligt eller vettigt att i det sammanhanget ta upp frågan om en bättre insyn i statliga företag i allmänhet. Den får behandlas i ett annat sammanhang, menar utskottet.

I vissa av motionerna framförs också kritik, som går ut på att regeringens proposition inte skulle innehålla tillräckligt exakta och detaljerade uppgifter om Utvecklingsbolagets ställning och resultat. Jag vill då framhålla att det i vart fall är omöjligt att i den här propositionen redovisa resultatet för 1975. En proposition rörande den slutgiltiga rekonstruktionen kommer inom några månader, och där bör naturligtvis dessa siffror framläggas.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Samtidigt som herr Svanberg anklagar moderaterna för hurtiga tonfall och patentlösningar säger herr Svanberg att han inte vet hur denna rekonstruktion skall genomföras. Jag måste säga att närmare en patentrösning än att anslå 40 milj. kr. utan att ens veta hur dessa pengar skall användas kan man inte komma.

Moderaterna står ensamma, sade herr Svanberg. Ja, det uttalandet tar jag inte så hårt. Vi har alldeles uppenbarligen god grund för vårt ställningstagande. Det framgick även av det som herr Svanberg sade att allvarliga erinringar kunde göras i detta sammanhang. Jag vill peka på att t. ex. herr Ullsten gjort uttalanden, som åtminstone enligt TT går ut på att riksdagen inte längre kan finna sig i att vara en namnstämpel när det gäller att betala ut förlustbidrag till statliga företag och att riksdagen har ställts inför en utpressningssituation. När jag läser sådana uttalanden finner jag att vi, även om vi är ensamma om vår reservation, inte är ensamma om vår uppfattning.

Herr Svanbergs tonfall var nedstämt, och det är bra – även om det inte är så vanligt. Herr Svanberg gick t. o. m. så långt att han sade att de privata företag som hade verkat i utvecklingsbranschen har lyckats. Han framhöll också att de haft framsynta ägare, som låtit företagen arbeta på sikt. Vad som är så oroande i den socialdemokratiska näringspolitiken är att man där, trots att man åtminstone i förväg är fylld av förväntningar, uppenbarligen inte har en framsynt ägare som låter företagen arbeta på sikt. Det är därför som jag inte kan förstå mig på herr Svanberg när han som ordförande i den socialdemokratiska näringspolitiska gruppen, trots dessa misslyckanden med Utvecklingsbolaget, ändå som någon sorts grandios lösning för hur man skall klara nyföretagandets problem och utvecklingsmotoriken i näringslivet föreslår just nyetablering och inköp av statliga utvecklingsbolag. Den enda förklaringen till att herr Svanberg haft detta förslag med i sin rapport måste vara att herr Svanberg knappast kände till att det fanns ett statligt utvecklingsbolag och att det gick så illa.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig med anledning av herr Burenstam Linders ord om herr Svanbergs tonfall och de andra mer personligt färgade uttalanden som herr Burenstam Linder gjorde bara säga att jag, om hans anförande hade gått i motsatt riktning, skulle ha känt mig bekymrad. Det sägs att den gamle socialistagitatorn August Palm när han någon gång hade fått ett berömmande ord från högern sade: "Jag måste gå hem och tänka över vad jag nu har begått för dumheter." Det behöver jag uppenbarligen inte göra.

Kärnpunkten i det problem vi diskuterar är ju: Får ett utvecklingsarbete kosta något? Vem skall ta riskerna vid försök med och prövning av ett utvecklingsprojekt? Det är grundfrågor i detta sammanhang och vi kan inte gå förbi dem utan att också ställa frågan: Skall staten stanna

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

vid att bistå uppfinnare och innovatörer med bidrag och lån till utvecklingsprojekt? Det gör vi i betydande omfattning via styrelsen för teknisk utveckling med i det närmaste 300 milj. kr.

Vi har byggt på detta institut med ett sidoinstitut, statens utvecklingsfond, som har möjlighet att utöver själva prövningen av en innovation medverka vid tillskapandet av företag på grundval härav och i samverkan med innovatören.

Men vi bestämde oss 1968 också för att medverka vid prövningar av idéer och att försöka bedöma om dessa är utvecklingsbara och kan gå in i en normal tillverkning samt förhoppningsvis ge avkastning.

Jag skall inte upprepa vad som har sagts i debatten, där bl. a. herr Burenstam Linder har redovisat några av målsättningarna för Utvecklingsbolaget när det tillkom år 1968. Han var emellertid inte tillräckligt utförlig. Han tog bara med en liten del av vad som stod i propositionen 1971:139 när han citerade: "Utvecklingsbolaget bör även framgent arbeta utifrån kravet på lönsamhet." Det är alldeles riktigt att det står så. Men det heter i fortsättningen: "Det bör samtidigt understrykas att varje utvecklingsbolag, ett statligt likaväl som ett privat, som befinner sig i början av sin verksamhet, som uteslutande engagerat sig i nya projekt och som arbetar inom en begränsad ekonomisk ram, utsätter sig för en betydande ekonomisk risk.

Utvecklingsbolaget bör ges möjlighet att arbeta vidare med de projekt och andra verksamheter som företaget engagerat sig i. Som jag framhållit, torde det tidigast om 3-4 år vara möjligt att bedöma verksamhetens ekonomiska förutsättningar på sikt och ta ställning till frågan om en principiell omprövning av företagets mål och verksamhet."

Vi framhöll 1971, och vi upprepade det 1974, att det är utomordentligt viktigt att Utvecklingsbolaget "avknoppar" eller avskiljer företag som har bildats omkring projekt som man har bedömt vara utvecklingsbara. Vi sade 1971 att en koncentration av verksamheter kan bli alldeles för omfattande. Vi upprepade det 1974 därför att man inte hade "avknoppat" dotterföretag i den omfattning som vi fann önskvärt.

Här kommer jag till den mycket känsliga frågan: I vilken omfattning och på vilket sätt skall då departementet eller ett statsråd gå in i verksamheten? Vi styr verksamheterna genom långsiktiga direktiv, vi styr dem genom kontroll och redovisning från vederbörande företag - moderbolaget i detta sammanhang - och vi kan påverka utvecklingen sedan vi har sett vad styrelse och revisorer har anfört om utvecklingen av företaget.

År 1974 fann Utvecklingsbolaget anledning att söka kontakt med departementet och säga: För den långsiktiga planeringen och utvecklingen av Utvecklingsbolaget kanske det är lämpligt att ta upp överläggningar med Statsföretag om en samordning eller att eventuellt Statsföretag övertar Utvecklingsbolaget.

Från departementets sida riktades ingen erinran mot det förslaget.

Herr Burenstam Linder säger, och det svänger om argumentationen,

att vi år 1971 var beredda – det var jag som framlade propositionen – att flytta Utvecklingsbolaget ut ur Statsföretag till en självständig enhet. Ja, det är alldeles riktigt. Och varför gjorde vi det? Jo, på uttryckligt önskemål i en gemensam skrivelse av Statsföretag och Utvecklingsbolaget, som förmenade att Statsföretag vid det tillfället inte hade förutsättningar att avsätta medel för det fortsatta utvecklingsarbetet. Detta var huvudskälet. Ett annat skäl var att vi hoppades kunna ge bättre förutsättningar för ett mera fristående institut att vända sig till enskilda innovatörer i mindre och medelstora företag.

Men nu är ni, fortsätter herr Burenstam Linder, intresserade av att det här går tillbaka. Ja, jag har en helt annan uppfattning beträffande Statsföretags förutsättningar än vad herr Burenstam Linder har. Statsföretag har efter de krisartade problem som vi upplevde 1970 och 1971 åstadkommit ett utomordentligt rekonstruktionsarbete och har en helt annan grund för att i dag ta över Utvecklingsbolaget. Åtskilliga av de statliga företagen är i behov av att placera uppdrag hos ett utvecklingsorgan, och då bör väl detta bolag lämpligen kunna ligga inom Statsföretag.

Utskottet har för sin del sträckt sig något längre än vad jag hade hoppats att det skulle göra, men jag har inte vänt mig emot det. Jag hade tänkt mig att man i den rekonstruktion som nu sker – den skall genomföras under våren – skulle kunna gå in i förhandlingar med Statsföretag om villkor och förutsättningar för arbetet. Jag får väl tillåta mig att tolka utskottet så, att det inte förmenar att vi villkorslöst skall flytta in Svenska Utvecklings AB i Statsföretag, utan att här finns ett utrymme för nödvändiga diskussioner – och sådana pågår – i frågor som dessa: Vilka företag bör avknoppas? Skall de försäljas? Går de lämpligen in i någon av de befintliga statliga företagsverksamheterna? Detta är självfallet saker och ting som vi får ta tillfället i akt att diskutera.

Jag vill återvända till de diskussioner som inleddes under 1974. Vi hade då anledning att räkna med att så småningom få ett resultat. Det kom också en skrivelse från Statsföretag och Utvecklingsbolaget i maj 1975, där man ansåg sig ha nått så långt i sitt gemensamma utvecklingsarbete att man i praktiken var klar att ta ställning för ett överförande av Utvecklingsbolaget till Statsföretag. Sedan kommer självfallet frågan om villkoren.

Det här arbetet tedde sig ju bra. Vi kunde under våren 1975 konstatera precis i överensstämmelse med vad vi sade 1971: Efter tre fyra år bör man göra en utvärdering av Utvecklingsbolagets verksamhet – se vad det gett för resultat och av det dra erfarenheter för det fortsatta arbetet. Det fanns ingen anledning för oss att under våren 1975 ha någon annan uppfattning än den som uttrycktes av Utvecklingsbolaget. Visserligen redovisade man en förlust för 1975, men den var inte mer omfattande än att den rymdes inom en balanserad budget. Vi hade därför enligt vår uppfattning tid och möjlighet att göra en utvärdering och pröva hur vi skulle lägga upp verksamheten för framtiden.

Då denna bild förelåg våren 1975 – så sent att den redovisning som

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

lämnades från Utvecklingsbolaget och från de enskilda dotterföretagen, bl. a. berörande Samefa, gick in i den publikation om de statliga företagen som vi sedan gav offentlighet åt någon gång i september – är det väl rimligt att ställa frågan: Vad var det då som inträffade, plötsligt och hårdfört, och som ställde oss inför helt nya problem i juni månad? Och, ärade kammarledamöter, jag är helt införstådd med att man ställer den frågan. Vad som inträffade var att det kom ett besked från Utvecklingsbolaget att man överraskats av att ett företag, Samefa, i stället för att gå med en budgeterad vinst under 1975 på ca 3,5 milj. kr. visade sig vara på väg mot brakande förluster på upp emot 20 milj. kr. Det betydde en vändning på i det närmaste 25 milj. kr. i Utvecklingsbolagets budget. Här sätter naturligtvis herr Burenstam Linder in kritiken också mot mig: Kunde man inte tidigare ha uppmärksammat att detta var på väg? Utvecklingen var ju isolerad i detta sammanhang till ett enda företag.

Ärade kammarledamöter! Samefas styrelse och Utvecklingsbolaget fattade så sent som i september 1974 beslut om en betydande investering, en utbyggnad av lokaliteter, maskinpark och utrustning. Man grundade detta beslut på företagsledningens bedömning av en gynnsam utveckling 1973 och i ännu högre grad under 1974 samt en prognostiserad gynnsam utveckling under 1975 – jag har redovisat den.

Då kommer jag till den fråga som jag vill ställa till herr Burenstam Linder. Det är självfallet våra bolags, våra verks skyldighet att ansvara för sina uppgifter. Det är verket – i detta fall Utvecklingsbolaget – som har skyldighet att utse styrelser i sina dotterföretag, att kontrollera deras verksamhet och beakta utvecklingen. Besluten om investeringarna, som jag här har nämnt om, fattades självfallet i Samefas styrelse och Utvecklingsbolagets styrelse. Man har ingen skyldighet att underställa industriministern eller industridepartementet en sådan plan. Man bär ansvaret för verksamheten, och man har skyldighet att söka utveckla den efter bästa förmåga.

Ingen erinran restes från revisorernas sida mot beslutet. Man genomförde denna investering, och man nyanställde 70–80 människor i produktionen. När man kom fram till april–maj hade man inte order till den verksamhet som man hade byggt upp, men man hade kostnaderna. Det är det jag har sagt i min proposition. Vi har anledning att rikta kritik mot företagsledningen – mot styrelsen – för de åtgärder som man på det sättet har vidtagit.

Om jag, herr Burenstam Linder, hade gått ned på denna styrelsenivå, slagit näven i bordet och sagt – nu skall jag vända på det – att ”ni skall göra den här investeringen”, om jag hade dikterat beslutet, så undrar jag vad kammarens ledamöter skulle ha ansett om en sådan ministerstyrning av våra företag som vi hittills har försökt hålla oss ifrån så långt det över huvud taget är möjligt. Men i det här läget passar det herr Burenstam Linder att försöka flytta över ansvaret från de instanser – två styrelser och revisorer – som skall ha detta ansvar, till departementet och departementschefen.

Jag är självfallet inte på något sätt glad över vad som har inträffat. Jag har gett förklaringen. Uppvaknandet skedde tyvärr så sent som i juni månad i Utvecklingsbolaget, när man kom upp till oss och meddelade: Så här är nu situationen. Vi ställdes inför uppgiften att försöka klara detta problem med bistånd från Investeringsbanken och sedan i de fortsatta diskussionerna tillskapa en rekonstruktionsgrupp samt gå till riksdagen för att begära att vi i två steg skulle få genomföra rekonstruktionsarbetet. Vi skulle genomföra det så att inte några av de anställda skulle bli lidande, skulle ställas inför omedelbara besked om nedläggning av företag och begränsning av verksamheten. Det är möjligt att vi inte kan undvika sådana besked. Men vi skall inte behöva få dem genom att Utvecklingsbolaget skulle tvingas till likvidation och konkurs.

Herr Burenstam Linder kan försöka släta över och säga att det är inte farligt om ni inte får några pengar nu. Jo, herr Burenstam Linder, det leder fram mot en likvidationsuppställning, och jag kan inte se hur man i det läget från SU:s sida enligt aktiebolagslagen skulle kunna undgå en konkurs. Det är det julbudskapet till de anställda som moderaterna tydligen är beredda att ge.

Herr Burenstam Linder har tagit i både i sin motion och här i kammaren. Han tar i när han säger att det finns inte ett enda företag i den här verksamheten som kan sägas ha varit någonting av värde. Herr Burenstam Linder! Vi har ett företag som initierats av Utvecklingsbolaget och som heter STANSAAB. Det är klart att STANSAAB har lagt ned åtskilligt av utvecklingspengar – ca 100 milj. kr. har plöjts ner hittills. STANSAAB tog, vilket också framhållits, i somras hem en order på produkter som man skapar – flygplatskommunikationssystem osv. – på drygt 300 milj. kr. STANSAAB är i en expansiv utvecklingsfas. Går det här bra, och det har vi all anledning att förvänta, kan man också räkna med att man har en fortsatt expansiv verksamhet framför sig.

Ett annat företag är CARBOX. Det är mycket omdiskuterat – jag är medveten om det. Företaget kommer under ytterligare ett par år att kräva utvecklingsmedel. Jag skulle tänka mig att det blir mellan 5 och 10 milj. kr. per år, och kanske först om tre år kan man komma i ett läge där man når balans och förhoppningsvis därefter vinst.

I går publicerades i tidningarna en pressrelease från CARBOX – kanske några av kammarens ledamöter uppmärksammade den. CARBOX tecknade förra veckan kontrakt med ett välkänt japanskt företag på en produktionslinje som gäller framställning av vissa komponenter till bilar. Jag skall inte ge mig in på tekniken, men värdet av den maskin det gällde var 4 milj. kr. Eftersom det här har publicerats tycker jag att jag kan läsa upp den senare delen av meddelandet:

”Från Carbox sida ser man här en ny stor marknad, eftersom enbart i Europa och USA marknaden för ifrågavarande bilkomponenter motsvarar ett 100-tal produktionsanläggningar, som vardera beräknas kosta 4–5 milj. kronor.”

CARBOX kan man ju ta såsom ett typexempel på vad det är fråga

om för ett utvecklingsbolag. Det är välfem år man har hållit på med det här projektet – kanske något längre. Man kan liksom se den cykel som ett utvecklingsprojekt behöver passera från idén, prövningen av det, utvecklingen av projektet för att sedan försöka skapa den produktionsorganisation som skall producera utrustningen. Det har alltså gått fyra fem år, med stigande kostnader under de senaste åren, men nu börjar man skönja möjligheterna till en värdefull produktion som för framtiden kan komma att ge en betydande avkastning. Jag säger förhoppningsvis. Det är den bedömningen som skall göras i dessa sammanhang. Man måste vara beredd att acceptera de risker som här föreligger, eftersom det är nödvändigt att göra satsningar för att så småningom, förhoppningsvis, få igen pengarna. Allt kan inte lyckas, men en del kan göra det. Jag har här visat på ett par tre förslag som är utomordentligt bra och som vi i mycket hög grad tror på. Att där göra jämförelser – som herr Burenstam Linder gjorde – med produktionsföretag i allmänhet, som i regel byggs upp på prövade produkter, och att jämföra vinstresultaten i sådana företag med verksamheten i ett utvecklingsföretag är orimligt.

Jag återkommer till vad jag sade om svårigheterna att bedöma tidpunkten för när man skall avknoppa ett projekt som man har tagit upp, som man vårdar sig om och som man försöker bygga vidare på. Jag gör det därför att det är ett känsligt kapitel. Åtskilliga företag har skapat utvecklingsbolag. Man har då startat de bolagen som utvecklingsprojekt och fått i gång en produktion, man har blivit fäst vid de produktionsföretagen därför att man har räknat med att de skall generera tillbaka pengar och ge det nödvändiga kapitalet för en fortsättning av utvecklingsverksamheten. Och så småningom kommer man då att ligga mer på produktionssidan än på själva utvecklingssidan.

Ett faromoment i dessa sammanhang är – och jag vill inte sticka under stol med att också Utvecklingsbolaget i någon mån har drabbats av det – att man inte trots våra påpekanden under ett par år har befriat sig från denna inställning och försökt åstadkomma en snabbare avknoppning av en del av dessa företag, om detta nu hade varit möjligt.

Jag kan dock inte se att det statliga Utvecklingsbolaget företer en bild som i stort skiljer sig från vad man har upplevt på många andra håll. Om vi hade gjort en analys av de ca 3 miljarder kronor som årligen läggs ned på forsknings- och utvecklingsarbete, så kan jag garantera, ärade kammarledamöter, att där skulle finnas åtskilliga företag som har misslyckats och råkat ut för svårigheter av samma art och karaktär som vi har upplevt i Utvecklingsbolaget. Vi tvingas nu till en snabbare rekonstruktion. En utvärdering har gjorts, och rekonstruktionsarbetet är i gång. Självfallet kommer vi att publicera och ge riksdagen allt det material, också det ekonomiska, som kommer fram i det arbetet. Att det inte har publicerats någon balansräkning hänger samman med att vi inte har kunnat annat än approximativt bedöma hur utvecklingen skulle te sig under 1975. Och för att få lugn under ett halvår, alltså under den

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utvecklingsaktiebolaget*

tid då rekonstruktionsarbetet skall genomföras, har jag räknat fram att det behövs ca 40 milj. kr. Det är det arbetet som nu pågår med all den skyndsamhet som är möjlig och som, så långt jag kan bedöma, kan påskyndas med det uttalande som näringsutskottet här har gjort.

Herr Burenstam Linder har i detta sammanhang passat på att bryta staven över den socialdemokratiska näringspolitiken. Jag skall här inte inveckla mig i en alltför vidlyftig debatt om det. Jag vill bara säga att jag tycker att han är djärv. Men det är en djärvhet som har mycket gemensamt med den som lokföraren talade om när han såg tjuren komma rusande mot snälltåget: "Jag beundrar ditt mod, men jag beklagar ditt förstånd." Jag säger det därför att herr Burenstam Linder rusar fram med denna anklagelse mot socialdemokratisk politik vid en tidpunkt då den ideologi som herr Burenstam Linder och moderata samlingspartiet företräder bär den huvudsakliga skulden till att 17 miljoner människor går arbetslösa i västvärldens industriländer. Det kan jämföras med de resultat en aktiv samhällspolitik kunnat ge i Sverige och Norge, som har den lägsta arbetslösheten bland västvärldens industriländer. Det är just den aktiva samhällspolitik, för vilken vi också vunnit anslutning från andra håll, som spelar och har spelat den avgörande rollen och som kommer att spela den avgörande rollen i strävandena att klara målsättningen full sysselsättning. Det är därför jag tycker att herr Burenstam Linder är så djärv när han tar fram ett litet exempel på de misslyckanden som kan inträffa för att säga: Se här hur socialdemokratins näringspolitik håller på att braka samman.

Förutom att ta del av den snabba internationella jämförelse jag gjort borde han titta litet på vad som sker i vår omgivning. Jag kommer från en uppvaktning av personal vid Sweda. Det är ett företag som för ett år sedan hade nära 2 000 anställda. Man berättade nu att företaget varslat om att minska personalstyrkan till knappt 500. En rad andra företag har ställts inför samma svårigheter. Det var inte på något sätt med glädje som jag läste om Facits bekymmer när man nu måste varsla om permittering av ytterligare 250 anställda, Facit som för några år sedan leddes av en man – jag skall inte nämna några namn – som i denna kammare undervisade den tidigare industriministern om hur man skulle sköta företagspolitiken. Jag är rädd för att herr Burenstam Linder är ute i motsvarande ärenden, men jag skall nogsamt se till att inte följa hans råd.

Jag har sagt det här därför att jag finner det angeläget att göra klart att våra uppfattningar skiljer sig när det gäller vad staten skall göra och vilket ansvar staten skall ta. Vi prövar oss fram på nya vägar. Jag känner den största tillfredsställelse över att näringslivets företrädare har en helt annan uppfattning än den som herr Burenstam Linder gör sig till tolk för, nämligen den uppfattningen att vi i den här situationen måste söka samverkan för planmässigare hushållning med våra resurser. Vi gör det i branschråden, där samhället, företagen och de anställda sitter tillsammans. Jag känner större tillfredsställelse över den samverkan än vad

Nr 42

Torsdagen den
11 december 1975

*Medelstillskott till
Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget*

jag skulle göra om herr Burenstam Linder hade erbjudit någon form av samverkan. Jag avvisar inte en sådan, men jag begär inte heller någon.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 13 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:20 med anledning av propositionen 1975/76:31 om ändrade beskattningsregler för pensionsförsäkringar, m. m. jämte motioner 1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:76 om ändring i kupongskattelagen (1970:624), m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:63 om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar jämte motion

1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner

§ 14 Anmälades och bordlades

Motion

1975/76:167 av herr *Torwald* och fru *Fredgardh*

med anledning av propositionen 1975/76:81 med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, m. m.

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 18.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/ Solveig Gemert